
DE BROEDVOGELS VAN HET WESTELIJKE HAVENGEBIED VAN AMSTERDAM

DEEL 1B. ZANGVOGELS IN 1990 EN 1991

AMSTERDAM, APRIL 1992. J.WALTERS

Productie van dit rapport kwam tot stand onder auspiciën van het Biogeografisch Informatie Centrum (BIC) van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit rapport ligt bij de samenstellers. (92.023)

De broedvogels van het Westelijke Havengebied van Amsterdam
Deel 1B. Zangvogels in 1990 en 1991.

=====

Inhoud

- p. 1 Inleiding
- p. 3 Methoden van onderzoek
- p. 5 Het kaartenmateriaal
- p. 8. Index van in de delen 1, 1A en 1B in kaart gebrachte zangvogelsoorten
- p. 9 Het "Mobil-complex"
Het "Mobil-achterveld"
- p.10 Het "Mobil-buitenveld"
- p.14 Noordoostelijk restant van "Middenveld"
- p.16 Overgangsgebied Sloterdijk - Westelijk havengebied
- p.21 Het G en G1-kaarten-gebied
- p.24 H- en K-kaarten
- p.25 Veldje "Red de Kluut bij Halfweg"
- p.27 Aanplant langs Australiëhavenweg
- p.29 Aanplant langs de Ruygoordweg
- p.29 Het gehele Westelijke Havengebied
- p.32 Voorkeur voor natuurlijke vegetatie versus aanplant
- p.33 Dankbetuigingen
- p.34 Litteratuur

Daarna kaarten B01-B13, B1-01, D01-D16, E01-E23, F01-F04,
G01-G02, G1-01 - G1-12, H01 en K01.

De broedvogels van het Westelijke Havengebied van Amsterdam

Deel 1B. Zangvogels in 1990 en 1991.

Inleiding

In 1990 en 1991 werd het onderzoek naar het voorkomen van broedvogels in het Amsterdamse Westelijke Havengebied waar nog mogelijk op dezelfde basis als in voorgaande jaren (Walters 1990A en 1990B) intensief voortgezet. Helaas gingen al veel terreinen verloren door vernietiging van de spontaan opgekomen wilde vegetatie. Daarbij werden niet alleen terreinen aan het natuurgebied onttrokken voor concrete bedrijfsvestigingen, maar groter nog was de schade door het zogenaamde "opschonen" van terreinen teneinde deze voor klaarblijkelijk nog te weinig gemotiveerde ondernemers eventueel toch nog aantrekkelijk te maken. Op kaart E-01 is onderscheid gemaakt tussen recente gebiedsverliezen door bedrijfsvestigingen of -uitbreidingen (horizontaal gearceerd) en terreinen die bij een enigszins begripvolle benadering van het natuurgebeuren zeker nog een jaar of langer in natuurlijke staat gehandhaafd hadden kunnen worden (verticaal gearceerd).

Verder werd op vele plaatsen de in vroeger jaren aangebrachte beplanting langs de wegen agressief aangepakt om het uitzicht op het royale aanbod van bedrijfsterreinen te vergroten. Zelfs werd het, nota bene op zogenaamd "groen" initiatief, nodig geoordeeld om een stukje natuur in ontwikkeling (ten westen van De Heining) grondig te vernielen om plaats te maken voor een bomenplantage (het Kneuzenbos, officieel Geuzenbos).

Bij werkzaamheden houdt men - uiteraard kan men wel zeggen - niet in het minst rekening met de broedtijd van de vogels, ook als uit het latere verloop der dingen blijkt dat lang niet overal haast geboden was. In enkele gevallen kon slechts door optreden van de door burgers gealarmeerde Algemene Inspectie Dienst van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ter wille van beschermde broedvogels enige rem op de ongewenste voortvarendheid worden gezet.

Daarnaast is er het particuliere initiatief. Het "terrein crossen" neemt nog steeds toe, ook al doordat de bruikbare oppervlakte kleiner is geworden. Het is een verboden activiteit, die door de overheid wordt getolereerd. Het afbranden van oppervlakken droge terreinen, meestal in het voorjaar, is bepaald niet een bezigheid van kwajongens alleen. "Indiaantje" spelen is een nieuwe attractie (voor volwassenen!) waaronder de best ontwikkelde terreinen en hun (avi)fauna het meest te lijden hebben. Het spel is niet ongevaarlijk voor passanten, maar wordt ook al gedoogd.

In het westen woedt de strijd tussen de twee buurgemeenten om het ge-

bruik van de "waardeloze" gronden voort. Amsterdam wil een nieuwe diepzeehaven, Haarlemmerliede c.a. een kantoren"park" met golfbanen. In het zuiden weet het stadsdeel "Geuzenveld/Slotermeer" een betere bestemming voor de "woeste gronden" dan alleen maar groene bufferzone tussen hun woonwijken en de gevreesde industrie in het havengebied. Men wil er een "hoogwaardig" bedrijvencomplex, dat nu alleen door de plotseling - toevallig? - geconstateerde maar een al jaren geleden door een al te tolerant terreinbeheer ontstane bodemvervuiling wat vertraagd lijkt te gaan worden.

Het resultaat van dit alles is een enorme en nog steeds toenemende schade aan landschap en levende have. Er is een sterke groei van (lucht)vervuiling door een combinatie van sterk toegenomen (vracht)autoverkeer en een aanmerkelijke reductie van de luchtzuivering door de grootscheepse afbraak van het groen. Waar men zich elders soms - terecht - druk maakt over het kappen van enkele aangeplante bomen, zijn in het havengebied in enkele jaren nu al duizenden grotere en kleinere bomen gesneuveld, om maar te zwijgen over het - zeker voor vogels - minstens zo nuttige struikgewas.

Het zal duidelijk zijn dat bezoeken aan het gebied een natuurliefhebber niet altijd even vrolijk stemmen, ja soms zelfs agressief maken. Het is een kwestie van zelf-discipline om het onderzoek aan nog waardevolle terreingedeelten voort te zetten. De hoofddoelstelling van het onderzoek bleef het volgen van de ontwikkelingen in vegetatie en broedvogelstand bij het ouder worden van de eertijds opgespoten velden. Ook terreinen, waar die ontwikkeling niet van meet af aan kon worden geregistreerd, maar waarvan de ontstaansgeschiedenis wel bekend is, zijn daarbij van belang.

Begrijpelijk, maar voor natuur en onderzoek te betreuren, werden de oudste en meest ontwikkelde terreinen het eerst en het ernstigst aangetast. De oudste, in 1991 nog min of meer ongestoorde velden, dateren van 1965 (enige jaartallen op kaart E-01). Die beleefden in 1991 dus hun 27ste broedseizoen. De oppervlakte vermindering van dit soort terreinen vergroot de kans op (tijdelijke) invloeden door rigoureuze werken in de naaste omgeving. Behalve aan de natuurlijke successie bleef aandacht besteed worden aan het verschil in voorkeur van vogelsoorten voor aanplant versus natuurlijke vegetatie, zoals in deel 1 (p.4) al toegelicht.

De grenzen van het Westelijke Havengebied, zoals in dit en voorgaande verslagen aangehouden, zijn op de kaarten van de E-serie met een stippellijn aangegeven. In het verslag is soms sprake van het havengebied als een terrein wel binnen die aangegeven grenzen ligt maar planologisch - vooralsnog - een andere bestemming heeft. Belangrijk is dat van de ca. 2050 ha op

de kaart ca. 500 ha weliswaar eigendom is van de gemeente Amsterdam maar bestuurlijk tot de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude behoort.

In het verslag wordt, als in de delen 1 en 1A, uitsluitend ingegaan op zangvogels. Hoewel Zwarte Kraai, Kauw, Ekster en Vlaamse Gaai zeker ook zangvogels zijn en alle vier (in verschillende aantallen) in het havengebied broeden, zijn ze uit de gedetailleerde beschrijvingen en uit het kaartenmateriaal om begrijpelijke maar betreurenswaardige redenen weggelaten. Ook de zangvogels Spreeuw en Huismus, wel broedvogels in het gebied, hoewel niet in de natuurlijke vegetaties van ongestoorde opgespoten velden, zijn - om geheel andere, methodologische redenen nergens geteld en komen in de tabellen en op de kaarten niet voor.

Het blijft de bedoeling om op hopelijk niet al te lange termijn ook de ontwikkeling van de broedstand bij niet-zangvogels in het gebied vast te leggen.

Methoden van onderzoek

Als in alle voorgaande jaren werden ook in 1990 en 1991 zangvogel-territoria opgespoord door registratie (op veldkaartjes) van alle territorium indicerende uitingen, voornamelijk de zang van ♂ en hardnekkig plaatsgebonden alarm. De bezoeken vonden ook nu steeds overdag plaats (dus niet rond zonsopkomst en bij zonsondergang), bij goed zangweer tot in de middaguren. Route en snelheid van de rondgangen waren niet gestandaardiseerd. Bij ingewikkelde constellaties (bijvoorbeeld meer dan één ♂ in elkaars directe nabijheid) en bij interessant geachte (potentiële) registraties werd wel pauze gehouden. Langs wegen werd veel vanaf de fiets geregistreerd, in de "binnenlanden" werd langzaam lopend gewerkt. De deelgebieden kregen, afhankelijk van beschikbare tijd, ornithologisch belang, overzichtelijkheid en frequentie van passages langs de randen, enigszins uiteenlopende aandacht. Lage aantallen territoria door te weinig bezoeken over de gehele broedperiode of in een voor een soort essentiële gedeelte daarvan worden apart gesignaleerd of van een vraagteken voorzien. In 1991 kon door een combinatie van meteorologische en persoonlijke omstandigheden minder intensief geïnventariseerd worden dan in 1990. Door grote delen in het westen toen - met spijt! - geheel over te slaan konden de verdere delen toch op een aanvaardbaar niveau bekeken worden. Voor een aantal soorten kon desondanks toch een min of meer compleet beeld voor het gehele havengebied worden verkregen doordat gebruik gemaakt kon worden van veldgegevens van derden, hieronder genoemd.

a) drs.F.M.van Groen inventariseerde het op kaart E-02 omstippelde gebied L in 1990 en 1991 voor respectievelijk negende en tiende keer (voor de eer-

ste acht jaren zie Van Groen 1989). Alle broedvogels werden genoteerd, in dit verslag alleen een aantal voor zangvogels gebruikt. In 1990 ca. 1300 en in 1991 ca. 1500 zangvogel-registraties in totaal. Geïnterviewd werd (voor het SOVON BMP-project) in de vroege ochtenduren en een enkele maal rond zonsondergang, met gestandaardiseerde route en tempo van (vrij snel) lopen. Geen eigen gegevens van dit gebied L, wel enkele combinaties met gegevens van P.J.Marcus.

b) gegevens van P.J.Marcus, al fietsend langs de wegen van het gehele havengebied verkregen, op alle tijdstippen van de dag, waaronder ook vrij veel in de late avonduren (in verband met onderzoek naar Ransuilen). Weinig gestandaardiseerd (in 1990 ca. 600 en in 1991 ruim 1100 zangvogel-registraties). Geen invloed op de eigen inventarisaties in de B, D, G en G1 kaarten gebieden. Wel leverancier van enkele extra territoria van Merel en Zanglijster in 1991 langs de Australiëhavenweg en in dat jaar de enige leverancier van territorium-gegevens langs de Ruygoordweg.

c) H.Groot en G.van Leeuwen zochten in vroege ochtenduren en een enkele maal ook 's-avonds de grote gebieden rond het dorp Ruigoord gestandaardiseerd af naar zogenaamde BSP-soorten (=bizarre soorten project van SOVON), waarvan de zangvogel-gegevens (Blauwborst, Sprinkhaanrietzanger, Snor, Rietzanger, Baardmees en Putter) in dit verslag worden gebruikt. (in 1990 ca. 220 en in 1991 ca. 200 zangvogel-registraties). In 1990 ook eigen inventarisatie in dit gebied met nadruk op niet-BSP soorten als Veldleeuwerik, Winterkoning, Heggemus, Tjiftjaf en Fitis, in 1991 geen eigen inventarisatie.

Omdat genoemde inventariserende personen hun gedetailleerde veldgegevens ter beschikking stelden, konden deze door één persoon (de auteur van dit verslag) op uniforme wijze geïnterpreteerd worden. In enkele gevallen werden territoria onderscheiden door combinatie van gegevens van verschillende waarnemers, waar hun afzonderlijke gegevens daartoe niet toereikend waren.

Ook nu werd niet getracht om in de territoria ook de aanwezigheid van een broedpartner en zeker niet van een broedsel aan te tonen. In het algemeen was dit niet te doen in verband met de tijd die hiervoor nodig zou zijn en sterk af te raden vanwege de verhoogde risico's voor de broedsels. Het is bekend dat bij speciale studies waarbij men de eisen wél zodanig hoog stelt, soms duidelijk afwijkende aantallen, meestal hogere, worden gevonden. Er kunnen nu ^{♂♂} genoteerd zijn die ongepaard bleven (de hardnekkigste zangers), maar ook die met meer dan één _♀ gepaard waren. Een uitdaging vormen in dit opzicht soorten als Grote Karekiet en Buidelmees.

Bij hoge dichtheden (bijvoorbeeld bij de Fitis) zijn soms geen afzonderlijke "clusters" van registraties meer te onderscheiden. Grote opeenhopingen van registraties moeten op grond van gelijktijdig zingende $\sigma^{\uparrow}$ in meer dan één territorium opgesplitst worden. Bij geconcentreerd waarnemen blijkt vaak dat in zo'n omgeving nog meer territoria onderscheiden kunnen worden dan op grond van het grote aantal registraties al kon worden verwacht.

Eenmalige registraties in meermalen bezocht gebied werden met argwaan bekeken, speciaal die vroeg in het seizoen en helemaal die op ongewone locaties. In het algemeen werden de - ook arbitraire - datumgrenzen van Hustings et al (1985) ook in dit deel weer aangehouden, waarvóór eenmalige registraties niet als reële territoria werden beschouwd. Samenvattend kan worden gezegd dat de methode van werken in de loop van de jaren dezelfde is gebleven en dat daarom de resultaten van jaar tot jaar voor zelfde terreindelen goed vergelijkbaar zijn.

Het arbeidsintensieve karakter van het onderzoek komt onder meer goed tot uiting in de aantallen in het veld genoteerde en later voor het verslag uitgewerkte zangvogel-registraties. In 1990 was dat rond 12.000, in 1991 bijna 10.000 (inclusief de hierboven genoemde gegevens van andere inventariserenden).

Het kaartenmateriaal

Evenals in de eerdere verslagen maken ook in het huidige verslag verspreidingskaarten ("stippenkaarten") een belangrijk onderdeel uit. Een voordeel van het gebruik van kaarten is dat in veel gevallen - ondanks de al gesignaleerde enigszins variabele inventarisatie-efficiency - toch een vrij duidelijk beeld van verspreidingspatronen wordt verkregen. Ook worden daardoor verschuivingen van jaar tot jaar of in de loop van de jaren duidelijker geïllustreerd dan met - veel - woorden is aan te geven. Bij ingrijpende veranderingen in het terrein kan de broedstand van overgebleven gedeelten zonder problemen worden vergeleken met die van dezelfde terreingedeelten van eerdere jaren, wat met de minder ruimte vergende tabellen niet het geval is.

Aan de van eerdere verslagen bekende kaarten zijn enkele nieuwe kaartmodellen toegevoegd. Die werden noodzakelijk door verschuivende aandacht, meestal gevolg van terreinwerken, of door versplintering van het totale beeld, waardoor bijvoorbeeld het gebruik van de E-serie (= het gehele havengebied) minder zinvol werd. Voor bestaande kaartmodellen werd de al gegeven serie-letter gehandhaafd, de nieuwe kaarten sluiten daarop aan. Dit

bevordert de onderlinge vergelijkbaarheid van de drie verslagen, hoewel de volgorde niet geheel logisch meer is. Op kaart E-02 zijn de ligging en de ongevère begrenzingen van de kaarten-series in het havengebied weergegeven. Het onderstaande overzicht geeft o.a. de volgorde en de aantallen kaarten achter in dit verslag aan.

- Serie A 00-00 Terrein "Hornweg-Oost", in vroege voorjaar 1989 verloren gegaan. Kaarten alleen in deel 1.
- Serie B 01-13 "Mobil-complex". Voor het eerst in deel 1A (B-13,B-14,B-15) bestaande uit "Mobil-buitenveld" (kaarttype B1), "Mobil-achterveld" (kaarttype B2) en overgebleven uiterst noord-oostelijk stukje van "Middenveld" (in delen 1 en 1A kaarttype C, in deel 1B overwegend kaarttype B en enkele kaarten in serie F).
- Serie C 00-00 Uitsluitend in delen 1 en 1A, in huidige deel 1B te vinden in kaarttype B en kaarttype F.
- Serie D 01-16 Overgangsgebied van Sloterdijk ("Teleport") naar het Westelijke Havengebied.
- Serie E 01-23 Gehele Westelijke Havengebied, als voor de drie verslagen gedefiniëerd en op de E-kaarten met een stippellijn aangegeven.
- Serie F 01-04 Overzichtskaarten met "Mobil-buitenveld" in het noorden tot Aziëhavenweg in het zuiden (dus gedeeltelijke overlapping met de B-kaarten). Legendum voor de op kaart F-03 met cijfers aangegeven afwijkende terreintypen.
- 1 = grasvelden van de vroegere werf ADM-West, nu voor veeteelt in gebruik.
  - 2 = struikenloze en weinig begroeide, jaarlijks bespoten gedeelten van "Mobil"-terrein.
  - 3 = veel riet met vochtige ondergrond en weinig struiken.
  - 4 = dito, maar riet bovendien in exploitatie.
  - 5 = droge delen met dominant Duinriet en weinig struiken.
  - 6 = grasstrook van "Mobil"-haven en vroeger voetbalveld.
  - 7 = voornamelijk door "crossen" sterk aangetast landschap.
  - 8 = in 1979 met grond uit nieuwe Aziëhaven opgespoten en sindsdien weer kaalgemaakt.
  - 9 = voor industriële activiteiten kaalgemaakt gebied.
  - 10 = in 1982 uitgegraven en in 1983/1984 weer opgespoten met zand uit de verlengde Aziëhaven. In 1990 nog weinig opslag van struiken.
  - 11 = puinstortplaats voor naastgelegen bedrijf.
  - 12 = nieuwe vuilverbranding in aanbouw.
  - 13 = in 1989 van alle struikgewas ontdaan ("schoonmaak"-actie gemeente Amsterdam).
- Ligging en begrenzing van vakken A, B en C van noordoosthoek "Middenveld" op kaart F-04.
- Serie G 01-02 Gebieden ten zuiden en ten noorden van Noordzeeweg. Legendum van op kaart G-01 voorkomende cijfers.
- 1 = in opdracht van gemeente Amsterdam kaalgemaakt en geëgaliseerd, al in broedtijd 1990 begonnen ("haast met aanleg parkeerruimte voor bezoekers "Sail 1990" in, augustus 1990").
  - 2 = door "crossen" sterk aangetast landschap, in 1991 ook geëgaliseerd.

- 3 = depots van grond uit Aziëhaven.
- 4 = voormalige puin/vuilstortplaats, omgeving thans gevaarlijk terrein met verontreinigde grond.
- 5 = bedrijven in aanbouw.
- 6 = weggehaalde aanplant.
- 7 = depot "licht verontreinigde grond", in zomer 1990 afgevoerd.
- 8 = verlaten fabriek ex. "Draka".
- 9 = verlaten, mislukte gemeentelijke Centrale Werkplaats.
- 10 = door "stadsnomaden" bewoonde bosjes, in 1990 en 1991 gesloopt en geëgaliseerd.
- 11 = in 1980 met mengsel van veen, klei en zand opnieuw opgespoten en nu (vrij) dicht met hoge wilgen begroeid.
- 12 = volkstuincomplex "De Groote Braak" met omringende aangeplante windsingel.

Serie G101-G1-12 Gedeelte van G-kaarten gebied ten zuiden van de "waterkering" dat in 1991 nog vrij ongeschonden bestond.

Serie H-01 Een kaart van bedrijf "Oiltanking" en aangrenzend natuurlijk gebied, dat in broedseizoen 1990 "aangepakt" werd.

Serie K-01 Een kaart (met nummering van lichtmasten langs Ruygoordweg) van velden rond dorp Ruigoord.

De op de kaarten gebruikte symbolen zijn in het algemeen dezelfde als in de delen 1 en 1A:

- = in aanplant
- = in natuurlijke vegetatie

Voor een aantal soorten en/of terreinen is in het huidige deel een derde symbool toegevoegd, te weten:

 = in wilde vegetatie, maar niet op ongestoord opgespoten terrein waarbij dan betekent: in wilde vegetatie, op ongestoord opgespoten terrein.

Bij de Veldleeuwerik (kaart E-03) betekent   niet op ongestoord, opgespoten zandterrein, maar bijvoorbeeld op overgebleven akkerland, in door maaien, afbranden of andere secundaire bewerkingen weer geschikt geworden gebied.

Territoria op de kaarten buiten het eigenlijke gebied van onderzoek werden weer voorgesteld door . In afwijking van deel 1 (p.6) werd dit symbool nu ook op D-kaarten gebruikt (voor territoria aan de Westzijde van het op deze kaarten voorkomende deel van de Australiëhavenweg en enkele juist over de grens met het G1-kaarten gebied. De op G, G1 en K-kaarten voorkomende landschapsaanduidingen zijn daarop door inventariseren van de Milieu-inventarisatie van de Provincie Noord-Holland in 1989 aangebracht. De situatie is sindsdien niet wezenlijk veranderd.

Voor een goed overzicht zijn in de index op p.8 de vogelsoorten opgenomen waarvan in een of meer van de drie verslagen kaartmateriaal voorkomt.

Index van vogelsoorten, op enigerlei wijze in de delen 1, 1A en 1B in kaart gebracht

Vogelsoort	deel 1	deel 1A	deel 1B
Veldleeuwerik	A01-A18,B01,B03-B08, C01-C02	B10A,B14,D13	E03
Graspieper	A19-A22,B02	B10A,D13	E05
Gele Kwikst.	---	B10A	---
Witte Kwikst.	---	---	E04
Winterkoning	A23,A25,A51,B09,B10, C03,C04,D01-D04	B01,B09,B13,C01,D01	B01,B1-01,D01,E07, F01,G1-01
Heggemus	A24,A26,B11,B12, C05,C06	B02,B14,C02,D02	B02,D02,E08,G1-02
Roodborst	---	---	E05,E06
Nachtegaal	C11,D07	E01	E09,E10
Blauwborst	---	B08,B14,D06,E12	E11,E12,G1-03
Zwarte Roodst	---	B14	E05
Mereel	---	D03	B04,D03,E13,G1-04
Zanglijster	D05	D04	B04,D04,E13
Sprinkh.rietz	B13,C11,D06	B04,C03,D05,E03	E14,E15,G1-03
Rietzanger	A27,A28,B14,C11,D07	B03,B10A,C03,D06, E04	B05,D05,E16,E17,G1-04
Bosrietz.	A34,B15,C08,D08	B05,B14,C03,D07, E05	D06,G1-04,G1-05
Kleine Karek.	A29-A33,B17,B18,C08, D09	B05,B10A,B12,C03, D08,E06	B06,D07,D08,F02, G1-06,G1-07
Spotvogel	C11,D07	D09,E07	E18
Braamsluiper	A44,A46,C07	C06,D09,E07	B06,E18,G1-08
Grasmus	A35-A38,A40,A42,A44, A46,B16,C09,C10,D10	B06,B12,C04,D10, E08	B07,D09,E19,G1-07
Tuinfluitier	A44,A46,B16,C07,D11	B06,B10,B11,C04, D09,E09	B08,D10,E20,G1-08
Zwartkop	A42,A44,A46,B16, C07,D12	B06,C04,D09,E10	B08,D11,E21,G1-08
Tjiftjaf	C14,D13	B04,B11,C06,D11,E11	B09,D11,E22,G1-09
Fitis	A35-A39,A41,A43,A45, B19-B22,C13,D14	B07,B10,B11,C05, D12	B10,B11,D12,D13,F03, G01,G1-10,H01,K01
Baardmees	---	B15,D13	E23
Staartmees	---	---	D14,D15
Buidelmees	---	---	E19
Groenling	---	D13	D14,D15,G1-11
Kneu	---	B15	B12,D14,D15,G1-11
Rietgors	A47-A50,B23,B24,C12, D15	B08,B10A,D14,E12	B13,D16,F04,G02,G1-12

Het "Mobil-complex" (kaartenserie B01-B13)

Een fantasienaam van de auteur voor de diverse, zeer uiteenlopende, min of meer aaneengesloten Mobil-terreinen. Het gehele complex bestaat uit:

- a) het gebied van de vroegere raffinaderij en het nu nog bestaande opslag- en distributiebedrijf ("Mobil Amsterdam Terminal"), inclusief enkele niet gebruikte, maar wel ten minste eenmaal per jaar gemaaide, vaak erg drassige graslanden.
- b) het door mij zo genoemde "Mobil-achterveld" ten noorden van a, dat in deel 1A (p.9) werd geïntroduceerd en dat op kaart B-08 in het huidige deel door een naar rechtsboven gerichte arcering is aangegeven.
- c) het door mij zo genoemde "Mobil-buitenveld", ten oosten van a (eerste beschrijving in deel 1, p.16), op kaart B-08 in het huidige deel verticaal geërceerd.
- d) een betrekkelijk weinig geschonden restant van het natuurlijk ontwikkelde "Middenveld" (deel 1, p.23), dat in de delen 1 en 1A in de C-kaartenserie is opgenomen en op de huidige kaart B-08 schuin naar links boven geërceerd is weergegeven (vak A op kaart F-04 in dit deel). De op de kaart B-08 voorkomende terreinen buiten de streepjeslijnen worden niet tot het "Mobil-complex" gerekend, de territoria buiten de streepjeslijnen (gemarkt met het symbool) zijn niet in de aantallen van de tabellen begrepen. Hun aantallen zijn wel vermeld in de rechter bovenhoek van de B-kaarten en wel in de volgorde "Mobil achterveld", "Mobil-buitenveld", vak A ("Middenveld") de rest buiten de streepjeslijnen en totale aantal op de B-kaarten.

Het "Mobil-achterveld"

Als eerder beschreven (deel 1A, p.9) beleefde dit stukje in 1966 zijn eerste broedseizoen. 1990 en 1991 waren dus respectievelijk het 25ste en 26ste broedseizoen. Van verstoringen als in de rest van het havengebied aan de orde van de dag, bleef het praktisch geheel gevrijwaard. "Crossen" vond er niet plaats, honden uitlaten was een grote uitzondering. Bedrijfsactiviteiten van enige invloed vonden er niet plaats. De grote Kokmeeuwen- en Visdieven-kolonies met hun invloed op de vegetatie (eutrophiëring) en mogelijk ook rechtstreeks op de broedstand van de kleine zangvogels werden in de tweede helft van de jaren '80 door vos(sen) verdreven. Ondanks de geringe oppervlakte vertoont het landschap toch nog een vrij grote diversiteit. Natte delen (in winter en vroeg voorjaar onder water, in de zomer nu meer dan in vroegere jaren "uitdrogend" tot vochtig) zijn gekenmerkt door veldjes met niet erg hoog en weinig dicht riet en door enkele moeras-

Tabel 1. Aantallen territoria zangvogels op 18½ ha vrijwel ongestoord, op-
gespoten zandterrein van het "Mobil-achterveld" in 1989-1991.

	1989	1990	1991		1989	1990	1991
Veldleeuwerik	0	1	0	Grasmus	6	4	10
Witte kwikst.	?	?	1	Tuinfluitter	1	2	2 ('')
Winterkoning	11	12	9 ')	Tjiftjaf	1	3	3
Heggemus	6	5	3	Fitis	27	23	26 ('')
Blaauwborst	0	2	3	Baardmees	1	0	0
Merel	2	1	2	Koolmees	?	1	3
Sprinkhaanrietz	2	1	?	Pimpelmees	?	1	1
Rietzanger	3	7	7	Kneu	4	2	1 ('''')
Bosrietzanger	3	5	?	Rietgors	5	7	6
Kleine Karekiet	9	6	7				

? = onvoldoend betrouwbaar resultaat van inventarisatie, respectievelijk
geheel buiten beschouwing gelaten

') in 1987 3, in 1988 5 territoria

'') in 1987 0, in 1988 2 territoria

''') in 1988 24 territoria

'''') in deel 1A voor 1989 3 territoria opgegeven

bosjes zonder enige onderbegroeiing, die weinig aantrekkelijk zijn voor op
of dicht boven de grond broedende soorten als bijvoorbeeld de Fitis.

Tabel 1 toont weinig verrassende ontwikkelingen, behalve de komst en de toe-
name van de Blaauwborst en de uitbreiding van de Tjiftjaf sinds de eerste
vestiging in 1989. Voor de Zwartkop was het stukje ook in 1991 blijkbaar
nog onvoldoende ontwikkeld. Opmerkelijk is de stabiliteit van de Fitissen-
stand in de jaren 1988-1991.

Het "Mobil-buitenveld"

De "cross"-paden namen toe in aantal en breedte. Opvallend was het weer
snel verdwijnen ervan, wanneer ze een of twee seizoenen "verwaarloosd"
werden. Een nog veel ernstiger verstoring van landschap en fauna levert
het zogenaamde "paint-ball" op, een eerst in de laatste jaren opgekomen
rage. Groepen van tientallen lieden zijn urenlang bezig elkaar met verf-
balletjes te beschieten. Veel struikgewas wordt daarbij vertrapt of door
een netwerk van paden doorsneden. Barricaden worden opgeworpen en wappe-
rende rood-witte, opvallende linten over grote afstanden door het terrein
gespannen. Overal worden niet "ontplofte" verfballetjes, uitgeputte bat-
terijen, drankblikjes etc. achtergelaten. In het "Mobil-buitenveld" con-

Tabel 2. Aantallen territoria zangvogels op 48½ ha min of meer ongestoord, opgespoten terrein van het "Mobil-buitenveld" (inclusief kleine, niet "onderhouden" aanplant in de zuidoosthoek) in de jaren 1987 - 1991.

	1987	1988	1989	1990	1991
Graspieper	1	1	0	0	0
Winterkoning	13½	29	42	42	36
Heggemus	8	11	12	16	12
Roodborst	0	0	0	0	3
Nachtegaal	0	1	0	0	3
Blaauborst	0	1	2	11	13
Mereel	2	2	5	7	9
Zanglijster	1	1	0	1	1
Sprinkhaanrietzanger	6	7	8	8	7
Rietzanger	10	18	25	20	12
Bosrietzanger	2(?)	10	3	1(?)	0(?)
Kleine Karekiet	18	15	23	23	22
Spotvogel	0	1	0	0	1')
Braamsluiper	1	1	1	1	2
Grasmus	2	6	10	10	9
Tuinfluitier	3	3	6	6	7
Zwartkop	1-2	2	1	1	1
Tjiftjaf	2	4	8	19	17
Fitis	75	79	97	92	105
Baardmees '')	?	2	3	2	0
Koolmees ''')	5-6	6	6	6-7	7
Pimpelmees ''')	1	1	2	2(?)	1
Groenling	0	1	1	2	0
Kneu	?	ca10	11	14	14
Rietgors	20	26	30	26	25

? = onvoldoend betrouwbaar resultaat van inventarisatie, respectievelijk geheel buiten beschouwing gelaten

') gebaseerd op eenmalige zangregistratie op 30 mei!

'') ook wel Baardmannetje = *Panurus biarmicus*

'''') eigenlijke nestelen buiten het gebied in nestkastjes of fabrieksinstallaties

centreert zich dit euvel in de zuidoost hoek. Een duidelijke vermindering van zangvogel territoria als gevolg hiervan is tot dusver nog niet aanwijsbaar. Broedresultaten zullen waarschijnlijk wel lager zijn, maar zijn niet onderzocht.

In de rustige delen ontwikkelde de vegetatie zich sterk, zowel in de hoogte van het geboomte als in de dichtheid van het struikgewas. De berkenstand (Ruwe Berk, *Betula pendula*) nam explosief toe, het naaldhout bleef beperkt tot zes Grove Dennen (*Pinus sylvestris*). De hogere boomgroepen, naast Ruwe Berk vooral Schiet- en Katwilg *Salix alba* en *S. viminalis*, hadden een grote invloed op vooral de Tjiftjaf. De soort vestigde zich in 1989 voor het eerst op de natuurlijk ontwikkelde velden buiten wilgenrij en aanplant en wel direct in twee à drie territoria. In 1990 waren dit al 12 à 13, in 1991 10 territoria (kaart B-09). In deel 1 (p.17) werd de afwijkende betekenis voor vegetatie en broedvogelstand van de wilgenrijen al toegelicht. Zij ontstonden uit levende wilgenpaaltjes, die gebruikt werden bij het schoren van rietmatten tegen het stuivende zand. Een ontwikkeling als bij de Tjiftjaf kwam bij de Zwartkop nog niet voor. De meeste struikbewoners toonden ten opzichte van 1987/1988 een toenemende tendens. Heel sterk was dit het geval bij de Winterkoning, waar alleen, stellig door de invloed van de koude februari 1991, een relatief geringe daling in 1991 een - tijdelijk? - einde aan een frappante toename maakte. Verrassend was, ondanks de vorst van februari 1991, de plotselinge vestiging van de Roodborst (direct drie territoria, waarvan twee in de wilgenrijen en een in de natuurlijke vegetatie daarbuiten - kaart E-04). Deze soort was tot dusver nauwelijks als territorium bezitter in het havengebied aangetroffen (deel 1, p.36: een territorium in natuurlijke duiendoorn-opslag op 16 - 17 jaar oud opgespoten zandveld bij de Westhavenweg). De huidige vestiging in natuurlijke vegetatie, waarvan nog afgewacht moet worden of deze zich zal handhaven en eventueel een begin van een verdere verbreiding zal zijn, vond plaats op 27 jaar oud opgespoten zandveld. Toevallig (?) vond in 1991 op een tweede natuurlijk terrein (noordoost hoek "Middenveld") ook een eerste vestiging plaats, nadat in 1990 voor het eerst vijf territoria in aanplant in het gehele havengebied geregistreerd konden worden. De meeste territoria zijn gebaseerd op minimale aantallen, maar wel geldige registraties, zodat een enkel territorium in eerdere jaren gemakkelijk over het hoofd gezien kan zijn. (kaarten E-05/E-06).

Na een eerste vestiging in 1988 in de kleine aanplant konden in 1989/90

geen territoria van de Nachtegaal meer worden vastgesteld. Eerst in 1991 vond een hernieuwde vestiging plaats en wel direct met drie territoria, alle in de extra welige vegetatie tussen de wilgenrijen (kaart E-06). In de overige natuurlijke terreinen konden hier geen verdere territoria worden vastgesteld, maar wel elders in het havengebied (restant noordoost hoek "Middenveld" en in het "D-kaarten-gebied").

Merel, Grasmus, Tuinfluiter en Fitis zijn verder struikbewoners met een duidelijk toenemende tendens. De Fitis bereikte op het "Mobil-buitenveld" in 1991 een gemiddelde dichtheid van 217 terr./km² (op veld van 27 jaar) en bleef daarbij ver onder de 288 terr./km² in 1989 in de noordoost hoek van het "Middenveld" (toen 21 - 23 jaar oud veld)(deel 1A p.11) en ook iets onder de 237 terr./km² in 1988 op "Hornweg-Oost" (toen 26 jarig veld) (deel 1 p.11). De vrij grote voor de Fitis niet of minder geschikte gedeelten (vooral vochtige tot zeer natte rietvelden) op het "Mobil-buitenveld" waren hieraan wel debet.

Bij de Kneu is de situatie minder gemakkelijk te beoordelen, onder andere door het ontbreken van gegevens van 1987.

Bij de vochtminnende soorten is vooral de opmars van de Blauwborst het vermelden waard. Waarschijnlijk zal deze meer te maken hebben met de landelijke (of zelfs westeuropese) trend dan met de lokale situatie. De indruk bestaat dat dit veld als de meeste andere terreinen in het havengebied juist geleidelijk wat droger wordt. Misschien heeft de sterke achteruitgang van de Bosrietzanger, zoals de onderzoeksresultaten suggereren, daarmee iets te maken. De Rietzanger toont de ook van elders wel bekende sterke fluctuaties. Het beeld bij Kleine Karekiet en Rietgors is onduidelijk. Bij de eerstgenoemde soort lijkt de stand in de laatste drie jaren stabiel, maar vergelijking van de kaarten F-02 en B-06 toont duidelijke verschillen in verspreidingspatronen tussen de jaren: in 1990 een veel grotere concentratie rond de zuidelijke rietvelden dan in zowel 1989 als in 1991. De Baardmees leek in kleine aantallen stabiel, maar was - stellig door de vorst van februari 1991 die ook de Winterkoning al parten speelde - in 1991 - hopelijk tijdelijk - geheel verdwenen. Dit lot werd gedeeld met vele soortgenoten in andere delen van het havengebied. De naam Baardmannetje is in dit deel verlaten: wij mogen in deze tijd van emancipatie de Baardvrouwtjes niet negeren! Bedoeld wordt *Panurus biarmicus*.

Voor de inventarisatie van dit veld werden (omgerekend) in 1990 65 en in 1991 76 uur/km² gebruikt. In 1989 was dit ca. 100 uur/km². Uit tabel 2 blijkt geen invloed van de geringere inventarisatie-inspanning, maar theo-

retisch zouden mogelijk de resultaten 1990/1991 bij een even grote inventarisatie intensiteit als in 1989 in dit laatste jaar nog hoger geweest kunnen zijn.

Noordoostelijke restant van "Middenveld" (kaartenserie "Mobil-complex" en kaarten E en F serie)

In 1989 was van het noordoostelijke "Middenveld" (tussen Australië- en Aziëhaven en ten oosten van Australiëhaven -zie kaart F-04) nog ca. 78 ha redelijk ongeschonden, natuurlijk ontwikkeld opgespoten zandveld over. De strook langs de zuidrand van de Australiëhaven kwam reeds in 1964 gereed de overige gedeelten gespreid over 1966 - 1968. De leeftijd variëerde in 1989 dus tussen 22 en 26 jaar. Het oudste gedeelte werd een aantal jaren beïnvloed door een "wilgenrij" als op het "Mobil-buitenveld". Het stenen talud van de oevers van de Australiëhaven werd met wilgentenen en -paaltjes beschermd. Veel van het gebruikte nog levenskrachtige wilgenhout gaf aanleiding tot een soortgelijke voorspoedige ontwikkeling van hoog opschietende wilgen als op het "Mobil buitenveld" en waarschijnlijk ook hier tot een nog dichtere groei van struikgewas als Duindoorn dan in de minder beschermde open terreingedeelten. In de loop van de jaren '80 werd de wilgenrij in het kader van restauratiewerken aan de havenoevers weggehaald, maar namen intussen opgekomen meer natuurlijke wilgen iets verder van de oevers zijn functie voor bijvoorbeeld de Tjiftjaf over. Het is onzeker, in welke mate deze omstandigheden nog in de broedstand van 1989-1991 (van eerdere jaren geen goede kwantitatieve gegevens uit deze strook bekend) kunnen hebben doorgewerkt. In tabel 3 op p.15 worden aantallen territoria van diverse, recente jaren voor de vakken A, B en C (aangegeven op kaart F-04) vermeld. Het vak A, in tegenstelling tot de vakken B en C deel van het "Mobil-complex", bestond ook in 1991 nog vrij ongeschonden. Negatieve factoren zijn ook daar het nog steeds toenemende "crossen" met een verbreding van het padennet als gevolg, het "verf-balletje-schieten" (zie p.10) terwijl enige uitgebrande auto's en de verspreide onderdelen op sommige plaatsen een beeld van toenemende verloedering bieden. Gelukkig zijn er ook nog plekken, waar de landschappelijke schoonheid minder aangetast is. In feite was vak A in 1991 een van de meest en hoogst beboste natuurlijke terreinen in het gehele havengebied. De vakken B en C waren tot hun vernietiging in 1990/1991 door onduidelijke oorzaak daarbij achtergebleven, maar grote verschillen (per eenheid van oppervlakte) in broedvogelstand laat tabel 3 (p.15) niet zien. Verschillen bij de Spotvogel en de Zwartkop en in

Tabel 3. Aantallen territoria zangvogels in noordoost hoek van "Middenveld" (vakken A, B en C ongeveer als aangegeven op kaart F-04). Over 1987 slechts enkele betrouwbare kwantitatieve gegevens beschikbaar. Aantallen over 1989 van vak C ontleend aan milieu-inventarisatie van Provincie Noord-Holland - geen eigen gegevens.

jaar	1987	1988	1989	1990	1991	1988	1989	1990	1989	1990
vak	A	A	A	A	A	B	B	B	C	C
oppervl.	16	16	16	16	16	27	27	28	35	22 1) 2)
Veldleeuwerik	0	0	0	0	0	0	0	0	?	1
Winterkoning	8	12	15	16	12	18	21	24	?	13
Heggemus	7	8	9	11	8	11	14	16	?	10
Roodborst	?	0	0	0	1	0	0	0	?	0
Nachtegaal	?	2	0	4	5	2	3	3	?	0
Blauwborst	?	0	0	0	0	0	2	3	1	2
Mereel	?	?	1	2	3	?	1	7	?	2
Zanglijster	?	?	0	0	1	?	1	0	?	0
Sprinkh.rietz.	?	1	3	1	1	1	2	3	2	1
Rietzanger	?	0	0	0	0	2	4	4	4	2
Bosrietzanger	?	0	1	0	1	3	5	1	1	0
Kleine Karek.	?	1	2	0	3	5	3	2	16	6
Spotvogel	?	0	1	2	1	1	2	3	0	0
Braamsluiper	?	1	1	2	3	0	2	1	0	0
Grasmus	2	3	9	5	8	10	9	8	13	5
Tuinfluitier	?	6	7	5	7	9	8	4	2	1
Zwartkop	?	1	1	1	2	1	2	3	0	0
Tjiftjaf	?	3	4	8	10	4	8	11	8	9
Fitis	?	42	43	34	38	55	65	55	?	49
Groenling	?	?	?	1	1	?	?	3	?	0
Kneu	?	?	?	2	4	?	?	6	?	4
Rietgors	?	1	1	1	1	9	8	8	12	4

1) oppervlakte in ha, inclusief aanplant langs Australiëhavenweg

2) oppervlakte veranderingen van vakken B en C door plaatsgehad hebbende werken

? = niet (voldoende) onderzocht voor aantal bepaling

0 = geen enkele aanwijzing voor een territorium

Ondanks zangregistraties van Kool- en Pimpelmees waarschijnlijk geen broedgevallen; geen territoria onderscheiden.

mindere mate bij de Nachtegaal tussen de vakken A en B en vak C worden verzaakt door de bij die soorten bestaande voorkeur voor aanplant boven natuurlijke vegetatie. De stand in de aanplant langs de Australiëhavenweg is in tabel 3 begrepen en is uitsluitend van invloed op de vakken A en B. Opmerkelijk is een eerste vestiging van de Roodborst in 1991, vermoedelijk aanvankelijk in de aanplant, later daaruit verdreven door het verf-balletjes geweld naar natuurlijke vegetatie in vak A op 24 jarig opgespoten terrein.

Tussen de seizoenen 1989/1990 werd een westelijk deel van vak C "geschoond" (nr.9 van legendum op kaart F-03), ten behoeve van een reële bedrijfsvestiging, en werd dwars door vak B en langs vak C de Amerikahavenweg aangelegd. De oppervlakte van vak B werd hierdoor kleiner, hoewel tabel 3 een geringe vergroting aangeeft. Dit werd veroorzaakt doordat door de werken de meest voor de hand liggende, natuurlijke grens tussen de vakken B en C ten nadele van vak C wat naar het westen werd verschoven. Nieuwe afwateringssloten veroorzaakten vooral in vak C een sterke verdroging, met onder andere een opmerkelijke achteruitgang van Kleine Karekiet en Rietgors als gevolg. Tussen de seizoenen 1990/1991 werd de rest van vak C "geschoond", ook al voor bedrijfsvestiging. Van vak B bleef (voorlopig?) alleen de aanplant langs de Australiëhavenweg gespaard. Vak B is weer een voorbeeld van ontijdige, want voorlopig niet noodzakelijke natuurvernietiging. Het had ten minste in 1991 nog in volle pracht kunnen voortbestaan, omdat er geen enkele bedrijfsactiviteit werd ondernomen.

Aan de inventarisaties werden, omgerekend, in 1990 (vakken A, B en C) bijna 60 uur/km² en in 1991 (alleen vak A) 80 uur/km² besteed.

Overgangsgebied Sloterdijk - Westelijk havengebied (kaartenseries D01-D16 en E01-E23)

De totale aantallen territoria die op de D-kaarten worden vermeld, hebben weinig betekenis voor een beoordeling van ontwikkeling van broedvogelstanden. Dit was door het versnipperde en sterk variabele landschappelijke karakter van het gebied ook in eerdere jaren al het geval, maar het werd in 1990/1991 aanzienlijk versterkt door drastische ingrepen op de meeste punten. Behalve langs het Brettenpad werden zich natuurlijk ontwikkelende oudere opgespoten velden grondig "opgeschoond" zonder enige tot op heden zichtbare noodzaak. Men zie kaart D05 in deel 1, waarop de toen bestaande natuurlijke terreinen gestippeld en kaarten D01, D02, D10, D11, D13 en E01 in dit deel, waarop de vernielde terreinen gearceerd zijn weergegeven. Daarnaast speelde het "onderhoud" van de aanplant een belangrijke negatieve rol voor de vogelstand.

Tabel 4. Aantallen territoria op ca. 12½ ha opgespoten zandveld met natuurlijke vegetatie (in 21ste/22ste/23ste jaar)

	<u>1988</u>	<u>1989</u>	<u>1990</u>
Graspieper	0	1	0
Winterkoning	2	6	12
Heggenus	1	1	5
Nachtegaal	1	0	0
Blauwborst	0-1	2	3
Merel	0	1	1
Zanglijster	0	0	1
Sprinkhaanrietz.	1	1	0
Rietzanger	0	1	0
Bosrietzanger	0	1-2	1
Kleine Karekiet	1	8	2(?)
Grasmus	1	2	2
Tuinfluiters	1	4	3
Tjiftjaf	1	3	6
Fitis	5	18	21
Rietgors	<u>1</u>	<u>3</u>	<u>6</u>
totaal	20-21	52-53	63

Opmerkelijk is dat openbaar groen, zoals langs de wegen, in plantsoenen en op sportvelden, maar ook in volkstuincomplex "De Bretten", overal op dezelfde wijze gemaltraiterd wordt, maar dat dit onderhoud in de eigenlijke volkstuinten nergens leidt tot kaalkap of onnodige vernielingen. Het beeld van het volkstuincomplex is dan ook een van een weliswaar niet natuurlijk, maar goed verzorgd en dichtbegroeid landschap.

Vier onderdelen van het D-kaartengebied worden hieronder nog nader belicht.

a) restant opgespoten zandveld met natuurlijke vegetatie-ontwikkeling (verticaal gearceerd op kaart D14), b) min of meer ongestoorde rietvelden en moerasbosjes, doorsneden door het Brettenpad (schuin gearceerd op kaart D14), c) volkstuincomplex "De Bretten" en d) sportvelden Spieringhorn, inclusief aanplant(restanten) langs Taagweg.

a). Opgespoten terrein van ca. 12½ ha groot, qua vegetatie-ontwikkeling vergelijkbaar met andere, min of meer ongestoorde opgespoten zandvelden van ongeveer dezelfde leeftijd. Het veldje kwam in 1968 gereed en beleefde in 1990 zijn 23ste en laatste broedseizoen. In het latere broedseizoen (juni 1990) begon

Tabel 5. Aantallen territoria op ruim 40 ha rietvelden en moerasbosjes aan weerskanten van het Brettenpad (overwegend natuurlijke vegetatie), als omstreept en schuin geërceerd op kaart D14

	<u>1988</u>	<u>1989</u>	<u>1990</u>	<u>1991</u>
Graspieper	0	1	0	0
Winterkoning	13	21	24	16
Heggemus	8	13	16	10
Nachtegaal	0	0	2	2
Blauwborst	1-2	3-4	5	9
Mereel	0	1	5	7
Zanglijster	0	1	0	4
Sprinkhaanrietz.	5	4	6	4
Rietzanger	14	28	19	11
Bosrietzanger	24	22	25	28
Kleine Karekiet	27	38	48	41
Grasmus	7	10-11	9	10
Tuinfluiters	4	8	9	10
Zwartkop	0	1	1	0
Tjiftjaf	2	3	4	6
Fitis	12	19	16	25
Baardmees	1-2	6	6	0
Rietgors	14	15	14	17
	<u>132-135</u>	<u>195-197</u>	<u>212</u>	<u>202</u>

men met de werkzaamheden en wel vanuit het centrum naar de buitenranden, zodat er voor voorbijgangers aanvankelijk niets te merken viel. Waarschijnlijk had de toen kort te voren plaatsgehad hebbende interventie van de AID hiermede iets te maken. Allerlei vogels reageerden in paniek op de vernielingen. Onder andere werden alarmerende Blauwborsten met voer in de snavel waargenomen. Over het lot van de broedsels hoeft men zich geen illusies te maken. Volgens het gemeentebestuur werd er echter geen schade aangericht (officiële reactie van gemeentewege op vragen van een gemeenteraadslid). Bij het schrijven van deze regels in april 1992 was er nog geen enkele activiteit, die de natuuronvriendelijke haast van juni 1990 kon rechtvaardigen. In tabel 4 (p.17) geven inventarisatie-resultaten 1988 - 1990 een beeld van een nog sterk in ontwikkeling zijnde veldje en de aantallen territoria van 1990 geven een indruk van de verliezen, die er minimaal geleden zijn.

b) min of meer ongestoorde rietvelden en moerasbosjes aan weerskanten van het Brettenpad. Vooral in het noordwesten vrij laag en met slechts een dunne laag

zand opgespoten op een dikkere laag klei en daaronder veen, waarschijnlijk nog uit het oude landschap van de Spieringhornerbinnenpolder. Het hieruit te verwachten hoge vochtgehalte wordt niet (meer) gehaald door een dicht net van afwateringssloten. Ten noorden van het Brettenpad is gevaarlijk terrein, verontreinigde grond. Er wordt onderzoek gedaan naar de kwaliteit van het grondwater en de herkomst van eventuele kwalijke stoffen. Mede daardoor is het gebied thans meer ontsloten dan vroeger en meer dan voor de vogelstand gewenst is. In het midden, ten westen van de volkstuinten, bevindt zich een deeltje van enigszins geaccidenteerd terrein, waaronder men de oorzaak van de bodemverontreiniging vermoedt: een van de twee enorme puin/vuilstortplaatsen uit de jaren '70 (de tweede bevindt zich ten westen van de Australiëhavenweg). De smalle strook ten zuiden van de volkstuinten bestaat uit een natuurlijke wilgenopslag op destijds (ca.1972) opgespoten zand langs de toenmalige spoorbaan naar Haarlem. Blijkens plaatsgehad hebbende boringen vertrouwt men ook hier het grondwater niet helemaal. Het op kaart D14 omstreepte en schuin gearceerde gebied is ruim 40 ha groot. Tabel 5 (p.18) geeft een getalsmatig beeld van de meeste er voorkomende zangvogelsoorten. Misschien zijn in 1988 enkele soorten iets onderschat (Fitis?). De Baardmees verdween er - tijdelijk? - door de vorst in februari 1991 geheel en de Winterkoning ging waarschijnlijk ook door deze oorzaak in 1991 gevoelig achteruit. De verliezen bij de Heggemus zijn niet te verklaren: het incasseringsvermogen van deze soort bij strenge winters is normaal veel groter dan van de Winterkoning. De komst en uitbreiding van de Blauwborst wijst op een waardevol biotoop en maakt het gebied een trekpleister voor vogelvrienden. De Rietzanger toont ook hier de ook van elders bekende grilligheid in aantallen van jaar tot jaar. Merel, Tuinfluiter, Tjiftjaf en Fitis zijn in de vier best onderzochte jaren duidelijk toegenomen.

c) volkstuincomplex "De Bretten". Eerste jaar 1976 met allereerste begin van bouw van huisjes en aanplant van prille boompjes en struiken en uitzaaien en bloei van eenjarige planten. Oppervlakte 12.0 ha, exclusief de omringende sloten, inclusief de binnenwateren, paden, parkeerplaats en openbaar groen. Ruim 200 tuinen. Het complex maakte in 1990/1991 al een opmerkelijk groene en dichtbegroeide indruk, niet in de laatste plaats door aanplant van coniferen in vele tuinen. De "jeugd" van het complex, vergeleken bijvoorbeeld met de complexen "Nut en Genoegen" (1926) en "Sloterdijkermeer" (1946) ten oosten van Sloterdijk, blijkt bijvoorbeeld uit het nog(?) ontbreken van de Vink als broedvogel en het aarzelende begin van een broedstand van de Roodborst (in 1990/1991). De Nachtegaal vestigde zich in openbaar groen in 1990, maar kon zich daar niet handhaven na een behandeling, die hier en elders voor open-

Tabel 6. Aantallen territoria van enige zangvogels in volkstuinten-complex "De Bretten"

	<u>1987</u>	<u>1988</u>	<u>1989</u>	<u>1990</u>	<u>1991</u>
Winterkoning	5	7	5	6	7
Heggenus	3	4	5	6	8
Roodborst	0	0	0	1	1
Nachtegaal	0	0	0	1	0
Zanglijster	2	2	4	2	3
Braamsluiper	0	0	1	1	1
Zwartkop	?	1	1	2	0
Tjiftjaf	?	3	2	4	4
Fitis	?	<u>2</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>2</u>
		19	22	28	26

baar groen gebruikelijk is. Waarschijnlijk hetzelfde paar (of ten minste hetzelfde ♂) vestigde zich in 1991 op korte afstand in natuurlijke vegetatie (wilgen, duindoorn en volop brandnetel) buiten het tuincomplex. De Spotvogel ontbrak er. Wellicht was de vegetatie al te oud (te dicht). In veel jongere en door teelt van aardappelen en groenten veel dunner met bomen en struiken begroeide zogenaamde "oorlogstuintjes" in en rond de voormalige Sloterdijkmeerpolder (thans grotendeels Sloterpolder) was de soort destijds talrijk (Walters 1949, p.363). Tabel 6 hierboven toont over de jaren (1987)1988 - 1991 een redelijk stabiel niveau, ondanks de negatieve invloed die volgens sommigen van de Eksters zou uitgaan. De Winterkoning heeft in dit minder open biotoop de vorst van februari 1991 beter overleefd dan in sommige andere onderzochte stukken.

d) sportvelden Spieringhom, inclusief (restant) aanplant langs Taagweg. De aanplant langs de Taagweg werd in 1973, die om de sportvelden in 1974 aangebracht. Aan de Taagweg heeft de onderbegroeiing nooit veel betekend (deel 1, p. 34), op de sportvelden was dat aanvankelijk veel beter. De uitdunningen in de jaren '80 in het westelijke deel waren dusdanig rigoureuus, dat klachten van bewoners in het aangrenzende deel van Tuinstad Slotermeer tot in de pers weerklonken. Enige verbetering heeft dat niet gebracht. Het beloofde herstel bleef uit. Vrijwel elk jaar wordt er weer naar hartelust gezaagd. In 1990/1991 ging ook het grootste deel van het plantsoen in het meer oostelijke deel verloren. Bovendien werd de aanplant langs de Taagweg om onduidelijke redenen gehalveerd. De gevolgen voor de vogelstand zijn in tabel 7 op p. 21 duidelijk af te lezen. Merkwaardig is dat sommigen de ach-

Tabel 7. Aantallen territoria in aanplant sportvelden Spieringhorn en langs Taagweg

	<u>1987</u>	<u>1988</u>	<u>1989</u>	<u>1990</u>	<u>1991</u>
Winterkoning	5	7	12	13	7
Heggemus	6	6	9	13	7
Roodborst	0	0	0	1	1
Nachtegaal	1	1	0	0	0
Zanglijster	6	4	6	3	2
Spotvogel	?	1	1	0	0
Grasmus	?	2	4	0	1
Tuinfluitier	?	4	5	4	2
Zwartkop	?	4	4	4	1
Tjiftjaf	?	7	7	8	2
Fitis	?	<u>10</u>	<u>13</u>	<u>8</u>	<u>3</u>
totaal		46	61	54	26

teruitgang hardnekkig aan de - inderdaad talrijke - Eksters blijven toeschrijven. Bij de Winterkoning kan ook enige invloed van de februari-vorst in 1991 vermoed worden; Tuinfluitier, Tjiftjaf en Fitis zijn trekvogels en hebben rechtstreeks geen last van ons winterweer.

Het G en G1-kaarten-gebied

Een zeer heterogeen gebied, gelegen tussen Haarlemmertrekvaart in het zuiden en Aziëhavenweg in het noorden en tussen het afwateringskanaal van het hoogheemraadschap Rijnland in het westen en de Australiëhavenweg in het oosten. De situatie tot en met 1990 is weergegeven op kaart G-01. De cijfers op die kaart geven een overzicht van de diverse afwijkende landschapsaspecten en worden nader verklaard in het legendum onder "het kaartenmateriaal" (p.6)

Een fraai landschap in het noorden (legendum nr.10) ging al verscheidene jaren achteruit door intensief "crossen" (inclusief wedstrijden met terreinwagens) en ten slotte ook door een vrij intensieve bewoning door zogenaamde "stadsnomaden". In 1989 werden daar een aantal broedvogelsoorten geïnventariseerd in het kader van een milieu-inventarisatie van de Provincie Noord-Holland. Enkele resultaten ervan zijn weergegeven in de kaartenserie E-01 tot E-12 in deel 1A. In 1990 werden daar ook eigen inventarisaties verricht, waarvan de resultaten zijn weergegeven op de kaarten G-01 en G-02 en E-07, E-08, E-14, E-19, E-20 en E-22 in dit deel 1B. Tussen de seizoenen 1990 en 1991 werd dit deel "bouwrijp" gemaakt en ging het stukje natuur geheel verloren, hoewel dit voor bedrijfsvestiging in 1991 kennelijk nog niet nodig was. De overige daaromheen liggende terreinen waren al eerder "opgeschoond" en geëgaliseerd, hoewel ze in 1991 grotendeels ongebruikt bleven liggen.

Tabel 8. Aantallen territoria zangvogels op ca. 65 ha opgespoten terrein in "G1"-kaarten gebied in 1989 - 1991

	<u>1989</u>	<u>1990</u>	<u>1991</u>
Graspieper	?	1	1
Winterkoning	?	19	16
Heggemus	?	11	12
Blauwborst	2	4	7
Merel	?	1	4
Zanglijster	?	0	1
Sprinkhaanrietz.	9	6	11
Rietzanger	28	22	25
Bosrietzanger	37	35	19
Kleine Karekiet	22	31	26
Braamsluiper	0	0	1
Grasmus	5	8	9
Tuinfluitier	5	7	8
Zwartkop	0	1	1
Tjiftjaf	4	7	9
Fitis	?	43	43
Rietgors	<u>24</u>	<u>22</u>	<u>20</u>
totaal van 10 onderzochte soorten in de drie jaren	136	143	135
totaal van 17 onderzochte soorten in 1990 en 1991	--	218	213

Deze "opgeschoonde" terreinen werden - voorlopig - geen nader onderzoek waard geacht; de aandacht werd geconcentreerd op de zone ten zuiden van de waterkering, zoals weergegeven op de kaarten van de G1-serie (twee kaarten op A4-formaat). Alleen de aangeplante loofhoutbosjes in het westen pal ten noorden van de waterkering - deels gebaseerd op de inventarisaties van Van Groen - komen ook op de G1-kaarten voor. In het gebied ten zuiden van de waterkering worden in dit verslag twee zeer uiteenlopende landschappen onderscheiden, te weten a) tuincomplex "De Groote Braak" in het westen en b) een opgespoten terrein vanaf de volkstuinten in het westen tot bijna de Australiëhavenweg in het oosten, met als zuidgrens de spoorbaan naar Haarlem. a) het volkstuintencomplex "De Groote Braak". Ruim 400 tuinen. Oppervlakte 20,8 ha tuinen, inclusief openbaar groen en wateren, maar exclusief aangeplante windsingel. Het complex dat in 1984 in het allereerste beginstadium ver-

keerde, was in 1991 duidelijk veel jonger dan het eerder beschreven complex "De Bretten" (p.19). Het is tot nu toe nog niet voldoende intensief geïnventariseerd. Enkele opvallende facetten zijn:

- er zijn - toch! - geen territoria van Spotvogels;
- er zijn, anders dan thans in "De Bretten", wel territoria (en bewezen broedgevallen) van Kneu;
- er zijn, behalve één in de windsingel, tot en met 1991 geen territoria van Tjiftjafs;
- er zijn wel relatief veel territoria van Fitissen (in 1990 13, in 1991 11), maar vrijwel uitsluitend geconcentreerd in de windsingel.

De windsingel is duidelijk de best ontwikkelde loofhout-aanplant. In sommige tuinen zijn alleen aangeplante coniferen serieuze concurrenten, bij voorbeeld voor een soort als de Groenling.

b) opgespoten terreinen ten oosten van het complex "De Groote Braak". Een in 1972 gereed gekomen gebied met een oppervlakte van ca. 65 ha, op kaart G-01 met een streepjeslijn aangegeven. De opgespoten grond bestond niet, als op de meeste andere terreinen van het havengebied, uit homogeen zand, wat aanleiding heeft gegeven tot het ontstaan van een meer contrastrijk, heterogeen landschap. Wij vinden hier naast groepjes hoog opgeschoten wilgen en populieren (arceringen op kaart G1-02) grote oppervlakten met Riet en/of Duinriet zonder struikbegroeiing van betekenis. Het is er niet bijzonder vochtig, wat wel te wijten is aan de sterke ontwatering via een vrij brede en vrij diep uitgegraven sloot over de gehele lengte van het gebied van west naar oost. Van riet afhankelijke vogels als de Kleine Karekiet vindt men vrijwel uitsluitend langs spoor- en wegslootjes en heel weinig op de genoemde rietvelden, waar het riet laag en ijl is. Het jaarlijks uitbaggeren van de sloten en het storten van nogal wat tuinafval door volkstuinters in de zuidwest hoek veroorzaken een verhoogde eutrophiëring, waarvan een voor het havengebied ongebruikelijke brandnetel-begroeiing een signaal is. Rietorchissen komen er bijna niet voor.

Een strook met een opvallend hoge wilgenopslag en een dichte struikbegroeiing langs de waterkering (nr.11 op kaart G-01) is het gevolg van een latere opspuiting (1980) met een mengsel van veen, klei en zand uit het bruggehoofd van het viaduct in de Australiëhavenweg over spoor- en autoweg en trekvaart naar Haarlem (mededeling van de heer H.J.Schaap, destijds afdeling Weg- en Waterbouw gemeente Amsterdam). Het gebied wordt in het oosten begrensd door een der voormalige puinstorten (nr.4 op kaart G-01). Deze konden zich dankzij de nodige "tolerantie" ontwikkelen tot de huidige bron van verontreiniging. Een aan de gang zijnd onderzoek moet nog aantonen, hoe ernstig en

hoe verbreid deze verontreiniging is. Tientallen boringen zijn daartoe verricht vanaf de "Grote Braak" in het westen tot het complex "De Bretten" (in het D-kaarten gebied) in het oosten. Ze zijn gemarkeerd met lange kunststof pijpen, die weliswaar landschappelijk ontsierend werken, maar de gevreesde verontrusting voor vogels niet hebben gebracht, getuige het gebruik dat sommige vogels, onder andere een Blauwborst, ervan als zangpost maken. Voorlopig geldt, zowel voor de westelijke puinstort als voor een groot gebied ten oosten ervan "Gevaarlijk terrein. Verontreinigde grond". Tabel 8 (p.22) geeft de resultaten van broedvogelinventarisaties in 1989-1991 in het bovenbeschreven gebied van ca.65 ha. De gegevens van 1989 zijn afkomstig van de al eerder genoemde milieu-inventarisatie van de Provincie Noord-Holland. ? betekent niet, dat er geen of twijfelachtige resultaten werden behaald, maar eenvoudig dat een aantal gewonere en gemeenlijk talrijke en daardoor arbeidsintensieve soorten niet in dat onderzoek werden betrokken. Opvallend is de overeenstemming van de totalen in de drie jaren ondanks de nogal uiteenlopende werkwijze van Provincie en de auteur van dit verslag. De meer complete aantallen van 1990/1991 wijzen in totaliteit ook op een opmerkelijke stabiliteit in het terrein. Wel is onduidelijk, waarom de Bosrietzanger zo sterk achteruitgegaan zou zijn en de andere rietzangers juist niet. De winterschade bij de Winterkoning is beperkt gebleven. De toename van de Blauwborst benadrukt de ornithologische aantrekkelijkheid van het gebied. Dit alles loopt ook al weer gevaar, nu bij het doordrukken van de plannen voor de zogenaamde "Westrandweg" en bij het vestigen van "hoogwaardige" bedrijven in deze oorspronkelijk als groene bufferzone bedoelde strook.

H- en K-kaarten

Voorlopig (?) alleen voor de Fitis in 1990 vervaardigd. Een aantal andere soorten in de betreffende gebieden komen voor op E-kaarten in delen 1A en 1B. Op de H-kaart is het bedrijf "Oiltanking" aangegeven, waarvan het gebruikte deel ornithologisch eigenlijk alleen van betekenis is voor soorten als Witte Kwikstaart en Zwarte Roodstaart (plus Spreeuw en Huismus). De ongebruikte delen hebben zich sinds het gereedkomen van de opspuitingen in begin jaren '70 kunnen ontwikkelen tot fraaie en voor veel vogels aantrekkelijke landschappen. In het centrum bevond zich een laaggelegen kern met ook 's zomers bestaande plassen en moerassige met veel riet begroeide gebieden. In mei (!) 1990 werd door de aanleg van een afwateringssloot het gebied drooggelegd en in nazomer 1990 met per as aangevoerd zand aangevuld. De nog overgebleven natuurlijke wilgenopslag en duindoornstruwelen konden blijkbaar ook niet getolereerd worden; ze verdwenen in winter 1990/1991. Behalve misschien van een klein stukje binnen de hekken van "Oiltanking" kunnen uit het

H-kaarten gebied in de komende jaren waarschijnlijk weinig interessante gegevens meer worden verwacht.

De K-kaart geeft een beeld van de terreinen rond het dorp Ruigoord, tussen de Noorderweg in het noorden en de nieuwe golfbaan in het zuiden en tussen de Machineweg in het westen en de Ruygoordweg in het oosten. Ze zijn totaal bijna 280 ha groot (exclusief het dorp en de wegen ernaar toe) en vertonen een verrassende landschappelijke verscheidenheid. Dit laatste wordt gedeeltelijk veroorzaakt door de opzettelijk al bij het opspuiten aangebrachte hoogte- en dus vochtverschillen. Vooral aan de grenzen van hoog naar laag komen sterke contrasten voor, omdat de hoge delen daar het eerst en het meest water naar de lagere delen verliezen. Zo is de strook ten westen van de Ruygoordweg erg nat, met als gevolg veel riet (in exploitatie), en de hogere zone ten oosten de weg juist droog en (mede) daardoor met weinig struiken en bomen begroeid. Delen ten noordwesten van Ruigoord zijn hoog, droog en schaars begroeid, maar ook dáár de aangrenzende lagere delen erg nat met veel riet en ook een rijke wilgenopslag. De landschappelijke aanduidingen op kaart K-01 zijn te danken aan een inventarisant voor de Provincie Noord-Holland. Ze werden gemaakt in 1989 tijdens de milieu-inventarisatie, maar zijn ook nu nog onverkort geldig. Het loofhout is er duidelijk jonger dan in verschillende meer oostelijke delen van het havengebied. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de in 1990 nog geringe bezetting met Tjiftjafs (kaart E-22). Aan de andere kant kwamen er in 1990 op overigens ongestoord terrein nog Veldleeuweriken voor (kaart E-03). De vestiging van de Nachtegaal in natuurlijke vegetatie in 1989 (deel 1A) bleek zich in 1990/1991 niet te handhaven.

Het gehele gebied wordt acut bedreigd door de plannen tot het graven van de "uiterst noodzakelijke" Afrikahaven. Niet alleen dat daarbij oppervlakte land aan havenwater zal worden prijsgegeven, ook zal men grote oppervlakten land, en waarschijnlijk vooral de laaggelegen natte delen, weer met zand uit de nieuwe haven gaan opspuiten. Dit zal een abrupt einde betekenen van de ontwikkelingen zoals wij die nu kennen en die wij graag nog lang zouden willen volgen. Nieuwe opspuitingen kunnen natuurlijk wel - ook weer tijdelijk - andere mogelijkheden voor (broed)vogels ontsluiten.

Veldje "Red de Kluut bij Halfweg" (deel 1A, p.24).

Voor dit veldje (18½ ha) is ook voor 1990 en 1991 de beschrijving in deel 1A, p.24, voor 1989 nog geheel van toepassing. Het werd in het kader van een groter geheel in die jaren opnieuw door F.M.van Groen op broedvogels geïnterviewd. Het valt op dat er (vrijwel) geen territoria in het centrum lijken te bestaan. Dat kan komen omdat de inventarisaties noodzakelijkerwijs in hoofd

Tabel 9. Aantallen territoria van zangvogels op 18½ ha "natuurreserveaat" ten oosten van de Grote Braak onder Halfweg (tussen spoorbaan naar Haarlem en afwateringskanaal van Hoogheemraadschap Rijnland) (gegevens ontleend aan Walters 1980, Van Groen 1989 en aanvullingen, en aan Milieu-inventarisatie Provincie Noord-Holland 1989).

	<u>1980</u>	<u>1987</u>	<u>1989</u>	<u>1990</u>	<u>1991</u>
Veldleeuwerik	2	0	0	0	0
Graspieper	1-2	0	0	0	0
Gele Kwikstaart	1	1	0	0	0
Winterkoning	0	5	9	14	11
Heggemus	2	1	4	4	4
Nachtegaal	0	0	1	1	0
Blaauwborst	0	0	1	3	2
Mereel	1	1	2	6	4
Zanglijster	0	0	1	0	0
Sprinkhaanrietz. 1-2		1	1	1	1
Snor	1	0	1	0	0
Rietzanger	16-20	6	10	10	8
Bosrietzanger	13-15	13	16	4(!)	5(!)
Kleine Karekiet ca30		35	40(28)	23	30
Grote Karekiet	0	0	0	0	1
Grasmus	0	0	1	0	0
Tuinfluitier	0	0	3	3	2
Zwartkop	0	1	2	1	3
Tjiftjaf	0	0	3	1	1
Fitis	3	13	17	16	16
Baardmees	0	0	2	3	2
Kneu	3-5	0	0	2	1
Rietgors	20-25	14	12	13	11

zaak vanaf de randen plaatsvonden. Door jarenlang riet oogsten was in het midden een monocultuur van riet ontstaan, vrijwel zonder struikbegroeiing en weinig beschermd tegen harde wind. Het resultaat was in de loop van het seizoen dan ook meestal een min of meer platgeslagen ook voor de mens moeilijk toegankelijke rietmassa, plaatselijk extra stevig samengebonden door talrijke Haagwinde. Het is denkbaar dat een dergelijke wirwar van vegetatie voor verschillende rietvogels, en dan in de allereerste plaats voor de Kleine Karekiet, nauwelijks bewoonbaar is.

In tabel 9 (p.26) zijn inventarisatie resultaten van 1980 en 1987-1991 (deels overgenomen uit deel 1A tabel 11, p.25) samengevat. Voor enige soorten kon geen goed onderscheid worden gemaakt tussen territoria in natuurlijk biotoop en die in en bij de tuinen van een aanliggend boerderijtje (Winterkoning, Heggemus en Merel). De laatste zijn dan ook in tabel 9 mee opgenomen. De Winterkoning toont een verloop als bij de eerder behandelde gebieden. De Kleine Karekiet bleef in 1990/1991 ver onder de 40 territoria van 1989. Bedacht moet worden dat deze 40 het resultaat zijn van twee gecombineerde inventarisaties; Van Groen vond in 1989 ook niet meer dan 28 territoria. De Snor komt niet in de tabel 9 van het "reservaatje" voor, maar Van Groen vond wel een territorium in een iets noordelijker gebied. De Grote Karekiet zong in een gunstig biotoop (in water staand stevig en dicht riet) tot in juni 1991. Voor de Bosrietzanger werden in 1990/1991 verdacht lage aantallen gevonden. De vooruitgang bij de Tuinfluiter en de Tjiftjaf zette - voorlopig? - niet door. De stand van de Fitis was opmerkelijk stabiel. De Baardmees overleefde hier met twee (en in een aangrenzend stukje met nog eens twee) territoria de februari vorst 1991, wat in de overige Baardmees-terreinen in het havengebied nergens het geval was.

Aanplant langs Australiëhavenweg (geen kaarten)

Langs de oostzijde van de weg werd door het aanleggen van een rioolpersleiding in najaar 1990 en de daarop volgende "opruim-actie" onder een groot deel van de aansluitende natuurlijke vegetatie zoveel schade aangericht dat de inventarisatie resultaten bij de zangvogels niet meer met eerdere jaren vergelijkbaar en daarom uit tabel 10 (p.28) weggelaten zijn.

De westzijde van de weg kwam er evenmin zonder "kleerscheuren" af. Ter hoogte van de nieuwe vuilverbranding in aanleg werd de aanplant op diverse punten doorbroken of sterk versmald en restanten vertoonden een verminderde vitaliteit. Ook werd tussen 1990 en 1991 de nieuwe Amerikahavenweg aangelegd: opnieuw een bres in de aanplant van ca. 40 meter. De natuurlijke vegetatie achter de aanplant werd deels in 1989/1990 en geheel in 1990/1991 weggehaald. Ook werd in het zuidelijk deel in 1991 nog eens fors gesnoeid. Toch is uit de aantallen van tabel 10 geen overtuigend beeld van een negatieve invloed van al deze activiteiten te destilleren. De grote teruggang bij de Winterkoning is - zeker gedeeltelijk - op schade door de februari vorst 1991 terug te voeren. De stap terug van 1990 naar 1991 bij de Heggemus is minder goed te verklaren, evenmin als die bij de Spotvogel. De Merel heeft wel enkele extra territoria te danken aan inventarisaties in latere avonden (P.J.Marcus)

Tabel 10. Aantallen territoria zangvogels in aanplant aan westzijde van Australiëhavenweg

	<u>1979</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>1986</u>	<u>1987</u>	<u>1988</u>	<u>1989</u>	<u>1990</u>	<u>1991</u>
Winterkoning	0	5-6	6	8-9	16	7-8	8-9	15	18	14	27	12
Heggemus	3-5	6	9	9	12	10-11	11	16	11	13	18	12
Nachtegaal	0	0-1	0	0	1	2	4	6	7	9	6	9
Merel	4	6	8	6	7	9	10	8-9	11	8-9	8	15
Zanglijster	?	4	3	4	4-5	1	?	2	2-3	0-1	0	0
Bosrietzanger	0	0	0	1-2	0	0	1-2	0	1	0	0	0
Kleine Karekiet	6	8	7-9	7	4	4	8	6	1	0	0	0
Spotvogel	8	6-8	9-10	9	11	6	5	8	6-7	8	9	3
Braamsluiper	2	2	1	2-3	3	1-2	0-1	0	1	0	1	1
Grasmus	3	1	0	0	1	0	1	1	1	1	0	0
Tuinfluitter	5	7-9	5-8	6	5-7	6-7	10-11	16	11	10	9	10
Zwartkop	0	1	1-2	1	4	5-6	6	10	8	11	11	11
Tjiftjaf	0	0	0	1	0	5-6	7	7-8	5	6	10	13
Fitis	ca.11	21	24	22	18	21	14	31	33	33	25	25
totaal ca.	42-44	67-73	73-80	76-79	86-89	77-83	85-89	126-128	116-118	113-115	124	111

Groenling in 1990 6, in 1991 4 territoria.

Nachtegaal en zomrzangers, behalve de Fitis, deden het in beide jaren goed. De achteruitgang van de Fitis zou al van 1989 op 1990 plaatsgevonden hebben, nog vóórdát het verwijderen van de jonge natuurlijke vegetatie was begonnen. Hier moet dus wel een andere oorzaak mede een rol gespeeld hebben. De Kleine Karekiet was in vroegere jaren vrij algemeen in de (riet)vegetatie van een wegslootje, toen die nog met rust werd gelaten. Het huidige intensieve en vroegtijdige "schonen" van de sloten (einde mei/begin juni en soms later in het seizoen nog een keer) heeft de soort er geheel verdreven. Er is geen serieuze achteruitgang in rietvelden, waar een dergelijk beheer niet wordt toegepast.

Aanplant langs de Ruygoordweg (geen kaarten)

Tot februari/maart 1992 heeft men zich weten te beheersen met het "uitdunnen" van de aanplant. Toen was het dan ook goed raak. De aantallen territoria van 1989 en 1990 zijn dus nog niet door dergelijke ingrepen beïnvloed. Om andere redenen werd de aanplant in 1991 niet op dezelfde wijze als in beide voorgaande jaren onderzocht. P.J.Marcus maakte voldoende aantekeningen om voor enkele soorten vergelijkbare aantallen territoria te "produceren". In tabel 11 (p.30) zijn de gevonden aantallen territoria samengevat, tezamen met de daaraan ten grondslag liggende aantallen registraties (totale aantallen en gemiddeld aantal per onderscheiden territorium). De soorten die wel vanaf de weg geregistreerd konden worden, maar zeker niet in de aanplant hun territorium hadden (wat zich speciaal aan de westzijde voordeed) zijn in tabel 11 (anders dan in tabel 8, p.17 in deel 1A) weggelaten. Opvallend is ook in deze aanplant de komst en uitbreiding van de Roodborst. Mogelijk is de komst van de Nachtegaal definitief. De Spotvogel die er in 1989 vergeleken met de aanplant langs Australiëhavenweg al weinig voorkwam, kwam in 1990 niet verder dan een eenmalige registratie op 27 mei, wat dus geen "geldig" territorium opleverde. De eventuele invloed van winter 1991 op de Winterkoning kon helaas niet vastgelegd worden.

Het gehele Westelijke Havengebied (kaarten serie E-01 - E-23)

In deel 1A werd voor het eerst een raming gemaakt van de aantallen zangvogels broedend in het gehele Westelijke Havengebied. Dat was vooral mogelijk doordat ook veel gegevens beschikbaar kwamen door de Milieu-inventarisatie van de Provincie Noord-Holland (Dienst Ruimte en Groen, Haarlem). Boven verwachting lieten de (weers)omstandigheden en de activiteiten van derden (zie p.3) in 1990 toe voor een aantal soorten de situatie voor het gehele haven-

Tabel 11. Aantallen territoria in aanplant aan weerskanten van Ruygoordweg
in 1989/1990(1991)(tussen haakjes registraties en gemiddeld per terr.)

	<u>1989</u>	<u>1990</u>	<u>1991</u>
Winterkoning	11 (76; 6.9)	14 (93; 6.2)	
Heggemus	11 (52; 4.7)	10 (45; 4.5)	
Roodborst	0 (0; 0.0)	2 (11; 5.5)	4 terr.
Nachtegaal	0 (0; 0.0)	0 (0; 0.0)	1 terr.
Merel	4 (6; 1.5!)	9 (18; 2.0)	
Zanglijster	1 (2; 2.0)	0 (0; 0.0)	0 terr.
Spotvogel	2 (7; 3.5)	0 (0; 0.0)	0 terr.
Braamsluiper	5 (19; 3.8)	3 (14; 4.7)	3 terr.
Grasmus	2 (2;1.0!)	2 (4; 2.0)	
Tuinfluit	11 (57; 5.2)	11 (55; 5.0)	ten minste 9 terr.
Zwartkop	1 (2;2.0!)	0 (0; 0.0)	1 terr.
Tjiftjaf	5 (43; 8.6)	6 (61;10.2)	6 terr.(28; 4.7)
Fitis oostzijde	12 (57; 4.8)	5 (20; 4.0)	
westzijde aanpl. nat.vegetatie	$\frac{+15}{+30}$ (250; 5.6)	$\frac{+9}{+30}$ (186; 4.8)	
Koolmees	1 (3; 3.0)	0 (0; 0.0)	
Groenling	4 (13; 3.3)	3 (7; 2.3)	
Kneu	6 (26; 4.3)	4 (10; 2.5)	
totaal in aanplant	<u>ca. 91 (ca.455)</u>	<u>ca. 79 (ca.370)</u>	

gebied in dat jaar te toetsen aan de schattingen voor 1989 in deel 1A. Een complete lijst als voor 1989 was intussen niet mogelijk. Hieronder wordt volstaan met preciseringen of correcties voor 1990, vergeleken met 1989. Voor 1991 was een vergelijking vrijwel onmogelijk. Naar het zich laat aanzien zullen de aantallen voor 1992 en eventueel volgende jaren door de enorme terreinverliezen zo niet ondoenlijk dan toch weinig zinvol meer zijn.

Veldleeuwerik. Schatting 1989 van 25 territoria stellig te laag geweest. In 1990 63 territoria (kaart E-03).

Graspieper. Treffende overeenkomst van schatting 1989 (20) en 1990 (19 territoria - kaart E-05).

Witte Kwikstaart. Voor 1989 geschat op 15 territoria, voor 1990 op 22 en dat waarschijnlijk nog aan de lage kant - kaart E-04).

Winterkoning. Schatting 1989 (325-350) enigszins overtroffen door die voor 1990 (387 territoria, kaart E-07). Het verschil kan door de algemene toename vóór de vorst van februari 1991 beslist reëel zijn.

- Heggemus. Weinig verschil tussen raming 1989 (200-225) en 1990 (238 territoria - kaart E-08).
- Roodborst. Een territorium in 1989, 5 in 1990 (kaart E-05) en 10 in 1991 (kaart E-06). Stellig een reële uitbreiding van de soort.
- Nachtegaal. Frappante overeenstemming 1989 (met 15) en 1990 (met 17 territoria - kaart E-09). In 1991 25 territorium, stellig een reële toename.
- Blaauwborst. Zette de ook landelijk bekende opmars voort (1989 40, 1990 72 territoria - kaart E-11). In 1991 konden enkele delen van het havengebied niet goed onderzocht worden. Het waren toevallig delen die in 1990 voor de Blaauwborst van weinig betekenis waren. Op kaart E-12 zijn deze van vraagtekens voorzien. Het aantal van 82 territoria in 1991 kan wel iets hoger geweest zijn.
- Zwarte Roodstaart. Schatting ca. 10 in 1989 en 11 territoria in 1990 (kaart E-05).
- Merel. Schatting 1989 75-80, 1990 91 territoria (kaart E-13). Reële toename of betere schatting? Mogelijk ook voor 1990 nog onderschat.
- Zanglijster. Schatting van 15-20 territoria voor 1989 is hoog, vergeleken met de 9 territoria in 1990. Mogelijk is het aantal van 1990 aan de lage kant (kaart E-13).
- Sprinkhaanrietzanger. In 1989 geschat op rond 100 territoria. In 1990 niet meer dan 77, in 1991 65 territoria. In 1991 een gebied niet kunnen onderzoeken dat goed was voor 7 territoria. Ook waren tussen 1990 en 1991 enige geschikte biotopen door de werken verloren gegaan. Vergelijk kaarten E-14 en E-15. Mogelijkheid van ondertelling bij deze soort (overdag!) zeer reëel. Sommige terreingedeelten die niet duidelijk veranderd waren, leken in 1991 minder dan 1990, andere juist meer territoria te bevatten. Bij selectie van de dichtst bevolkte terreingedeelten uit een van deze twee jaren komt het totaal op 88 territoria, zodat de schatting van 100 territoria van 1989 niet onrealistisch.
- Snor. 4-5 territoria in 1989, maar in 1990 niet meer dan 2.
- Rietzanger. In 1989 geschat op 200 territoria. In 1990 gevonden 151 (!), in 1991 slechts 105. (kaarten E-16 en E-17). Het in 1991 niet onderzochte gebied (vraagtekens op kaart E-17) was in 1990 goed voor 8 territoria. In 1991 verloren gebied telde in 1990 9 territoria. Bijtellen van deze 17 territoria zou voor 1991 122 opgeleverd hebben. Waarschijnlijk is er sprake van een combinatie van een té hoge schatting van 1989 en een werkelijke afname sinds dat jaar. In vrijwel alle deelgebieden was er een afname, zodat een combinatie als bij de Sprinkhaanrietzanger, indien al zinvol, weinig verandering van inzicht oplevert.
- Spotvogel. Voor 1989 geschat op 12 territoria, in 1990 9 (kaart E-18) en in 1991 4 territoria. Er is - niet alleen in het havengebied - op vele plaatsen sprake van een werkelijke achteruitgang.
- Braamsluiper. Goede overeenstemming tussen de jaar-gegevens: 1989 12, 1990 11 (kaart E-18), 1991 13 territoria.
- Grasmus. 200 territoria voor 1989 waren waarschijnlijk te hoog gegrepen. In 1990 136 territoria (kaart E-19).
- Tuinfluit. Het verschil tussen de schatting voor 1989 (100 territoria), bovendien een afronding, met de 92 territoria in 1990 op kaart E-20, is niet bijzonder groot en waarschijnlijk niet of nauwelijks reëel.
- Zwartkop. Schatting 1989 30, gevonden 1990 23 (kaart E-21) en 1991 20 territoria.

Tjiftjaf. Schatting van 90-100 territoria voor 1989 aan de lage kant. In 1990 131 territoria gevonden (kaart E-22). Geen schatting voor 1991 mogelijk, maar aantallen stellig lager dan in 1990 door verlies van veel geschikt Tjiftjaf-biotoop.

Fitis. Schatting 1989 800-900 territoria. Niet het gehele gebied even intensief kunnen bekijken. Totaal van bekend geworden aantallen uit de diverse deelgebieden in 1990 793 territoria, wat beslist aan de conservatieve kant.

Baardmees. 20-25 territoria in 1989 (exact 22 - kaart E-23). In 1990 20 en in 1991 4 (!) territoria, dit laatste stellig als gevolg van de vorst in februari 1991 (ook op kaart E-23).

Staartmees. In 1989 1, in 1990 2 territoria.

Buidelmees. In 1989 0-2, in 1990 2 territoria.

Van enkele algemene soorten als Kleine Karekiet, Bosrietzanger en Rietgors kunnen noch voor 1990, noch voor 1991 betere schattingen worden gegeven dan die voor 1989, hoewel ook deze laatstgenoemde zeker voor verbetering vatbaar zouden zijn. De Putter is met ca. 5 territoria in 1989 stellig onderschat en bovendien sindsdien wel toegenomen. Vooral op grond van de hogere, maar weinig nauwkeurig bekende aantallen in de jongere sport- en tuincomplexen komt een nieuwe, ruwe schatting op ca. 20 territoria.

De Grote Karekiet had alleen in 1991 een territorium (p.26). Van de overige soorten uit het rijtje niet of waarschijnlijk niet broedende zangvogels in deel 1A (p.23) kan voor 1990 en 1991 met redelijke tot vrijwel absolute zekerheid aangenomen worden dat zij er niet voorkwamen (Kuifleeuwerik, Oever- en Boerenwaluw, Gekraagde Roodstaart, Paapje, Roodborsttapuit, Matkopmees, Barm-sijs en Goudvink).

Voorkeur voor natuurlijke vegetatie versus aanplant

In tabel 12 in deel 1A (p.26) werd de voorkeur van een aantal struikbewonende soorten voor natuurlijke vegetatie of juist voor aanplant, als gevonden in 1988 en 1989, met cijfermateriaal gedemonstreerd. In de huidige tabel (p.33) is dit opnieuw gebeurd, nu inclusief de combinatie van 1990 en 1991. Sprinkhaanrietzanger en Bosrietzanger zijn hieruit nu weggelaten, omdat ze nu niet meer in aanplant vastgesteld konden worden. Daarentegen zijn de Staartmees als uitsluitende bewoner van aanplant (en dan nog in geringe aantallen) en de nieuw gekomen Roodborst in de nieuwe tabel opgenomen. Anders dan in de eerdere tabel zijn de percentages in aanplant vermeld in plaats van die in natuurlijke vegetatie. Onder natuurlijke vegetatie is nu namelijk ook alle niet-aangeplante vegetatie begrepen op overigens hier en daar (ernstig) gestoorde gronden. Verder is de rangorde van 1988 (in plaats van 1989) als toets voor vergelijking aangehouden.

Het lijkt alsof de Heggemus in 1990/1991 behoorlijk teruggevallen zou zijn

Tabel 12. Aandeel territoria van enkele zangvogelsoorten in aanplant versus natuurlijke vegetatie in Westelijke Havengebied van Amsterdam (n = aantal in aanmerking genomen territoria van de soort, p = percentage daarvan in aanplant, tussen haakjes rangorde-nummer bij toenemende voorkeur voor aanplant).

	1988		1989		1990/1991	
	n	p	n	p	n	p
Grasmus	(1) 72	8.3	(1) 86	8.1	(1) 142	3.5
Fitis	(2) 396	15.4	(2) 454	20.5	(2) 652	14.6
Winterkoning	(3) 130	28.5	(3) 206	28.2	(3) 321	26.8
Heggenus	(4) 106	33.0	(4) 133	42.1	(6) 229	39.7
Tuinfluiters	(5) 46	41.3	(5) 65	47.7	(5) 91	33.0
Tjiftjaf	(6) 37	45.9	(6) 53	50.9	(4) 122	32.8
Braamsluiper	(-) -	-	(7) 13	61.5	(7) 15	40.0
Roodborst	(-) -	-	(-) -	-	(9) 9	55.6
Mereel	(7) 17	64.7	(8) 49	79.6	(10) 97	60.8
Nachtegaal	(8) 11	72.9	(10) 10	90.0	(8) 26	42.3
Zwartkop	(9) 17	88.2	(11) 21	95.2	(12) 22	81.8
Zanglijster	(10) 9-10	89.5	(9) 14	85.7	(11) 17	64.7
Spotvogel	(11) 8-9	100.0	(12) 11	100.0	(13) 12	100.0
Staartmees	(-) -	-	(-) -	-	(14) 4	100.0

op aangeplante lokaties. Waarschijnlijk is er echter veeleer sprake van een (aanzienlijke) migratie van Tjiftjaf en Tuinfluiter naar natuurlijke vegetatie. Verder blijkt uit tabel 12 een verdergaande penetratie van vooral Nachtegaal en ook wel Zwartkop in natuurlijke vegetatie. "Onduidelijke" soorten als Groenling en Kneu zijn ook in deze tabel weggelaten. Vooral de Kneu zou wat zijn voorkeur voor natuurlijke vegetatie betreft waarschijnlijk hoger "scoren" dan de Fitis...

Dankbetuigingen

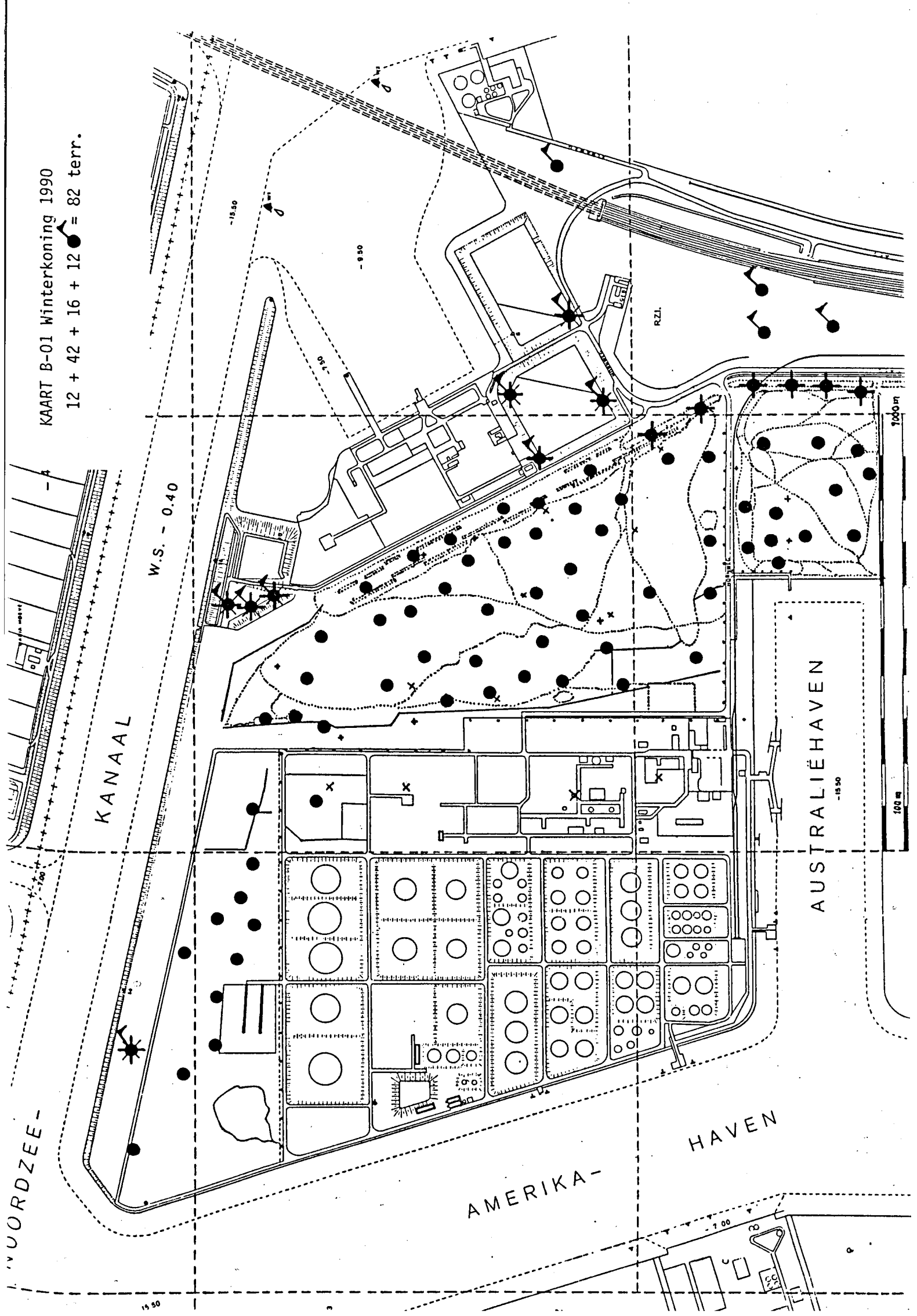
Dank is verschuldigd aan de heren drs.F.M.van Groen, H.Groot, G. van Leeuwen en P.J.Marcus voor hun op pp. 3 en 4 beschreven bijdragen aan het totale beeld. Mobil en Oiltanking droegen hun deel bij door het continueren van hun permissie tot het betreden van hun terreinen. Aan de afdeling Vogels van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie van de Universiteit van Amsterdam werden opnieuw de nodige faciliteiten ondervonden. Voor de vermenigvuldiging van het verslag werd weer een beroep gedaan op het Informatie- en Kenniscentrum NBLF (Biogeografisch Infocentrum) Utrecht

Litteratuur

- Groen, F.van, 1989. Verslag van acht jaar broedvogelonderzoek bij Halfweg. Gierzwaluw, mededelingenblad van Vogelwerkgroep Amsterdam.
- Hustings, M.F.H. et al. 1985. Vogelinventarisatie. Natuurbeheer in Nederland. Deel 3. Pudoc Wageningen, Vogelbescherming Zeist.
- Walters, J. 1949. De avifauna van de Sloterdijkermeerpolder en zijn naaste omgeving (Amsterdam), deel 2. Limosa 22:352-369.
- 1980. "Red de Kluit bij Halfweg". Mededelingenblad Vogelwerkgroep Amsterdam, 18.
- 1990A. De broedvogels van het Westelijke havengebied van Amsterdam. Deel 1. Zangvogels (tot en met 1988). Eigen verslag.
- 1990B. De broedvogels van het Westelijke havengebied van Amsterdam. Deel 1A. Zangvogels in 1989. Eigen verslag.

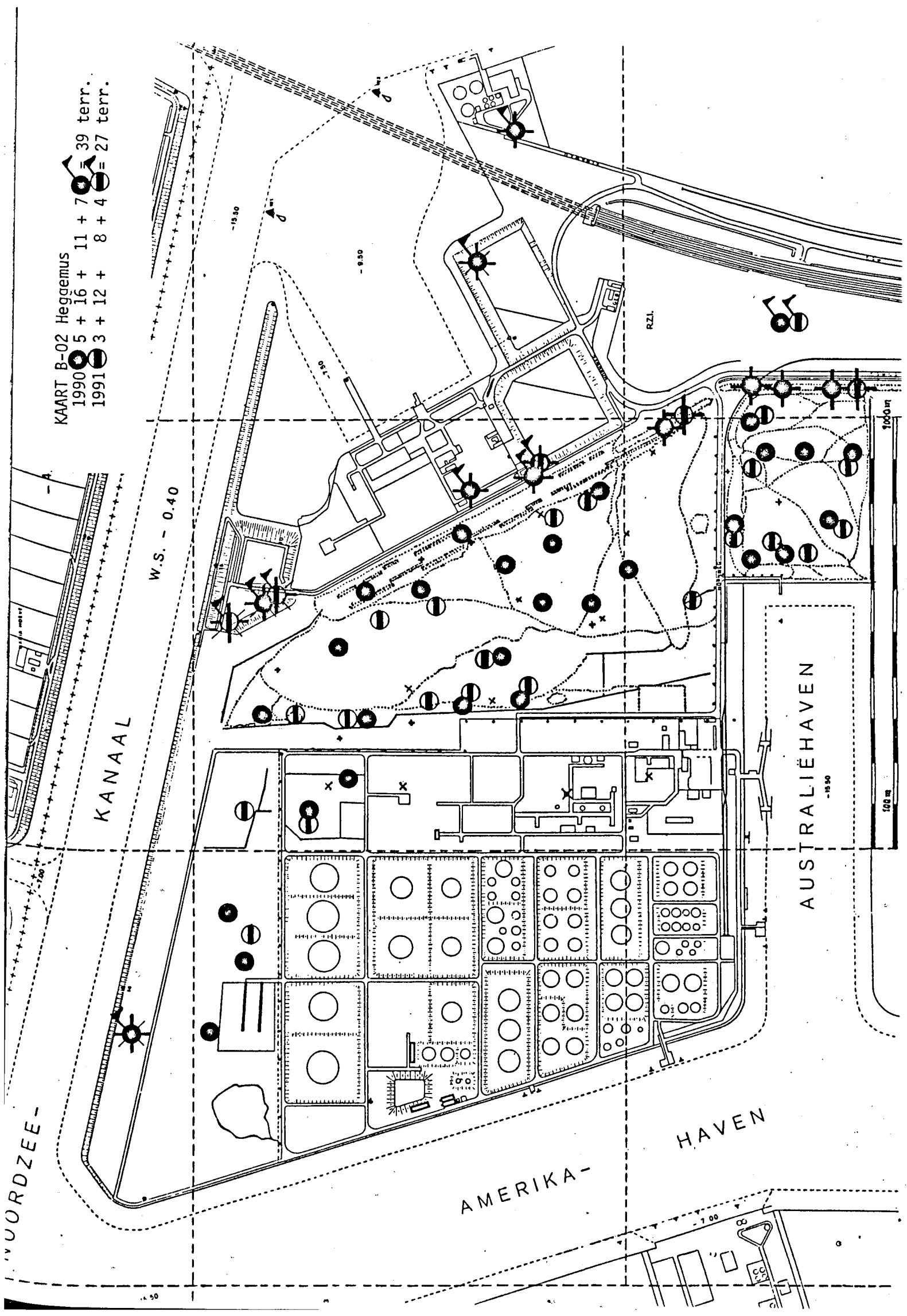
Auteur: J.WALTERS
Vespuccistraat 83 III
1056 SK Amsterdam
telef. 020 6169463

KAART B-01 Winterkoning 1990
12 + 42 + 16 + 12 ● = 82 terr.

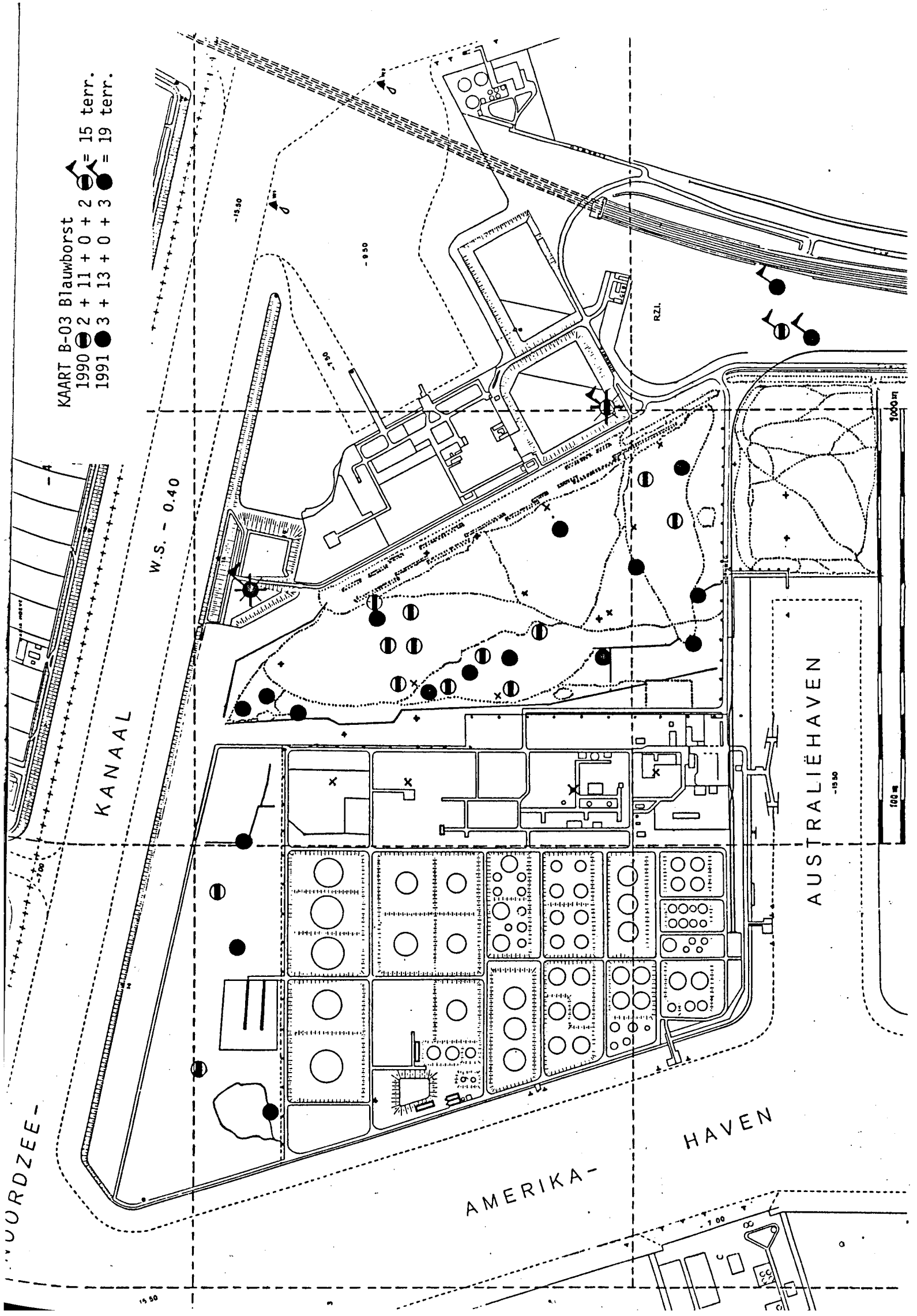

KAART B-02 Heggemus
 1990 5 + 16 + 11 + 7 39 terr.
 1991 3 + 12 + 8 + 4 27 terr.

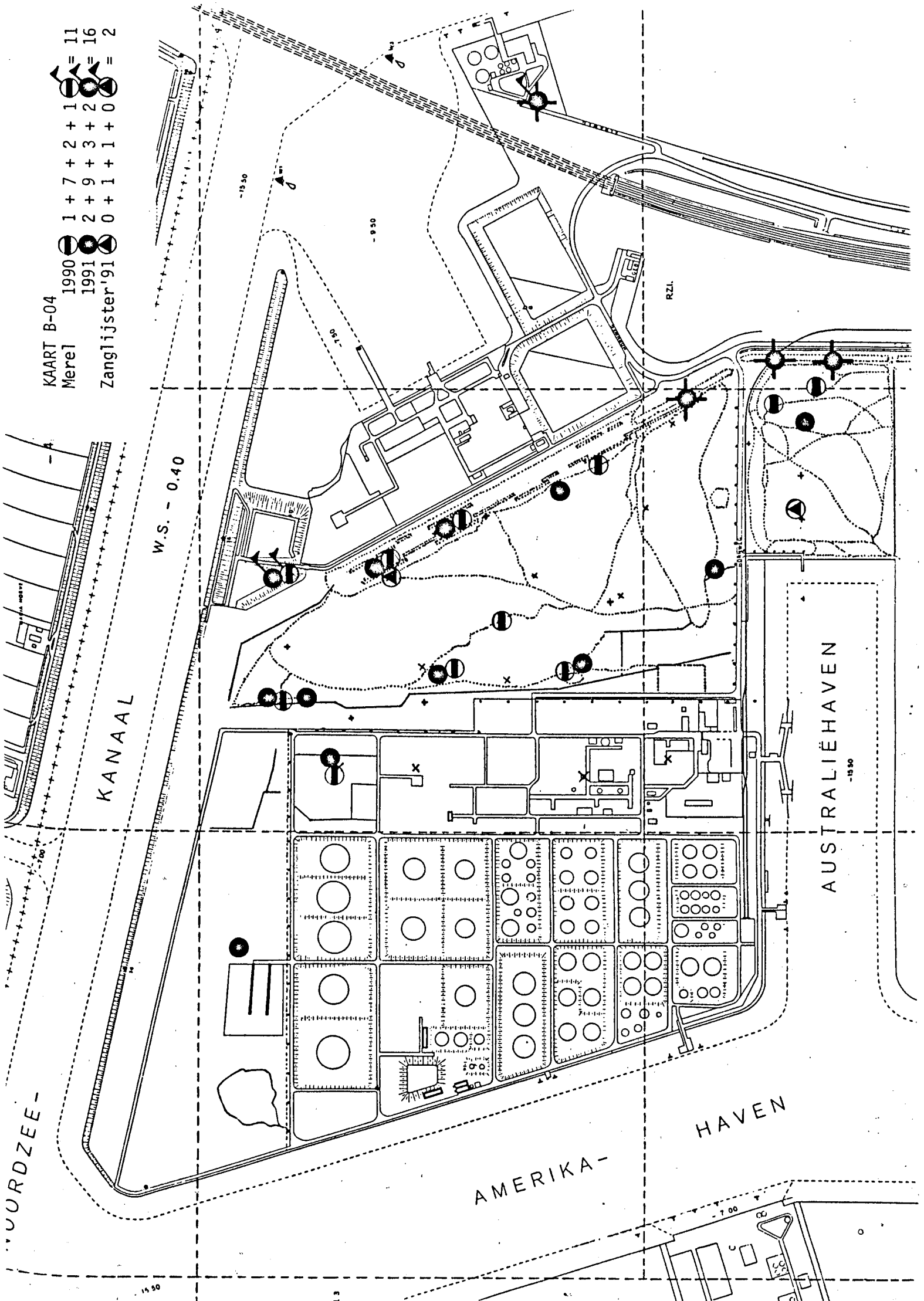
KAART B-03 Blauwborst
 1990 2 + 11 + 0 + 2 = 15 terr.
 1991 3 + 13 + 0 + 3 = 19 terr.

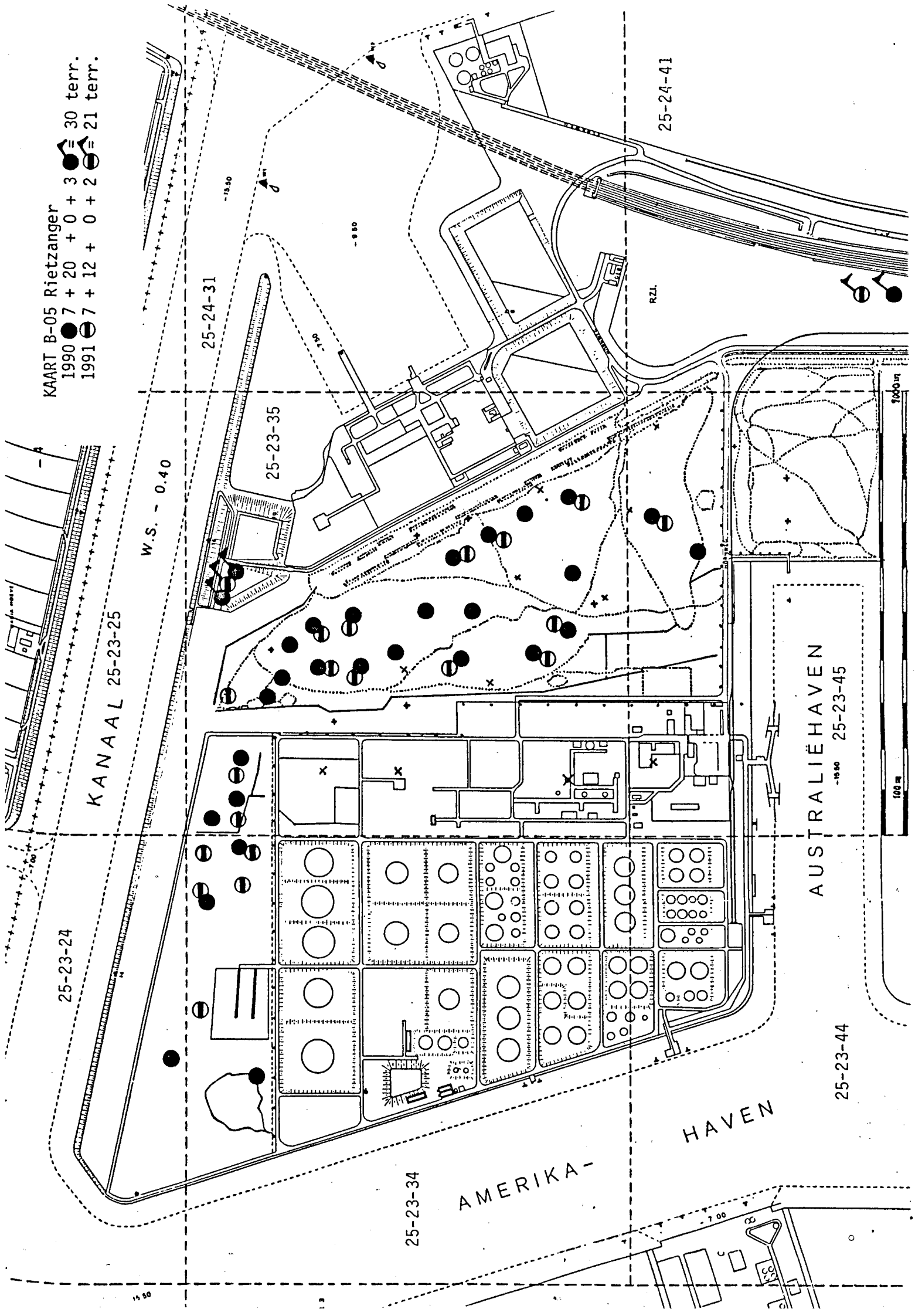
KAART B-04

Mereel

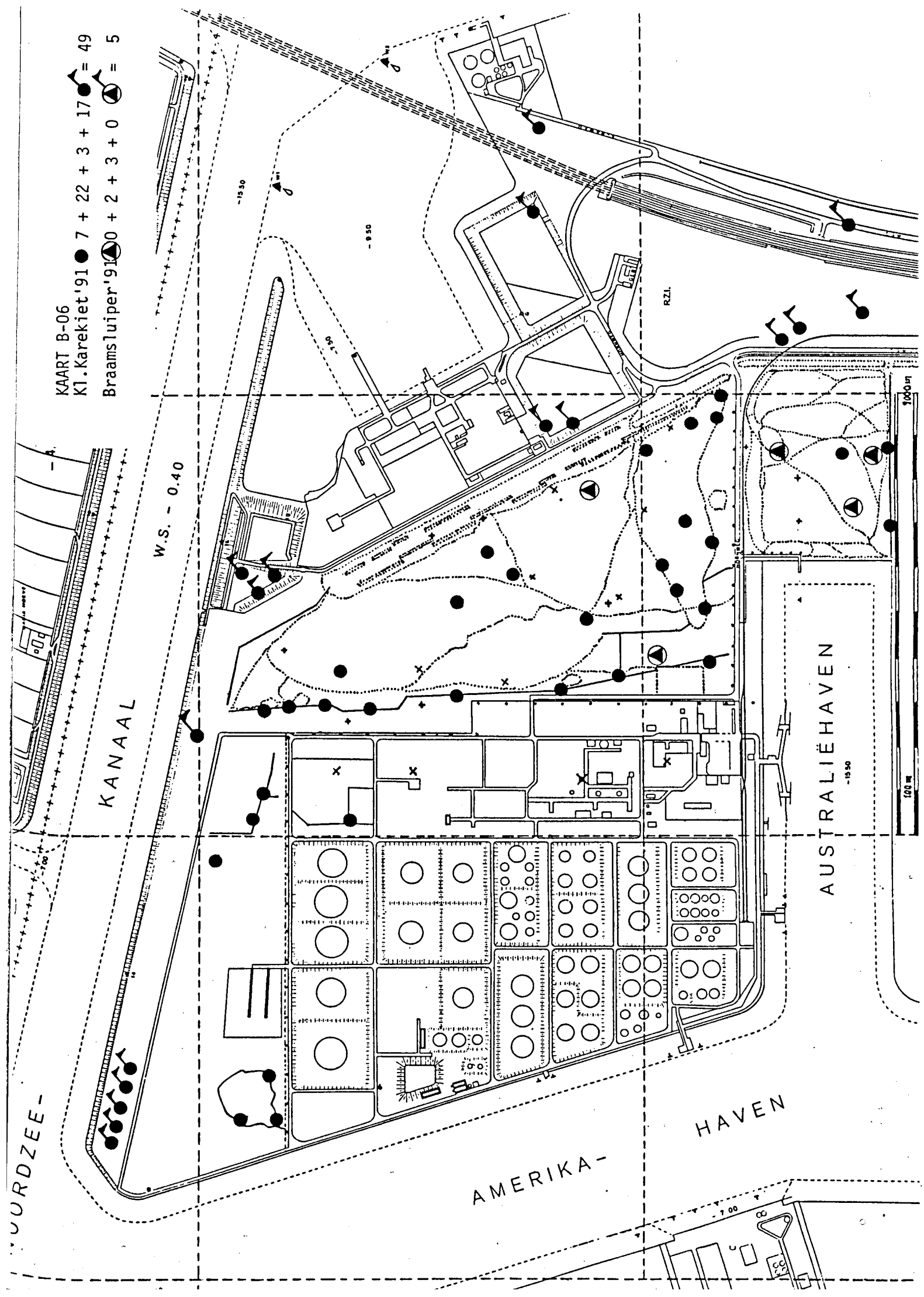
1990 1 + 7 + 2 + 1 = 11
1991 2 + 9 + 3 + 2 = 16
Zanglijster '91 0 + 1 + 1 + 0 = 2

KAART B-05 Rietzanger
 1990 ● 7 + 20 + 0 + 3 ● 30 terr.
 1991 ⊖ 7 + 12 + 0 + 2 ⊖ 21 terr.

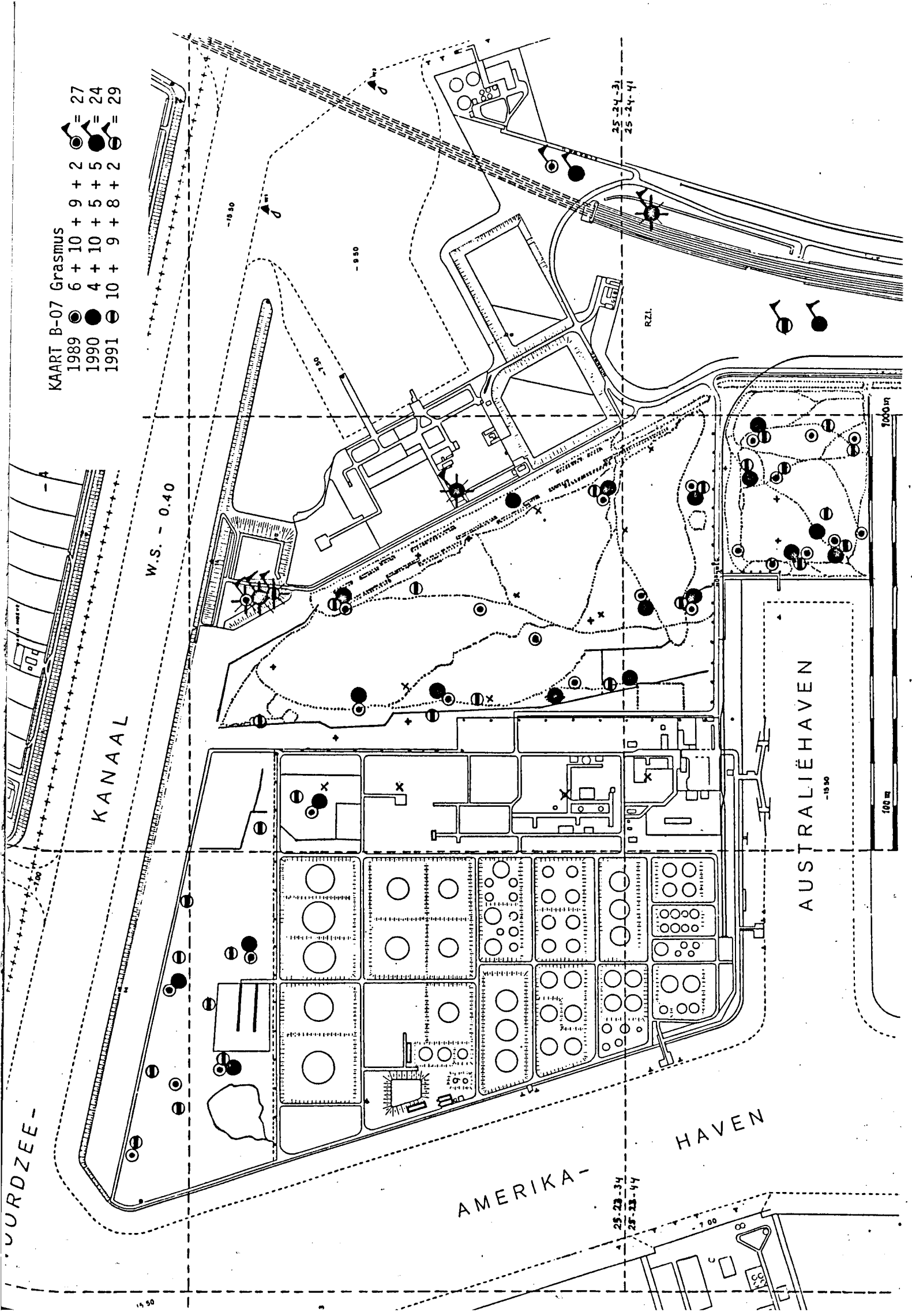

KAART B-06
 Kl. Karekiet '91 ● 7 + 22 + 3 + 17 ● = 49
 Braamsluiper '91 ▲ 0 + 2 + 3 + 0 ▲ = 5

KAART B-07 Grasmus

- 1989 ● 6 + 10 + 9 + 2 = 27
- 1990 ● 4 + 10 + 5 + 5 = 24
- 1991 ⊖ 10 + 9 + 8 + 2 = 29

NOORDZEE-

KANAAL

W.S. - 0.40

-19.50

-9.50

-7.00

25-24-31
25-24-41

R.Z.L.

AUSTRALIËHAVEN

-19.50

100 m

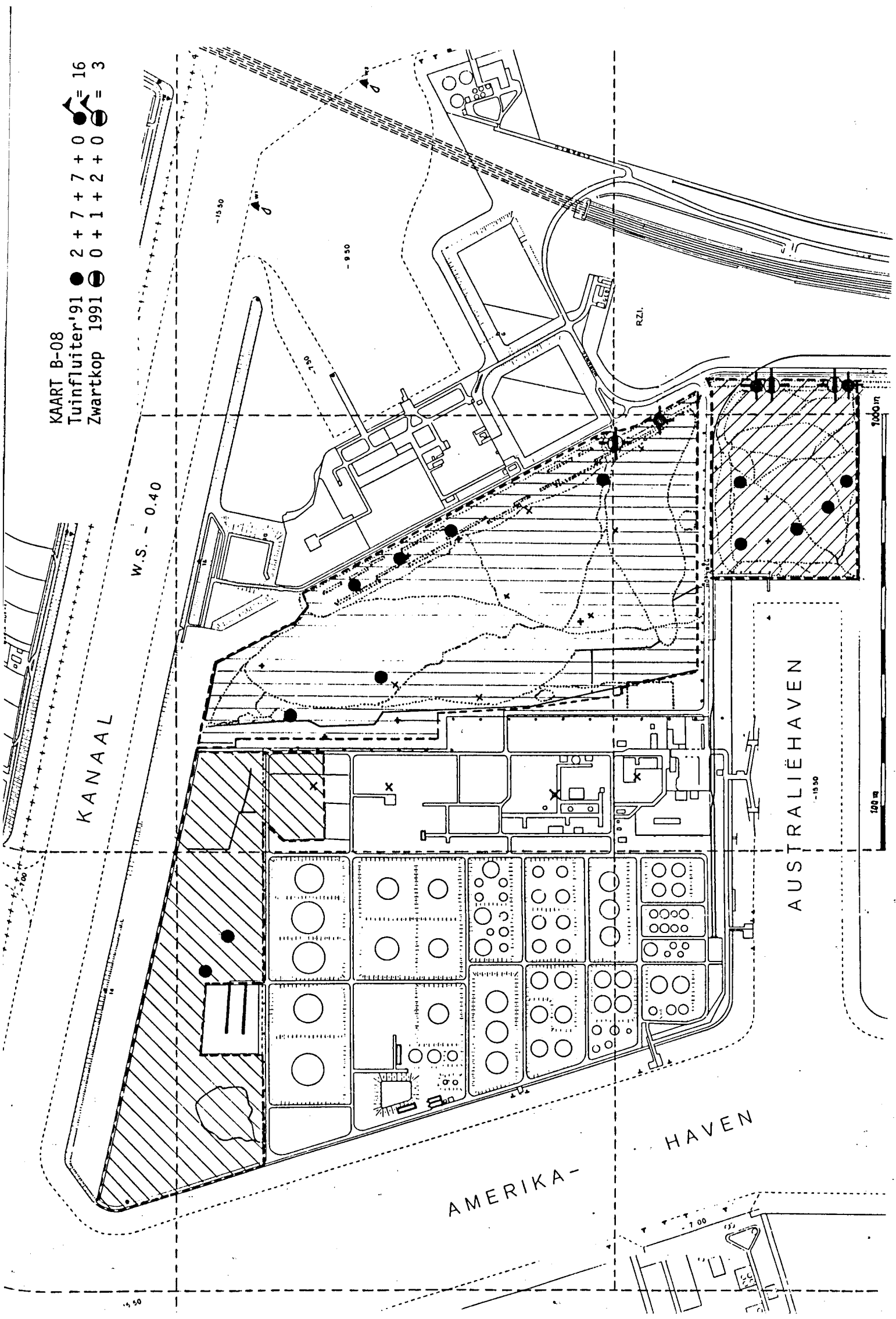
AMERIKA-

HAVEN

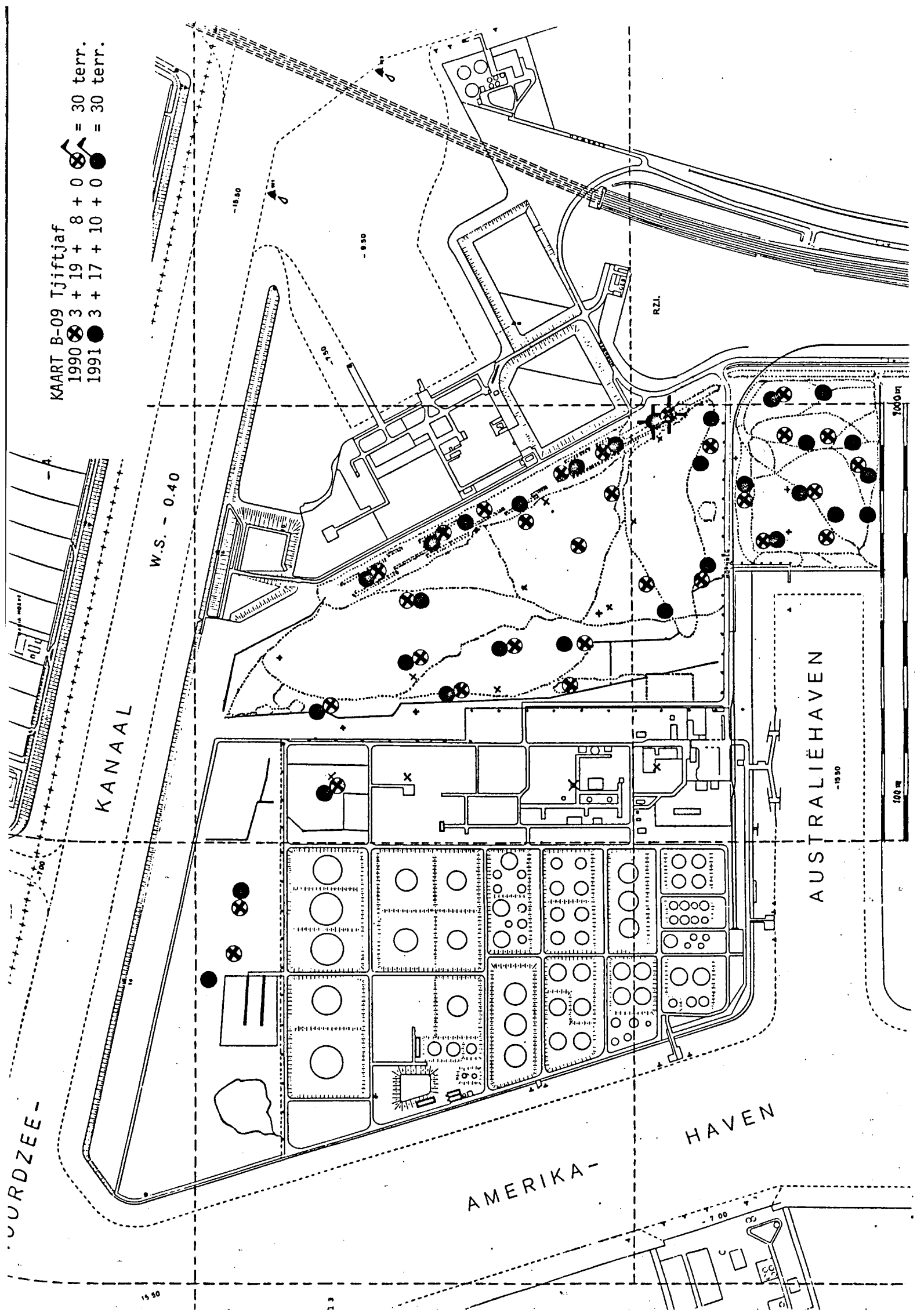
25-23-34
25-23-44

-7.00

KAART B-08
Tuinfluter '91 ● 2 + 7 + 7 + 0 = 16
Zwartkop 1991 ⊖ 0 + 1 + 2 + 0 = 3

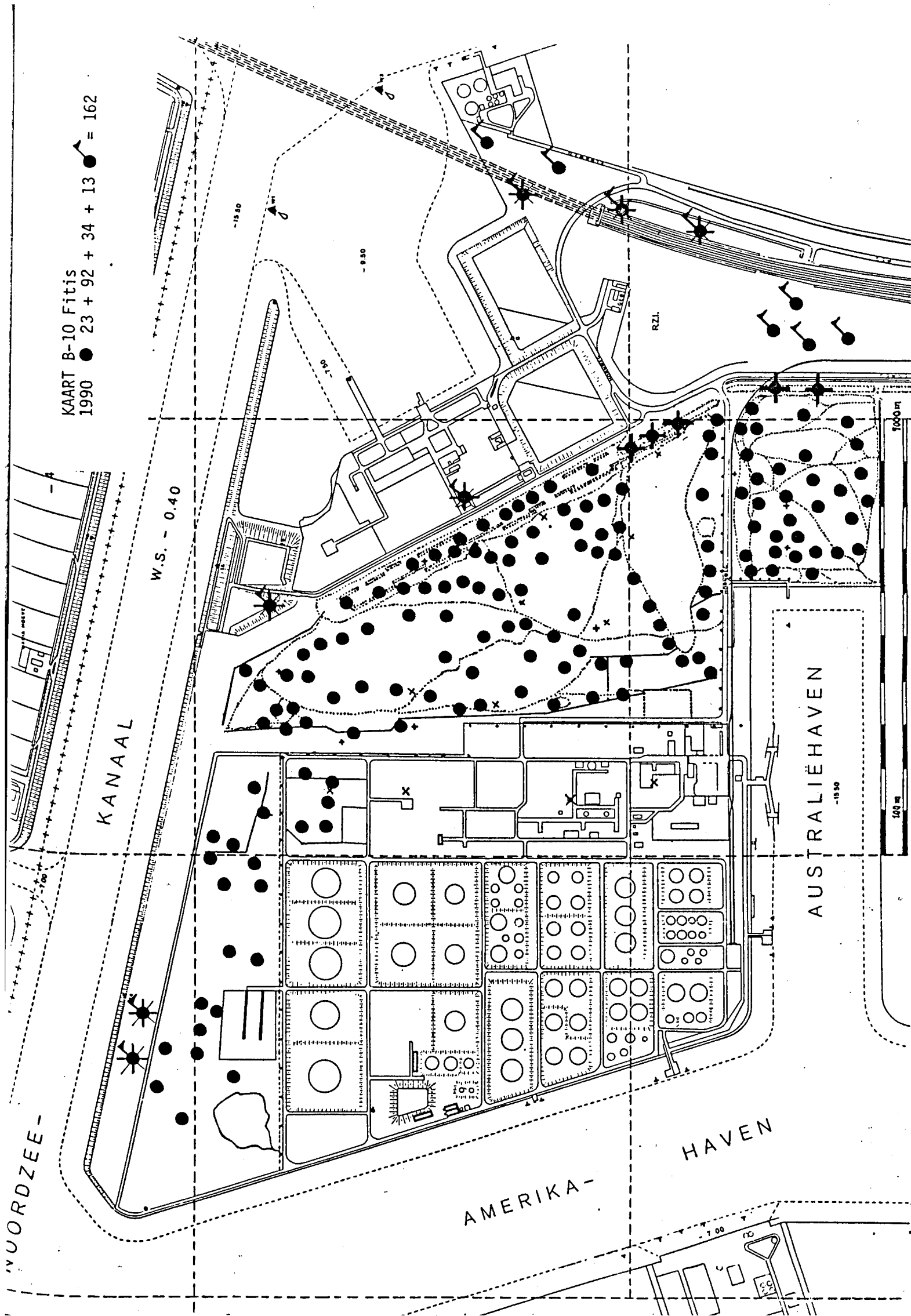
KAART B-09 Tjiftjaf
 1990 3 + 19 + 8 + 0 = 30 terr.
 1991 3 + 17 + 10 + 0 = 30 terr.

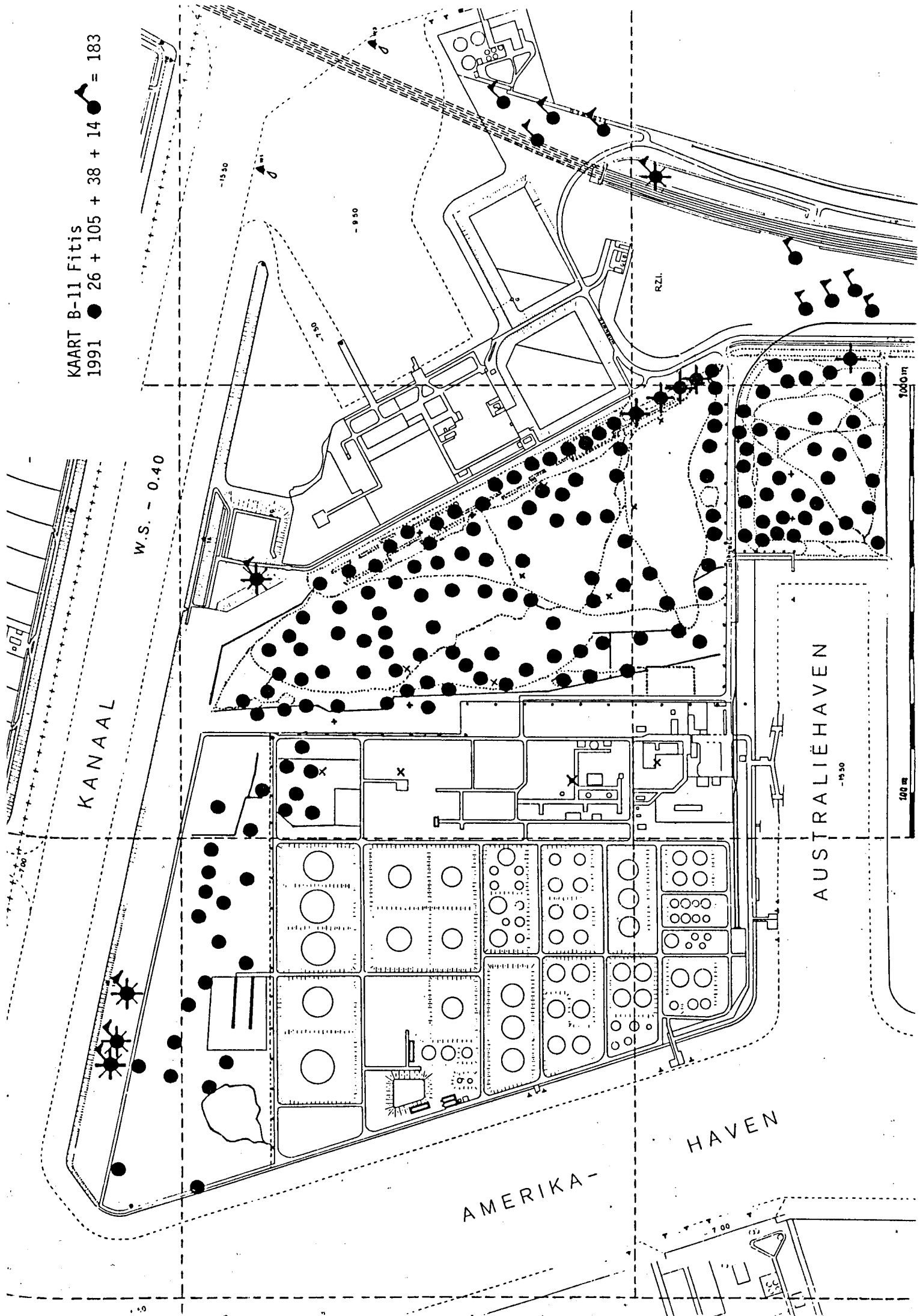
15 30

13

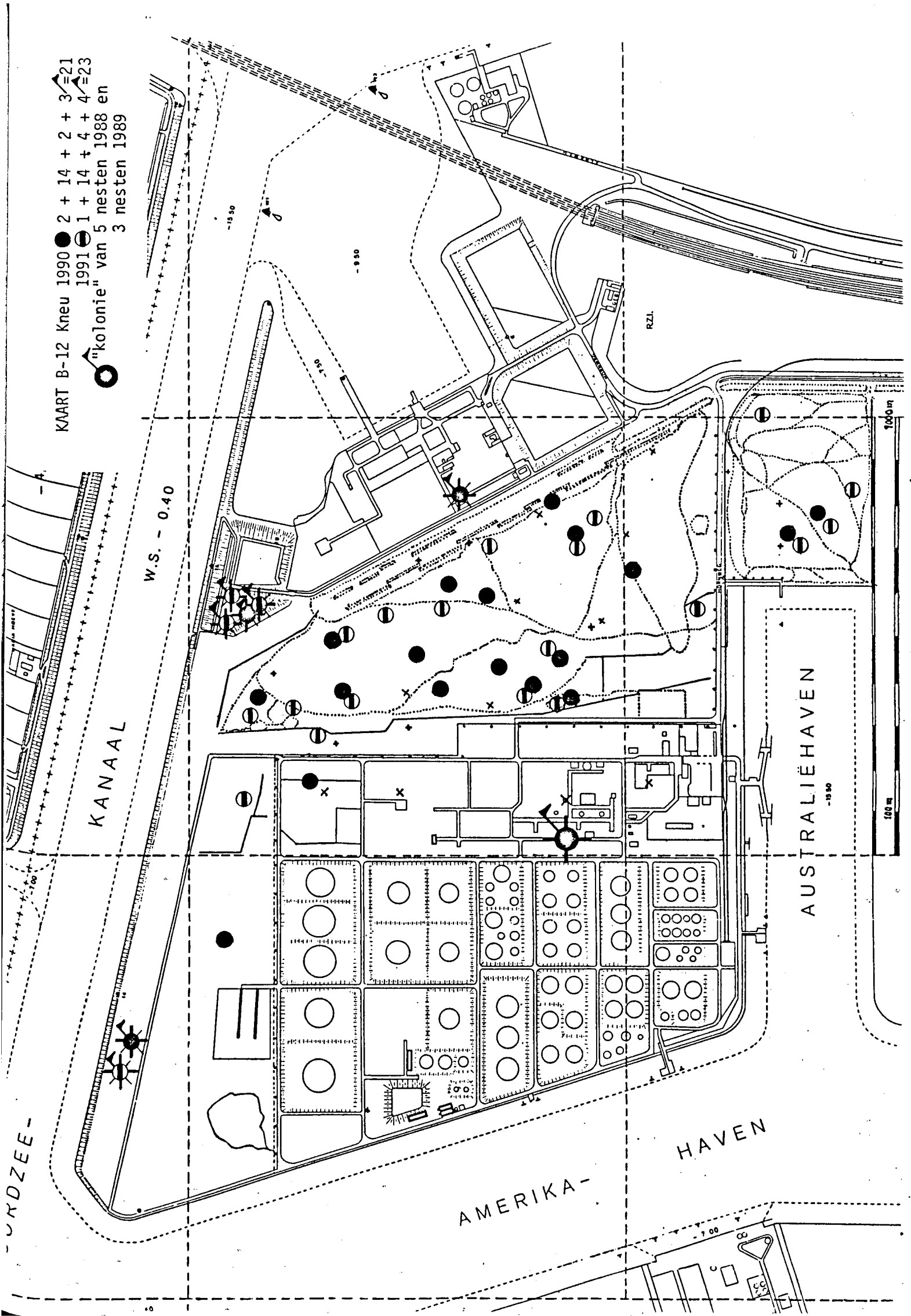
KAART B-10 Fitis
1990 ● 23 + 92 + 34 + 13 ● = 162

KAART B-11 Fitis
1991 ● 26 + 105 + 38 + 14 ● = 183

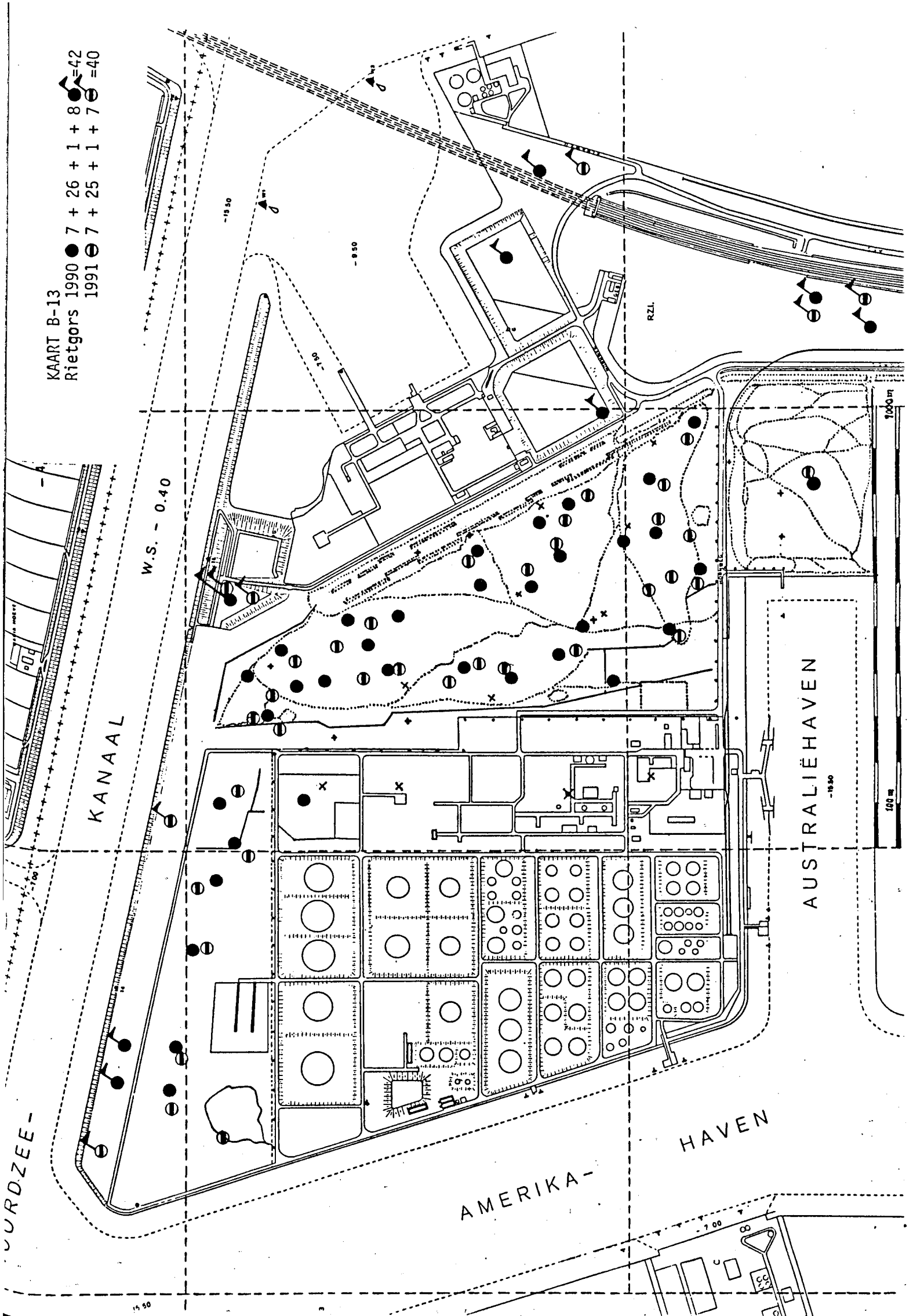
KAART B-12 Kneu 1990 ● 2 + 14 + 2 + 3 = 21
 1991 ⊖ 1 + 14 + 4 + 4 = 23
 "kolonie" van 5 nesten 1988 en
 3 nesten 1989

KAART B-13

Rietgors 1990 ● 7 + 26 + 1 + 8 = 42

1991 ⊖ 7 + 25 + 1 + 7 = 40

VURDZEE-

KANAAL

W.S. - 0.40

-19.50

-9.50

R.Z.I.

AUSTRALIËHAVEN

-19.50

100m

100m

AMERIKA-

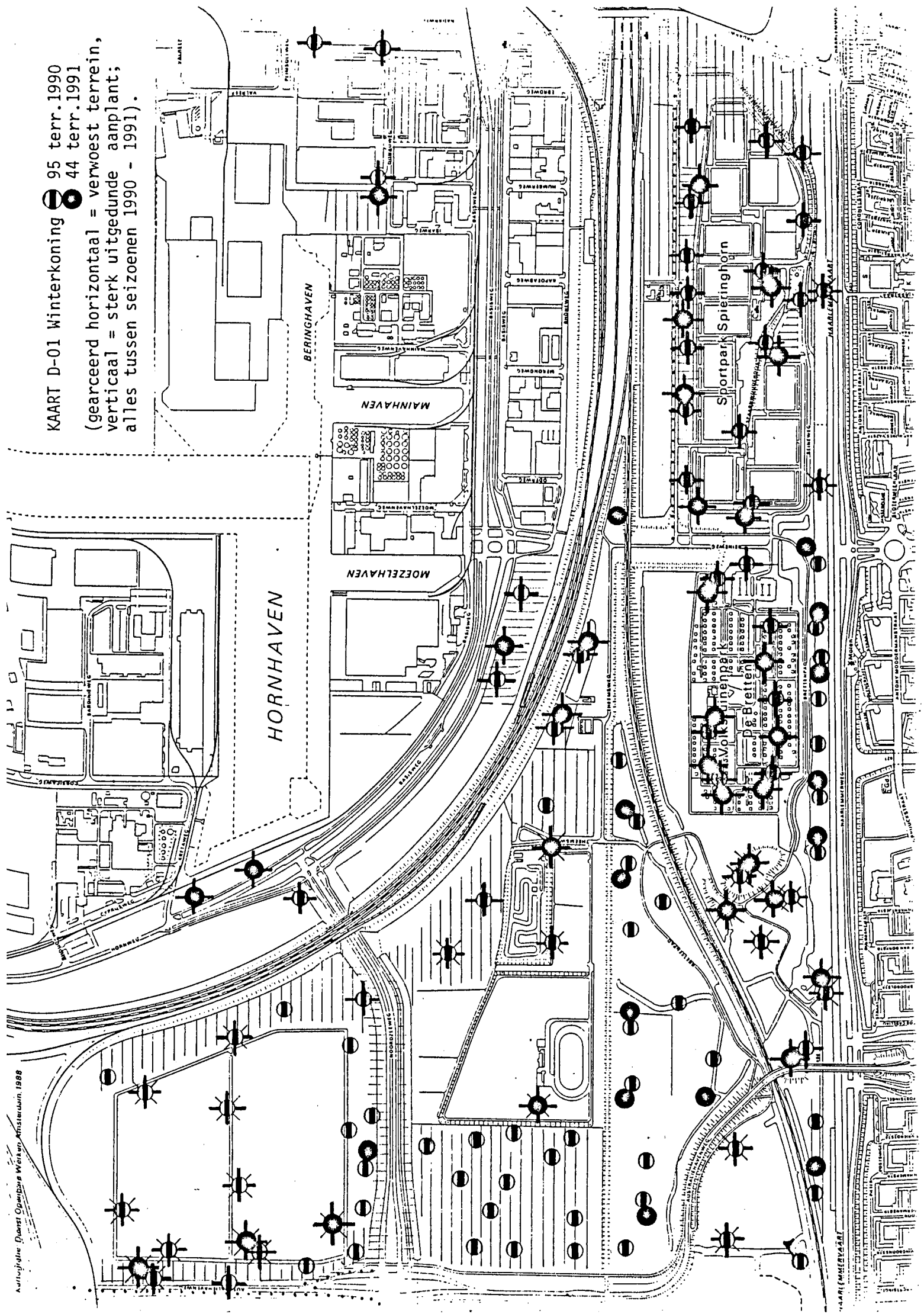
HAVEN

-7.00

-15.50

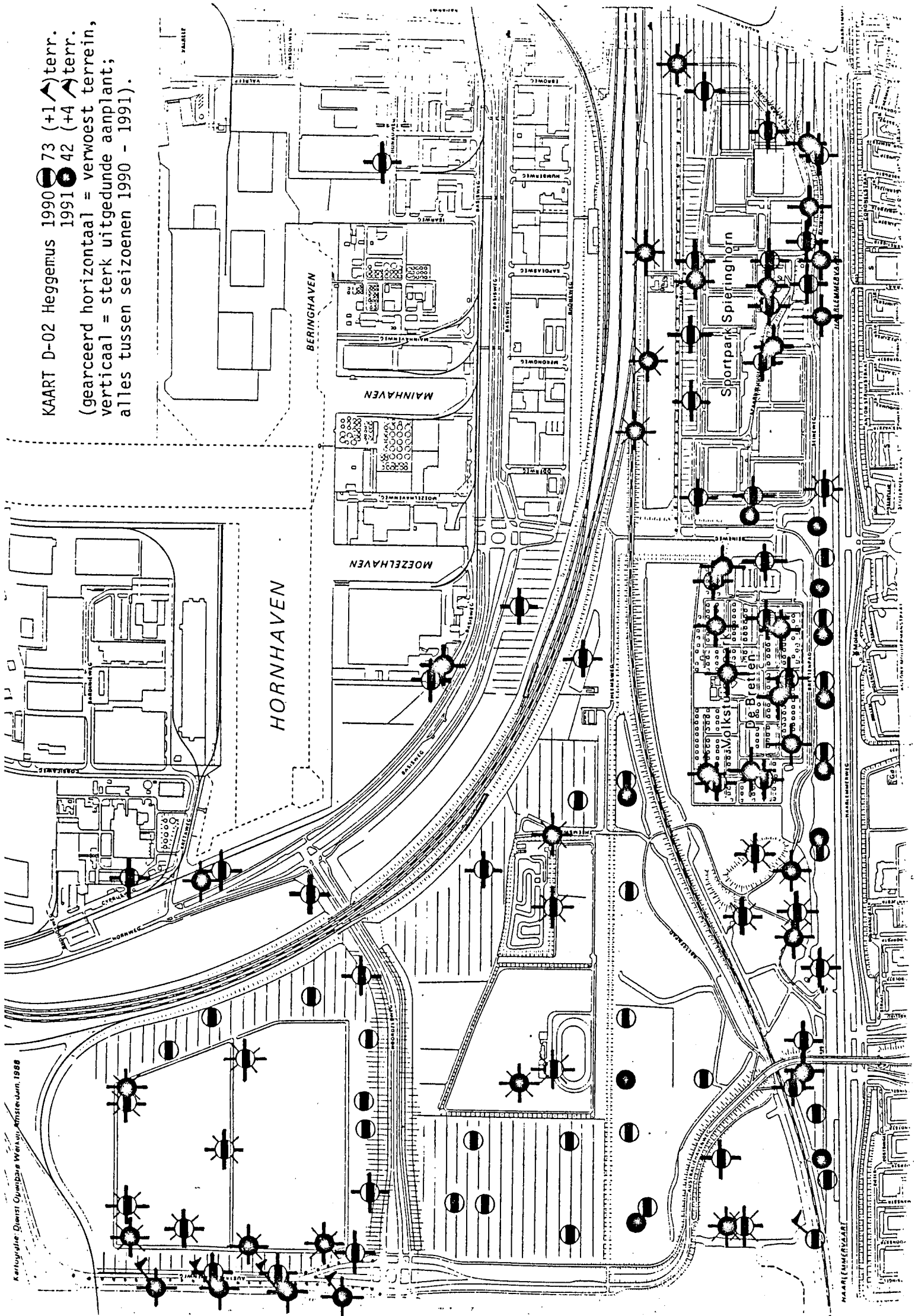
Aankomst Duurst Opwekkers Wijk, Amsterdam, 1988

KAART D-01 Winterkoning 95 terr.1990
44 terr.1991
(gearceerd horizontaal = verwoest terrein,
verticaal = sterk uitgedunde aanplant;
alles tussen seizoenen 1990 - 1991).

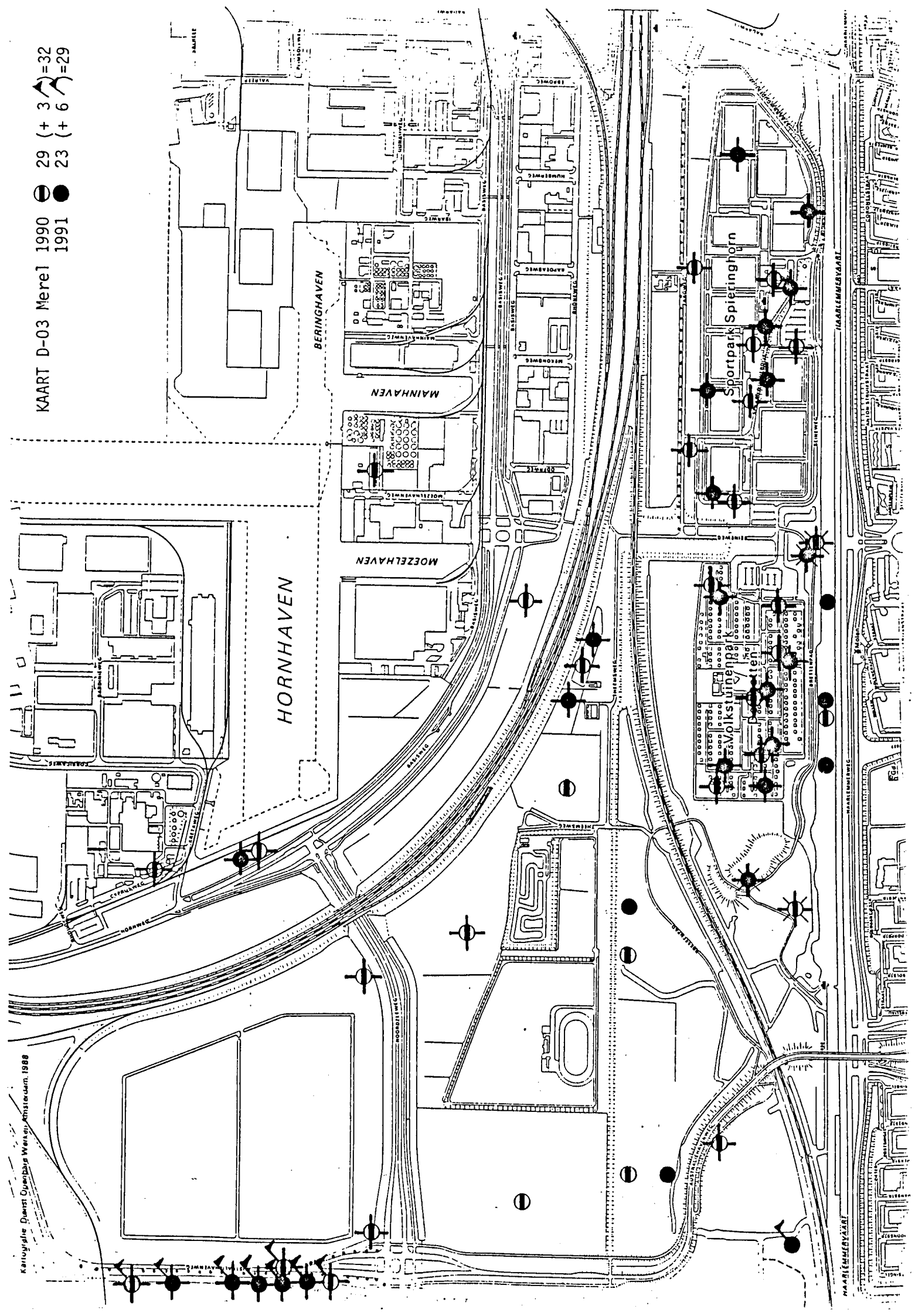
Kaart voor Dienst Openbaar Verkeer, Amsterdam, 1988

KAART D-02 Heggemus 1990 (73 (+1) terr.)
1991 (42 (+4) terr.)
(gearceerd horizontaal = verwoest terrein,
verticaal = sterk uitgedunde aanplant;
alles tussen seizoenen 1990 - 1991).

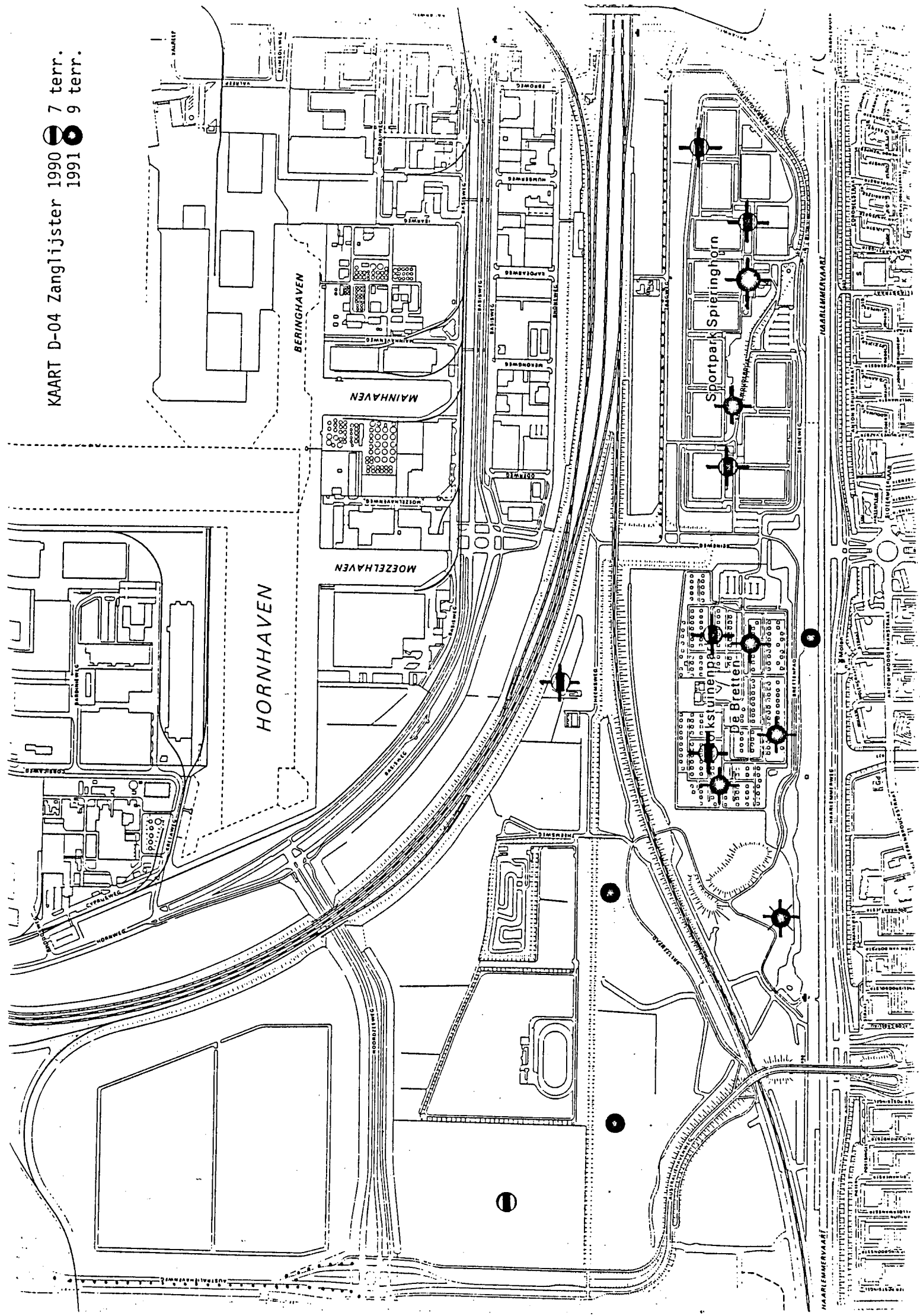

Koninklijke Dienst Openbare Werken, Amsterdam, 1988

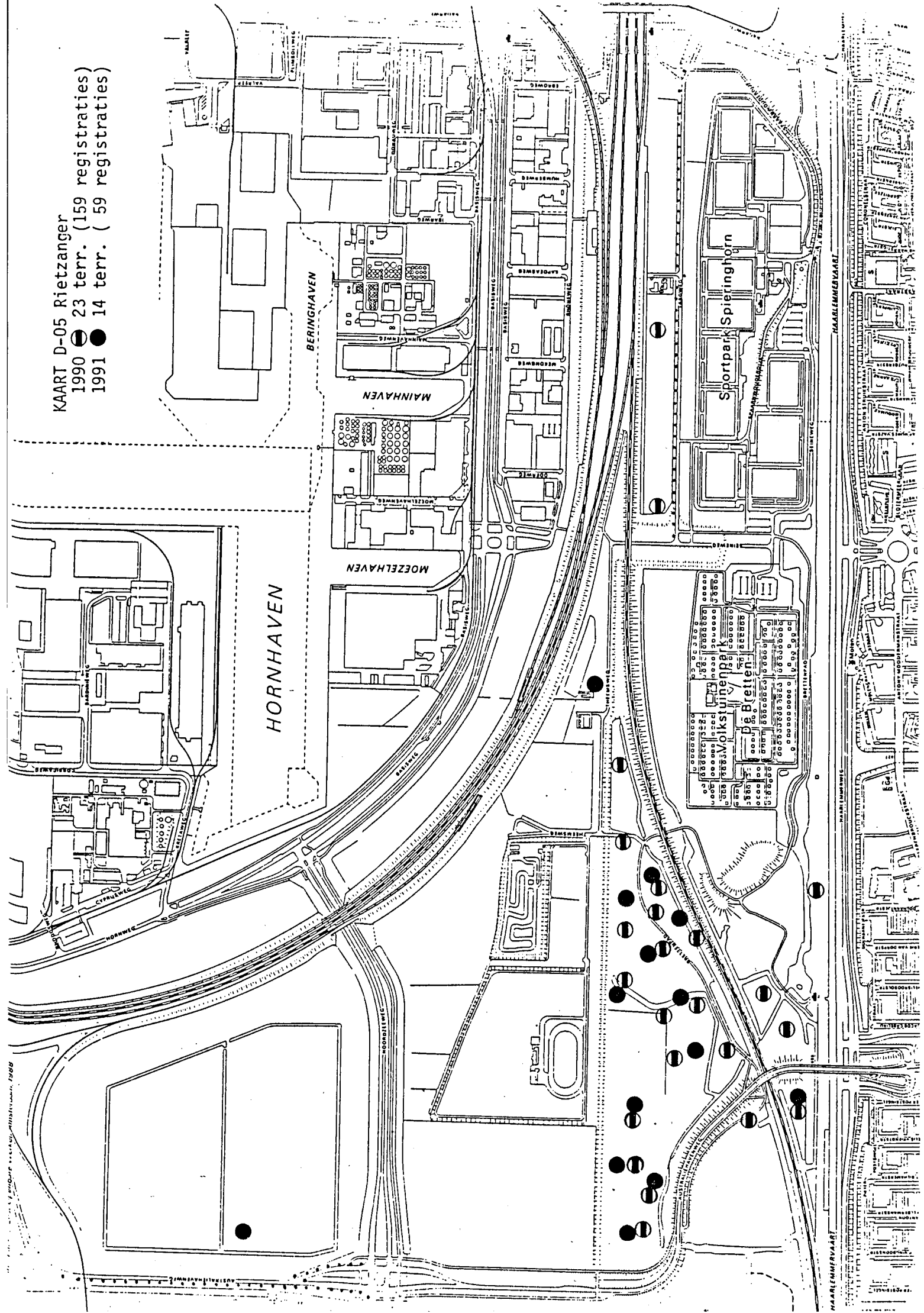
KAART D-03 Merel 1990 (+ 3) = 32
1991 (+ 6) = 29

KAART D-04 Zanglijster 1990 7 terr.
1991 8 9 terr.

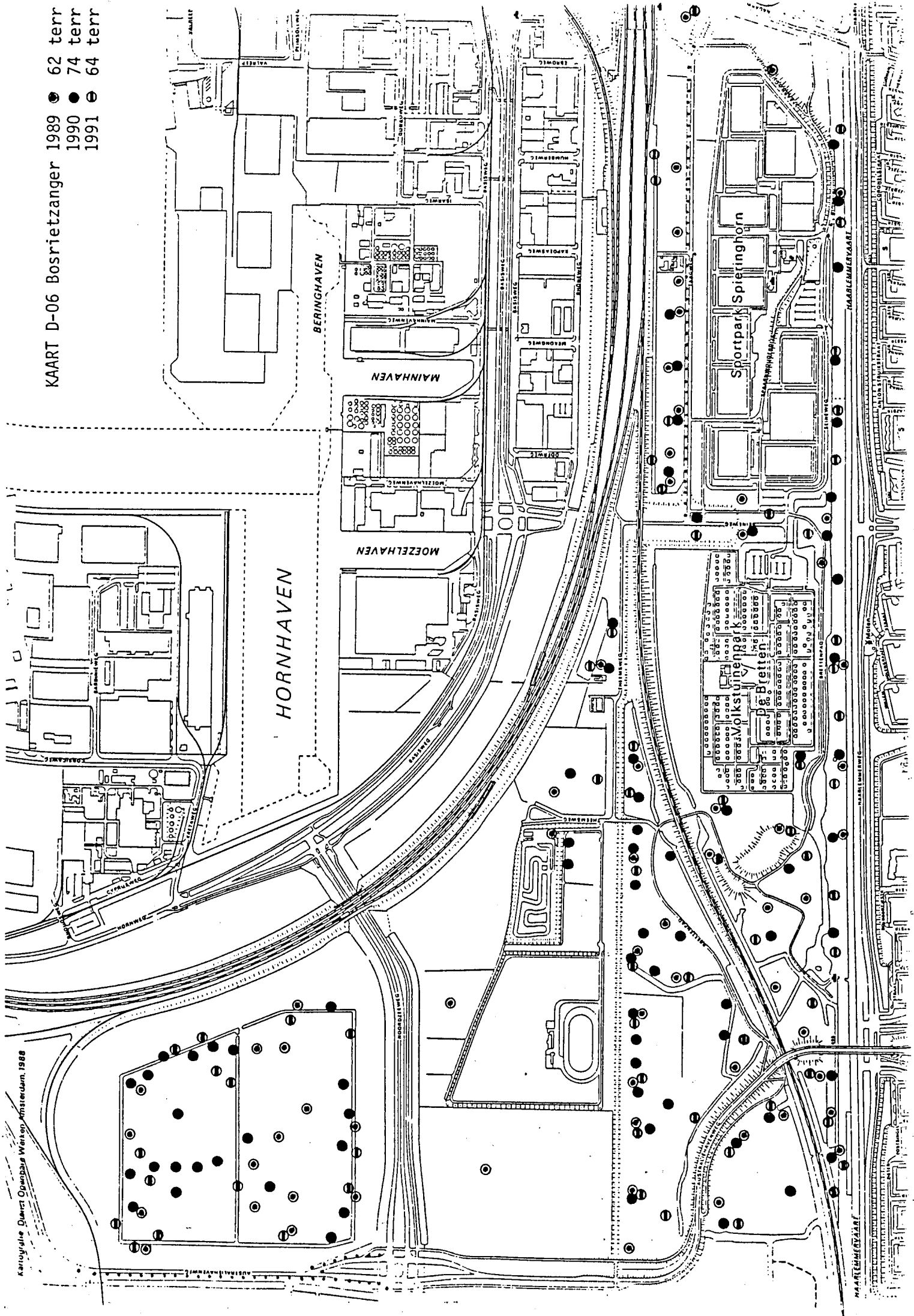
KAART D-05 Rietzanger
 1990 ● 23 terr. (159 registraties)
 1991 ● 14 terr. (59 registraties)

1:5000, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025

Kaart van de Dierce Opaapara Waktan Amsterdam, 1888

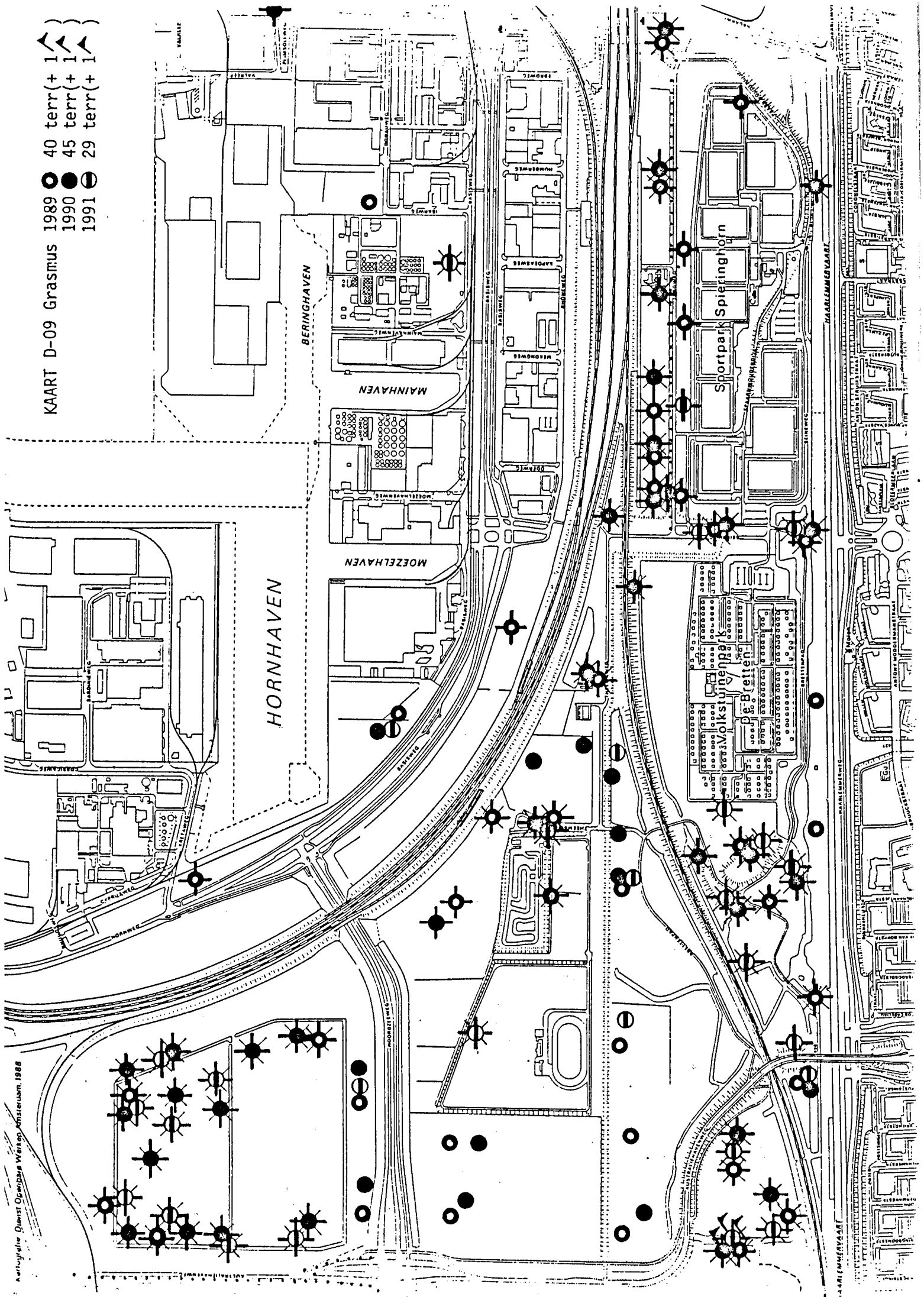
KAART D-06 Bosrietzanger 1889 ● 62 terr
1990 ● 74 terr
1991 ○ 64 terr

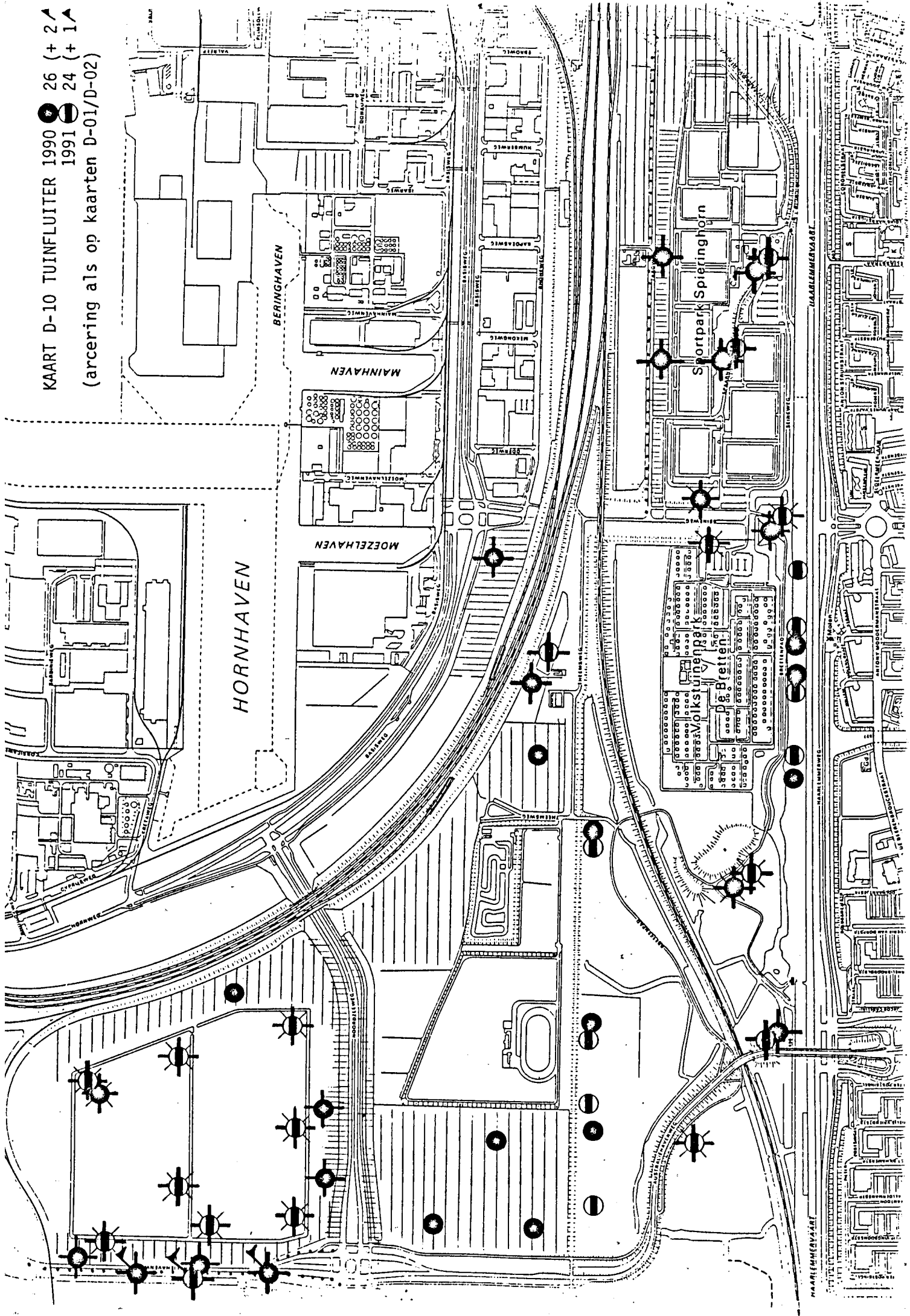

KAART D-09 Grasmus 1989 ● 40 terr(+ 1) ✓
 1990 ● 45 terr(+ 1) ✓
 1991 ● 29 terr(+ 1) ✓

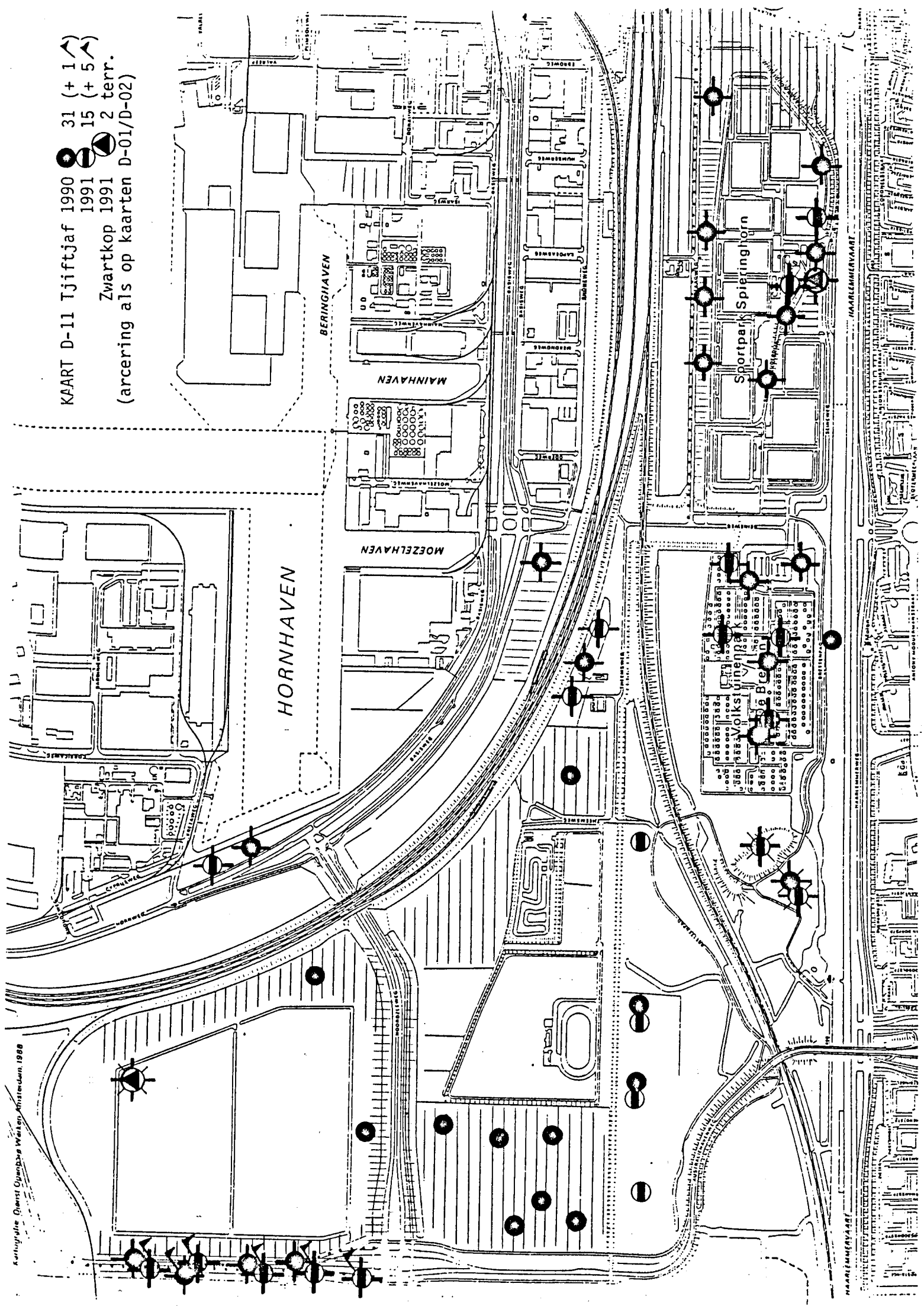
Activiteiten Dienst Openbare Werken, Amsterdam, 1988

KAART D-10 TUINFLUITER 1990 (● + 2 / 1991 (● + 1 / 24 (+ 1 / 1A
(arcering als op kaarten D-01/D-02)

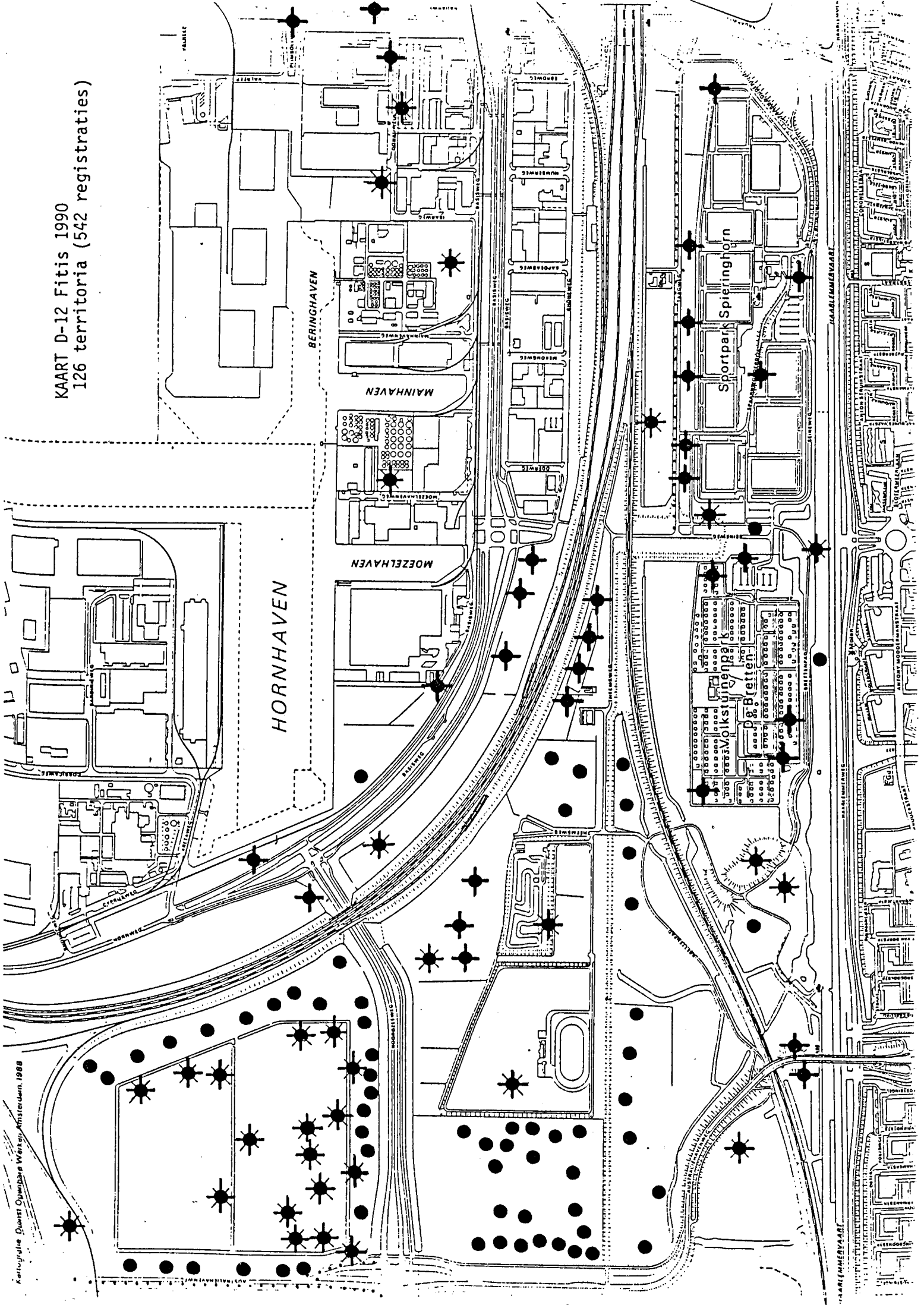

Koningin Wilhelmina Openbare Waterleiding, 1988

KAART D-11 Tjiftjaf 1990 31 (+ 1)
1991 15 (+ 5)
Zwartkop 1991 2 terr.
(arcering als op kaarten D-01/D-02)

KAART D-12 Fitis 1990
126 territoria (542 registraties)

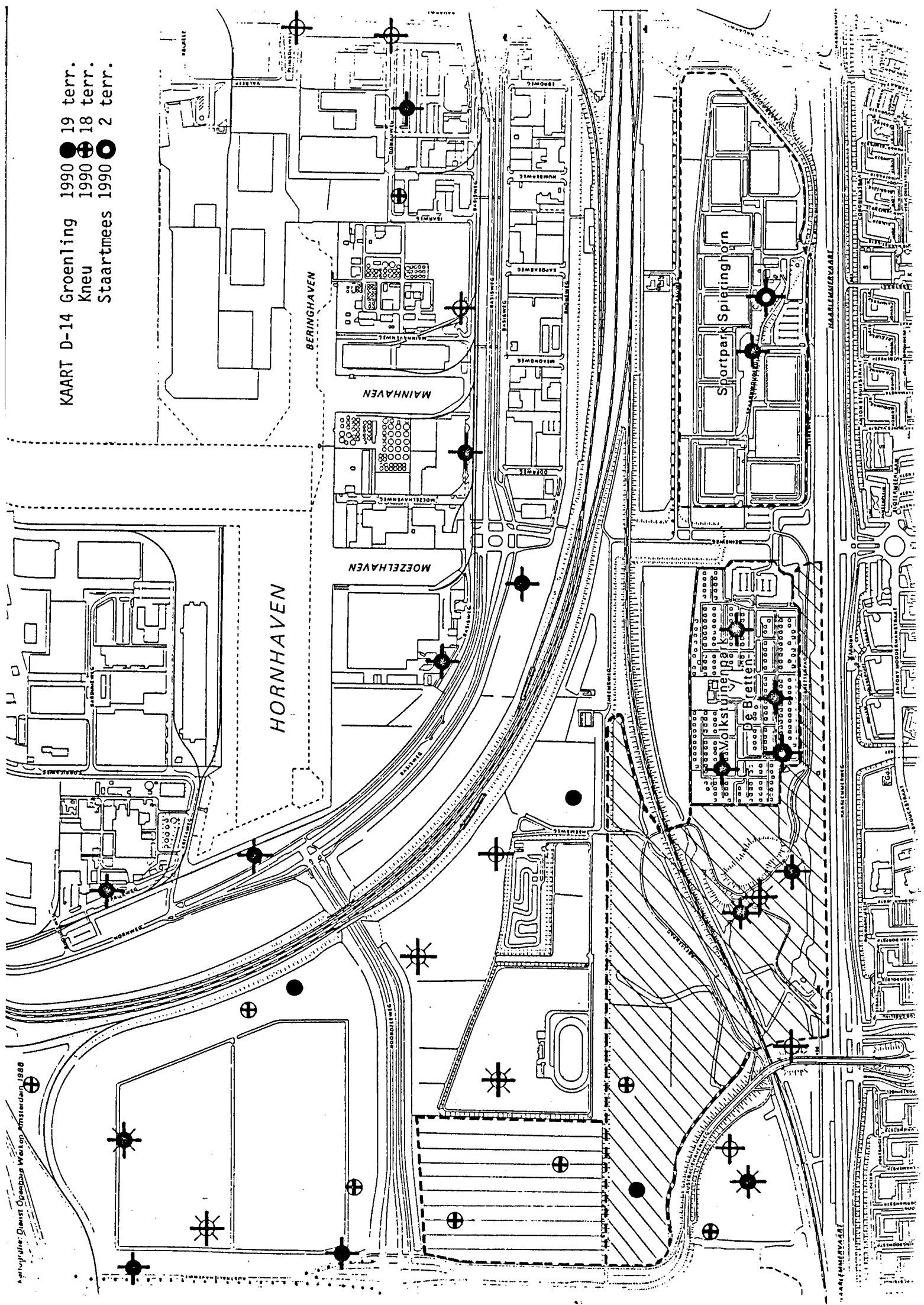
Koninklijke Dienst Openbare Werken, Amsterdam, 1988

AMSTERDAM

Activiteiten Dienst Openbare Werken, Amsterdam, 1988

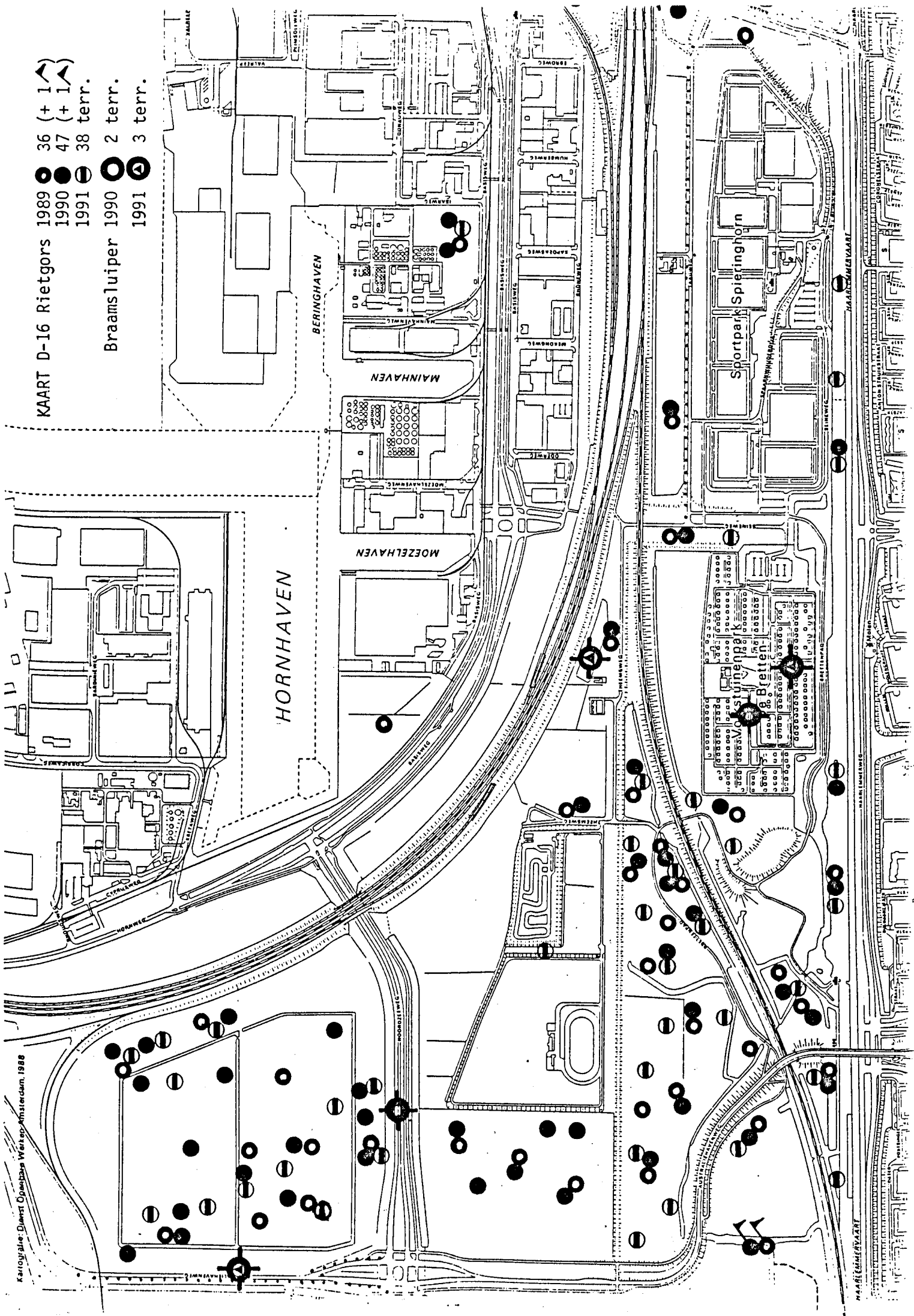
KAART D-14 Groenling 1990 ● 19 terr.
Kneu 1990 ⊕ 18 terr.
Staartmees 1990 ○ 2 terr.

Kartografie: Dienst Openbare Werken-Amsterdam, 1988

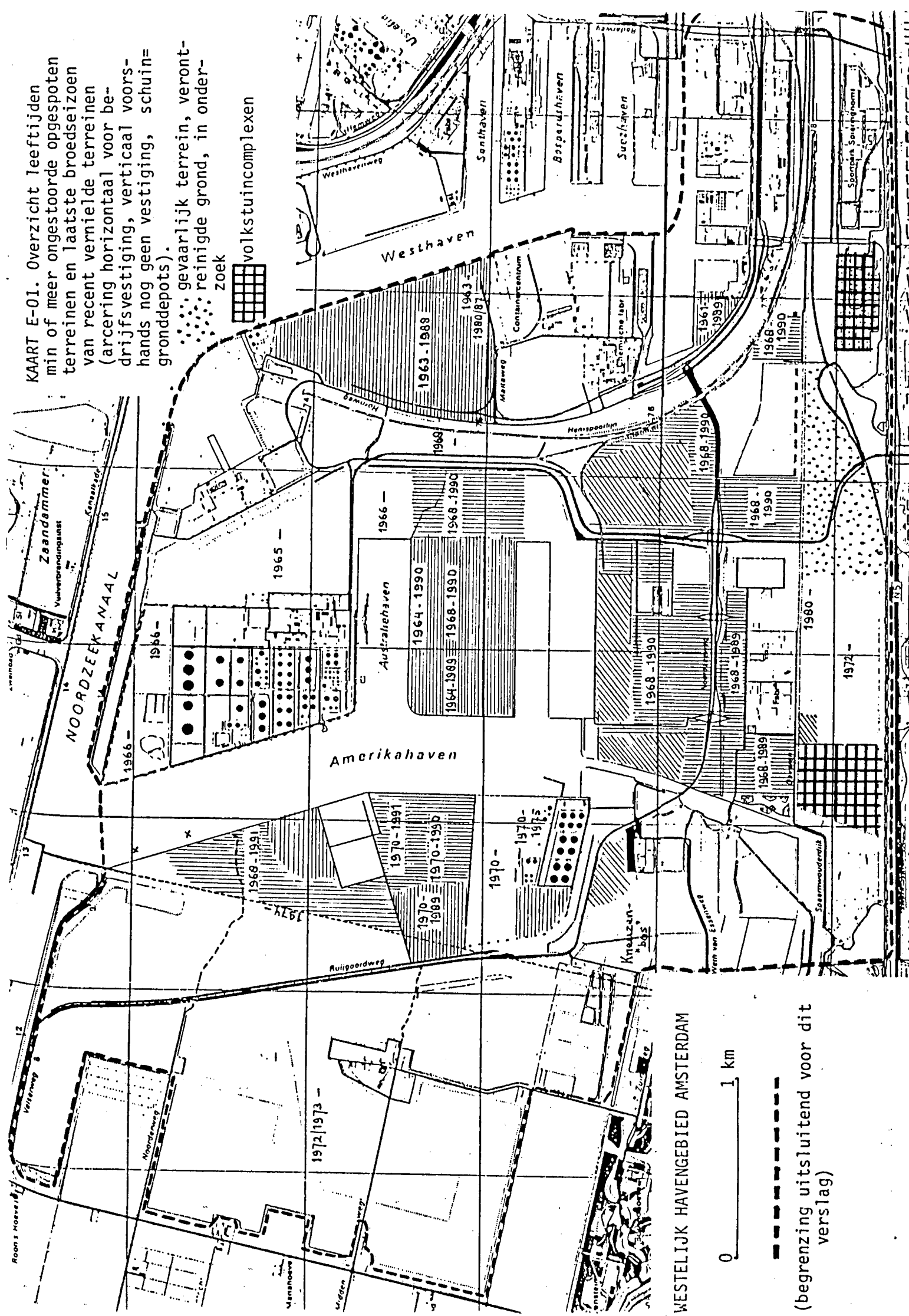
KAART D-16 Rietgors 1989 36 (+ 1 Δ)
1990 47 (+ 1 Δ)
1991 38 terr.
Braamsluipeper 1990 2 terr.
1991 3 terr.

KAART E-01. Overzicht leeftijden min of meer ongestoorde opgespoten terreinen en laatste broedseizoen van recent vernielde terreinen (arcering horizontaal voor bedrijfsvestiging, verticaal voorshands nog geen vestiging, schuin= gronddepots).

..... gevaarlijk terrein, verontreinigde grond, in onderzoek

volkstuincomplexen

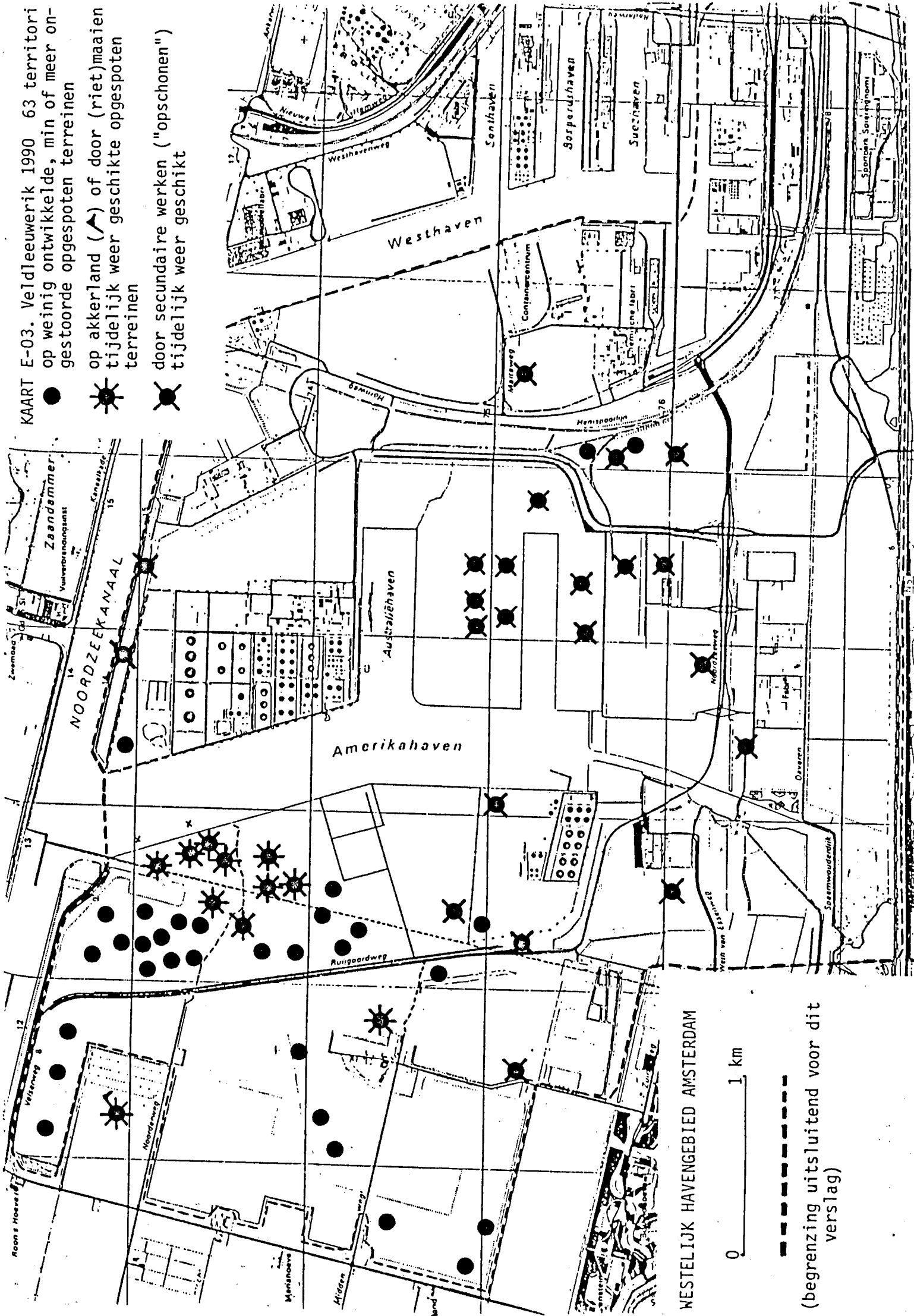

WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

(begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

- KAART E-03. Veldleeuwrik 1990 63 territori
 op weinig ontwikkelde, min of meer on-
 gestoorde opgespoten terreinen
- op akkerland (▲) of door (riet)maaien
 tijdelijk weer geschikte opgespoten
 terreinen
  - ✱ door secundaire werken ("opschonen")
 tijdelijk weer geschikt

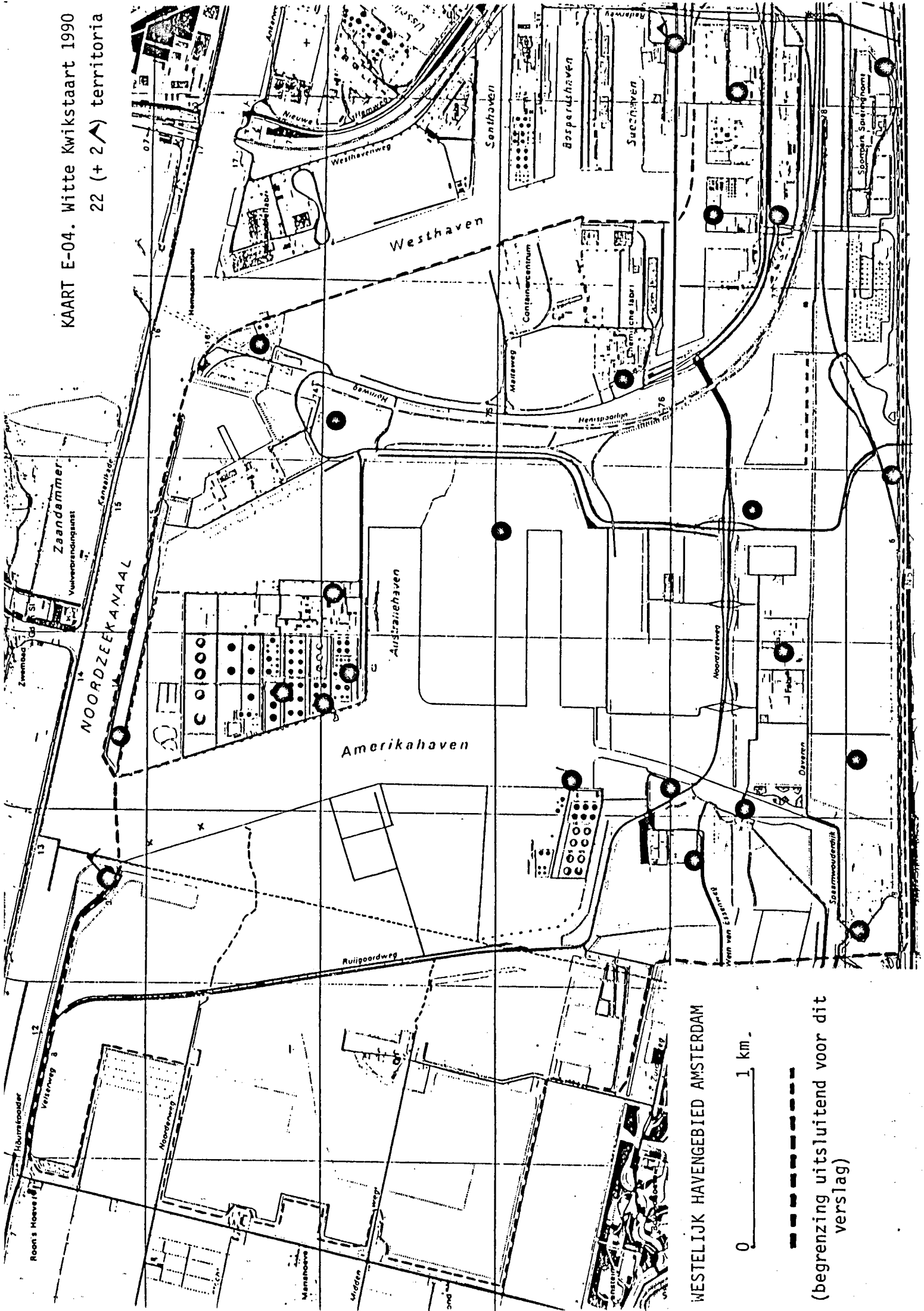

WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

0 1 km

(begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

KAART E-04. Witte Kwikstaart 1990
 22 (+ 2A) territoria

WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

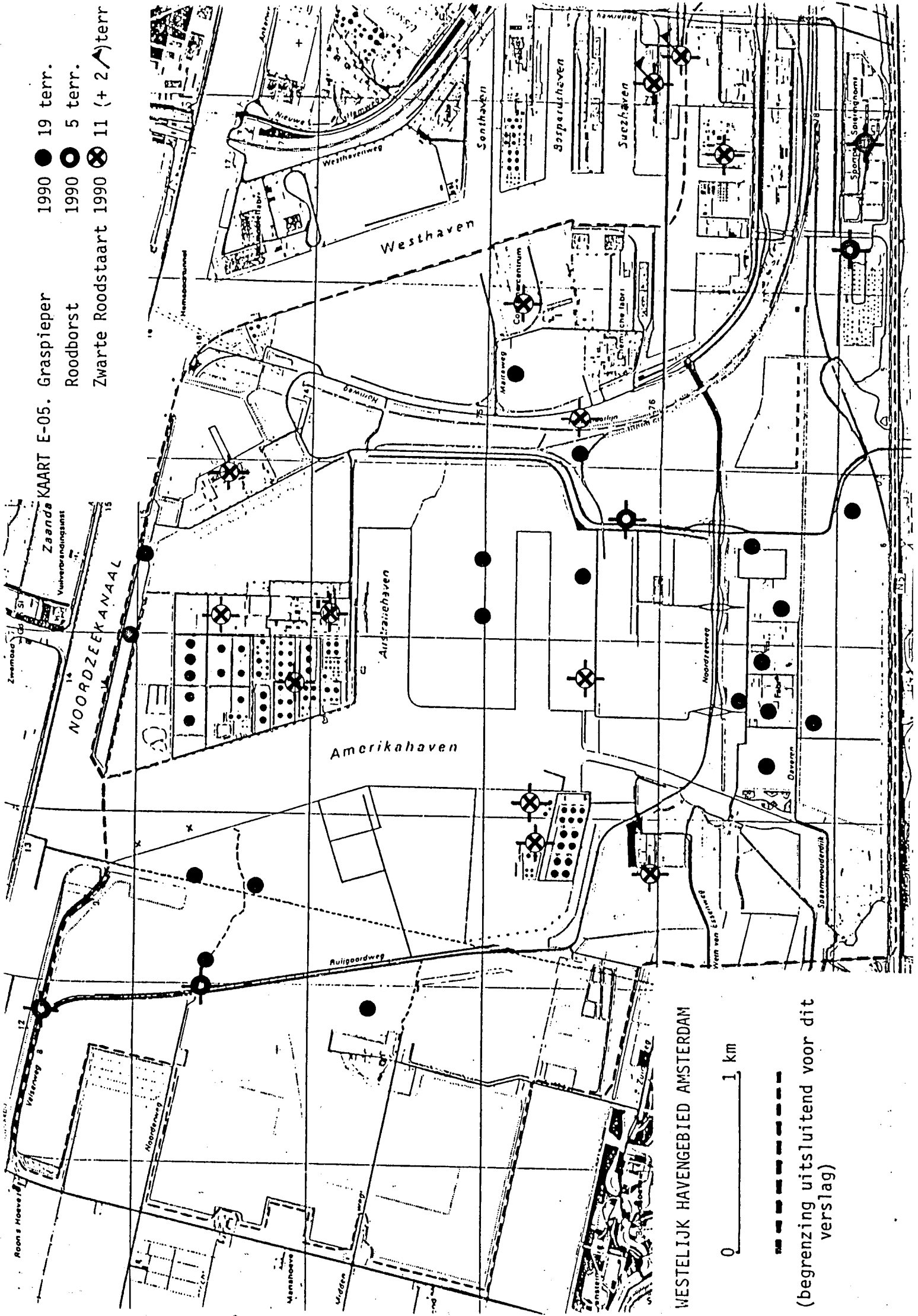
0 1 km.

(begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

- 1990 ● 19 terr.
 1990 ○ 5 terr.
 Zwarte Roodstaart 1990 ⊗ 11 (+ 2) terr

Zaanda KAART E-05. Graspieper
 Roodborst

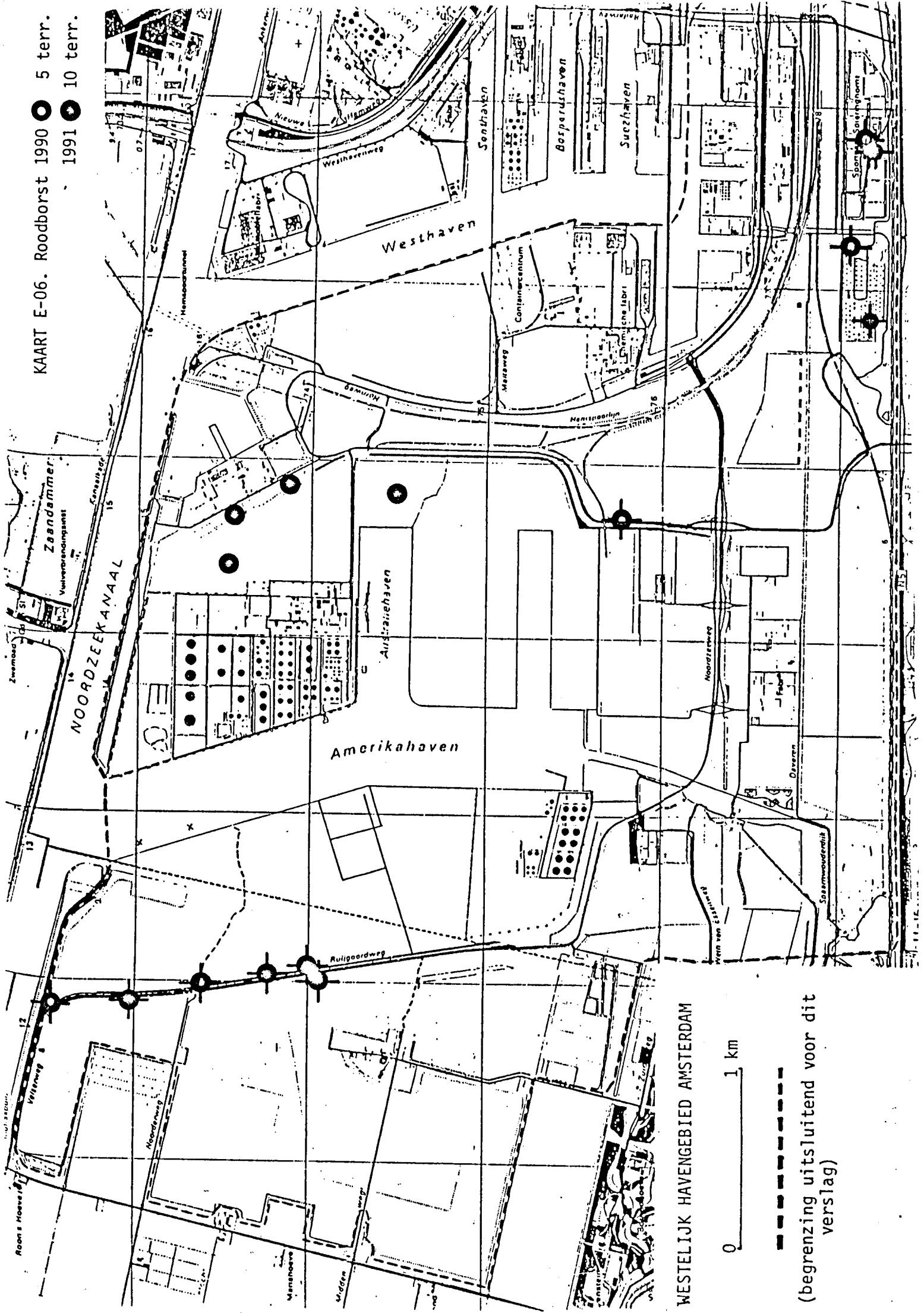

WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

0 1 km

(begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

KAART E-06. Roodborst 1990 ● 5 terr.
 1991 ● 10 terr.

WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

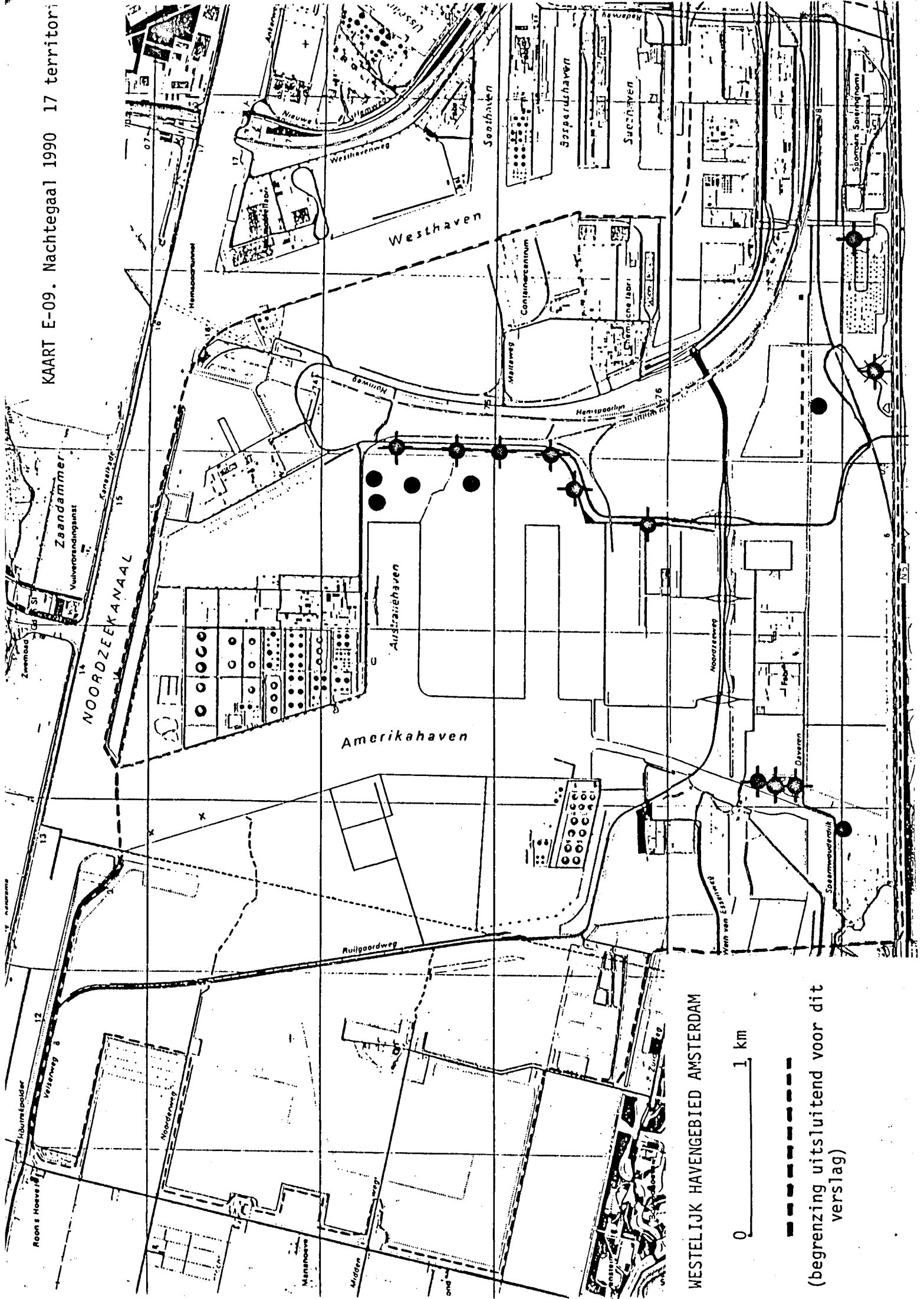
0 1 km

(begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

KAART E-09. Nachtegaal 1990 17 territori

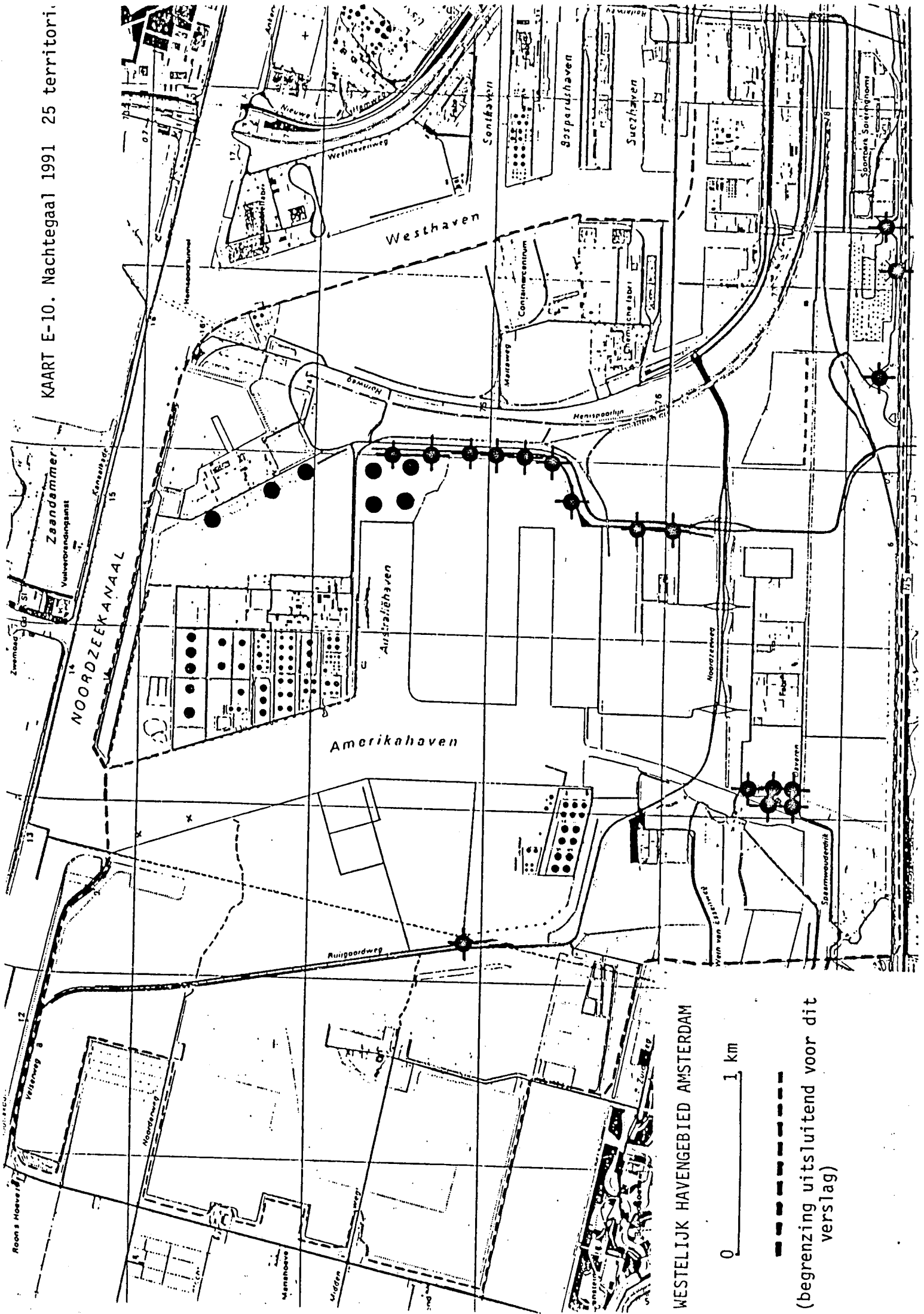
WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

0 1 km

(begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

KAART E-10. Nachtegaal 1991 25 territorii.

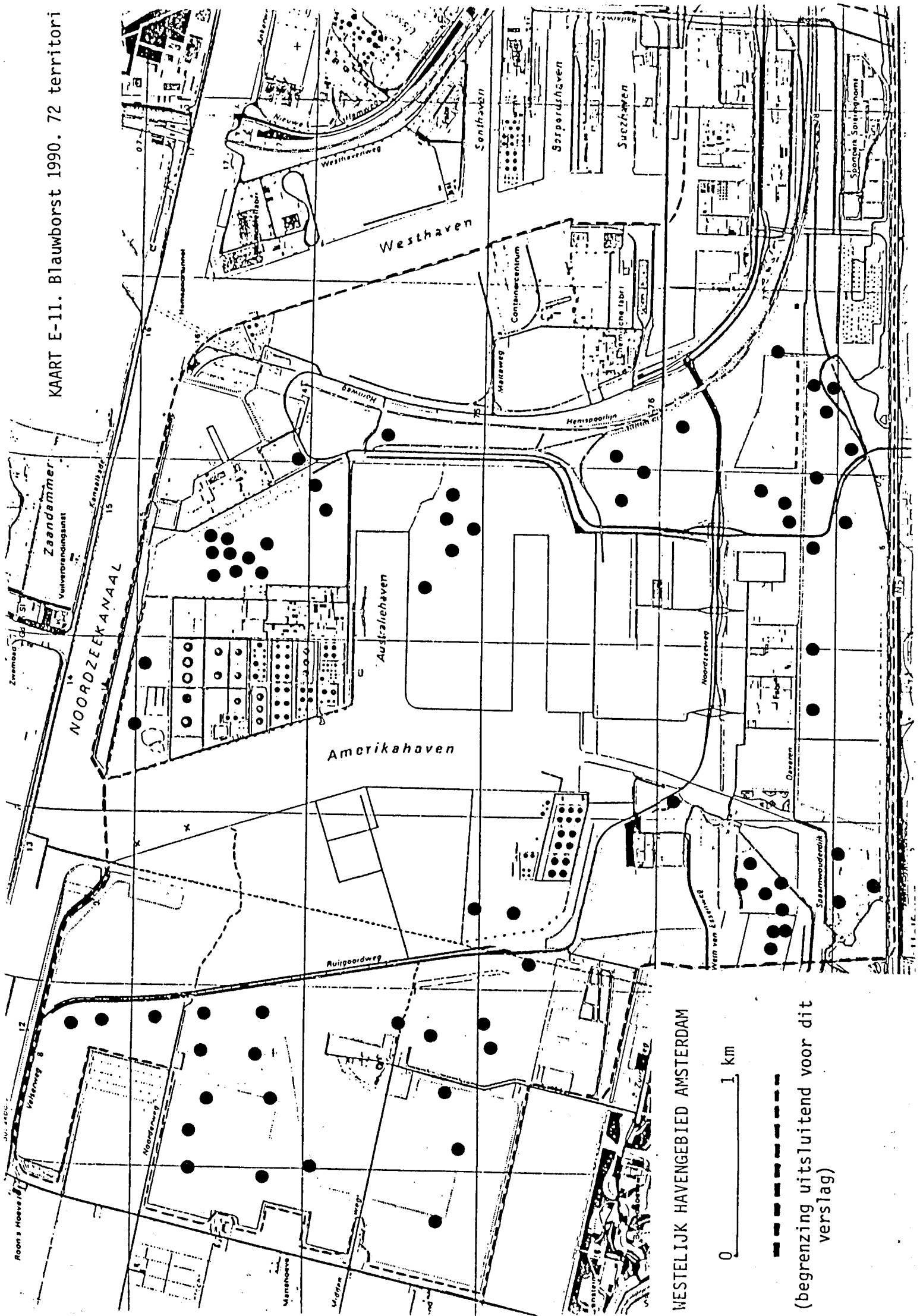
WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

0 1 km

(begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

KAART E-11. Blauwborst 1990. 72 territori

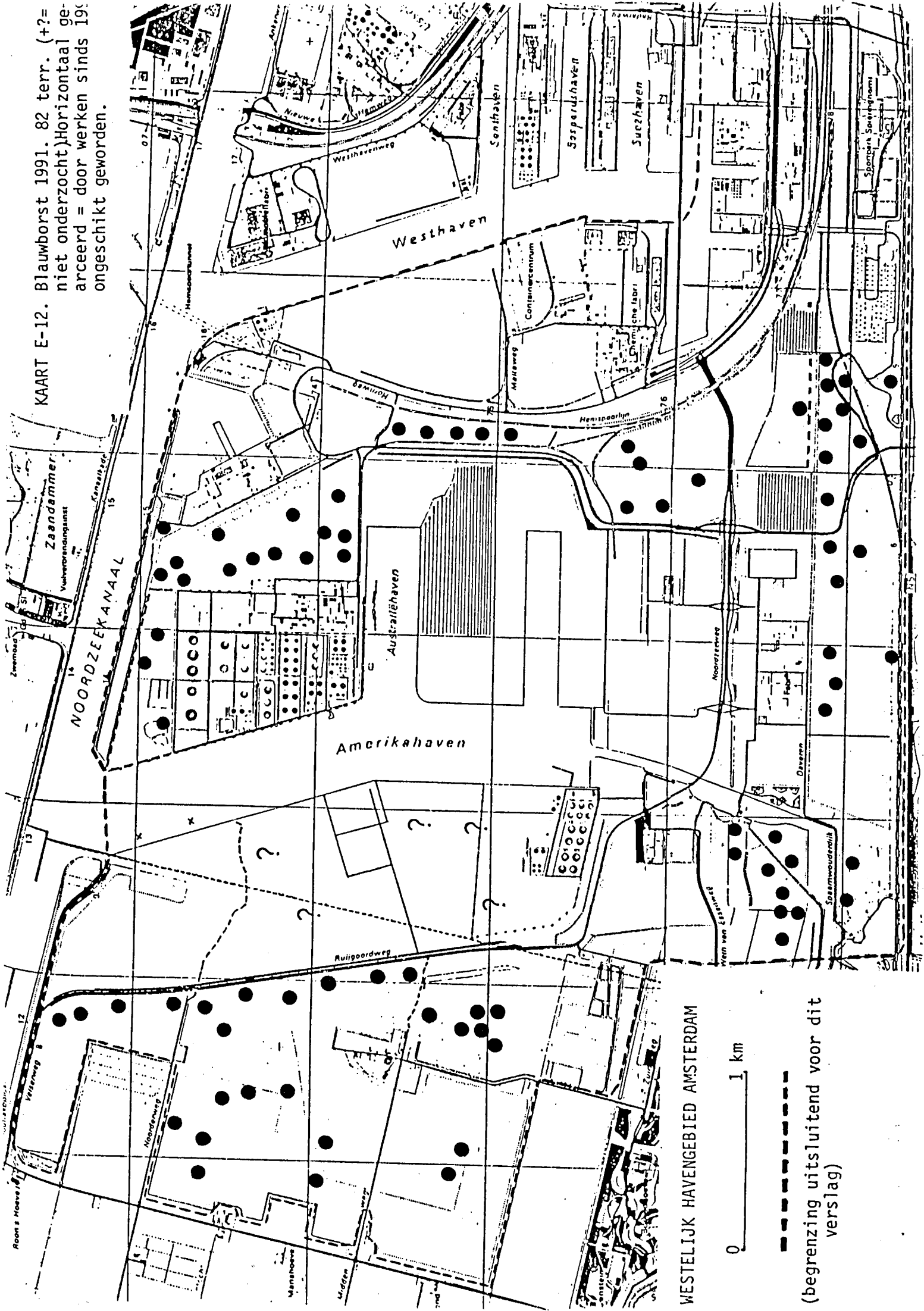

WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

0 1 km

(begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

KAART E-12. Blauwborst 1991. 82 terr. (+? = niet onderzocht) Horizontaal gerceerd = door werken sinds 1990 ongeschikt geworden.

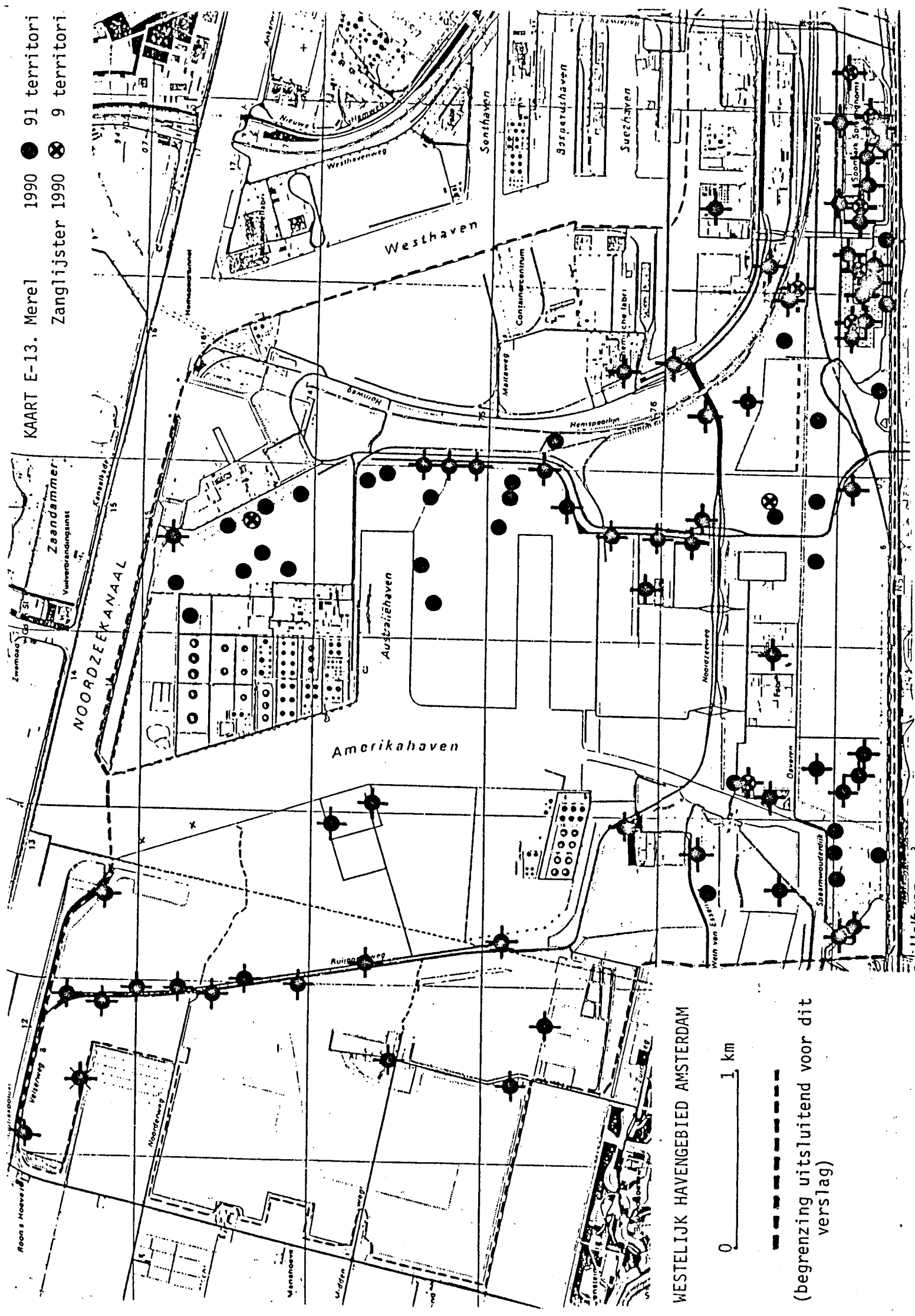

WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

0 1 km

(begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

KAART E-13. Merel 1990 ● 91 territori
 Zanglijster 1990 ⊗ 9 territori

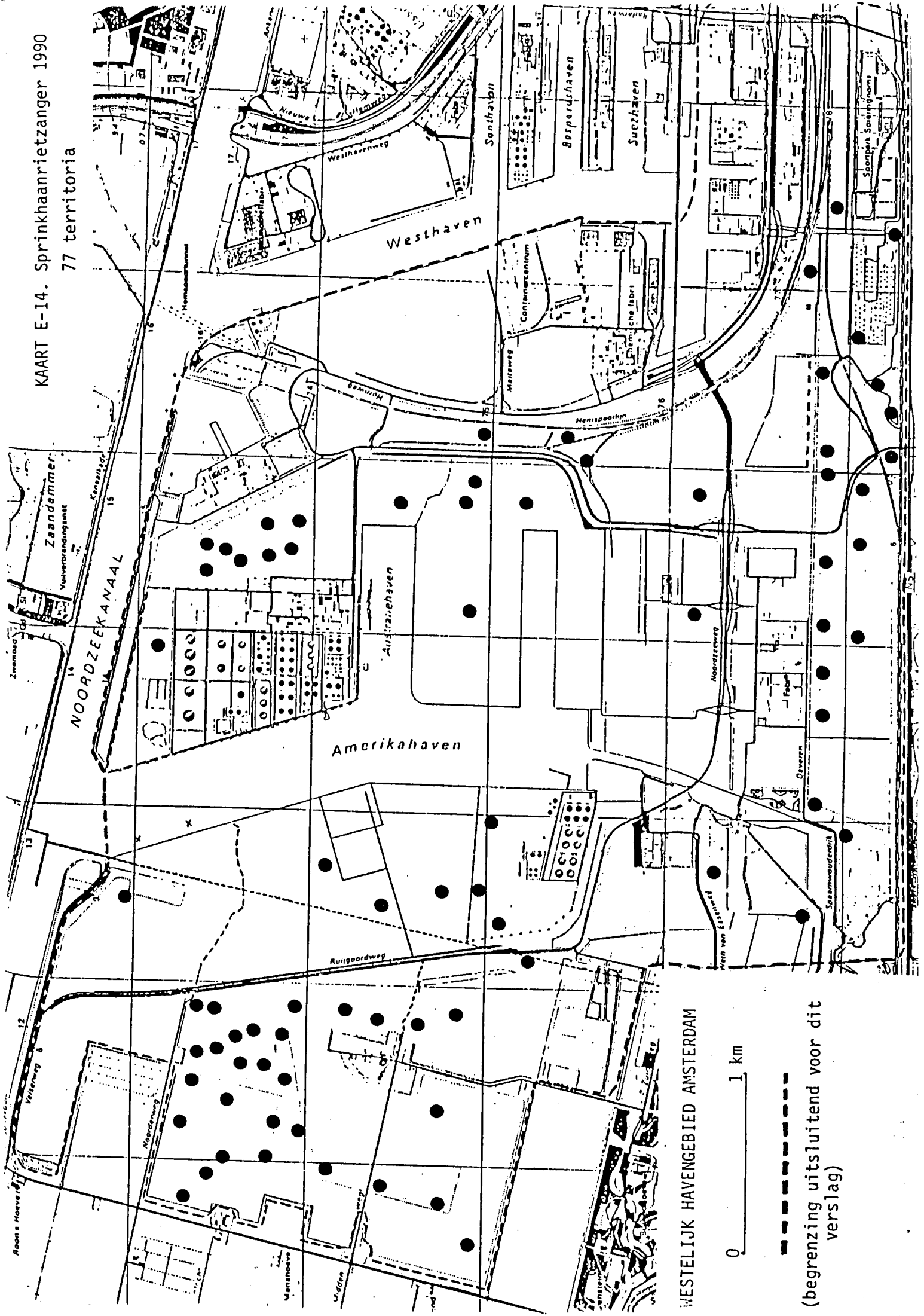

WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

0 1 km

 (begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

KAART E-14. Sprinkhaanrietzanger 1990
77 territoria

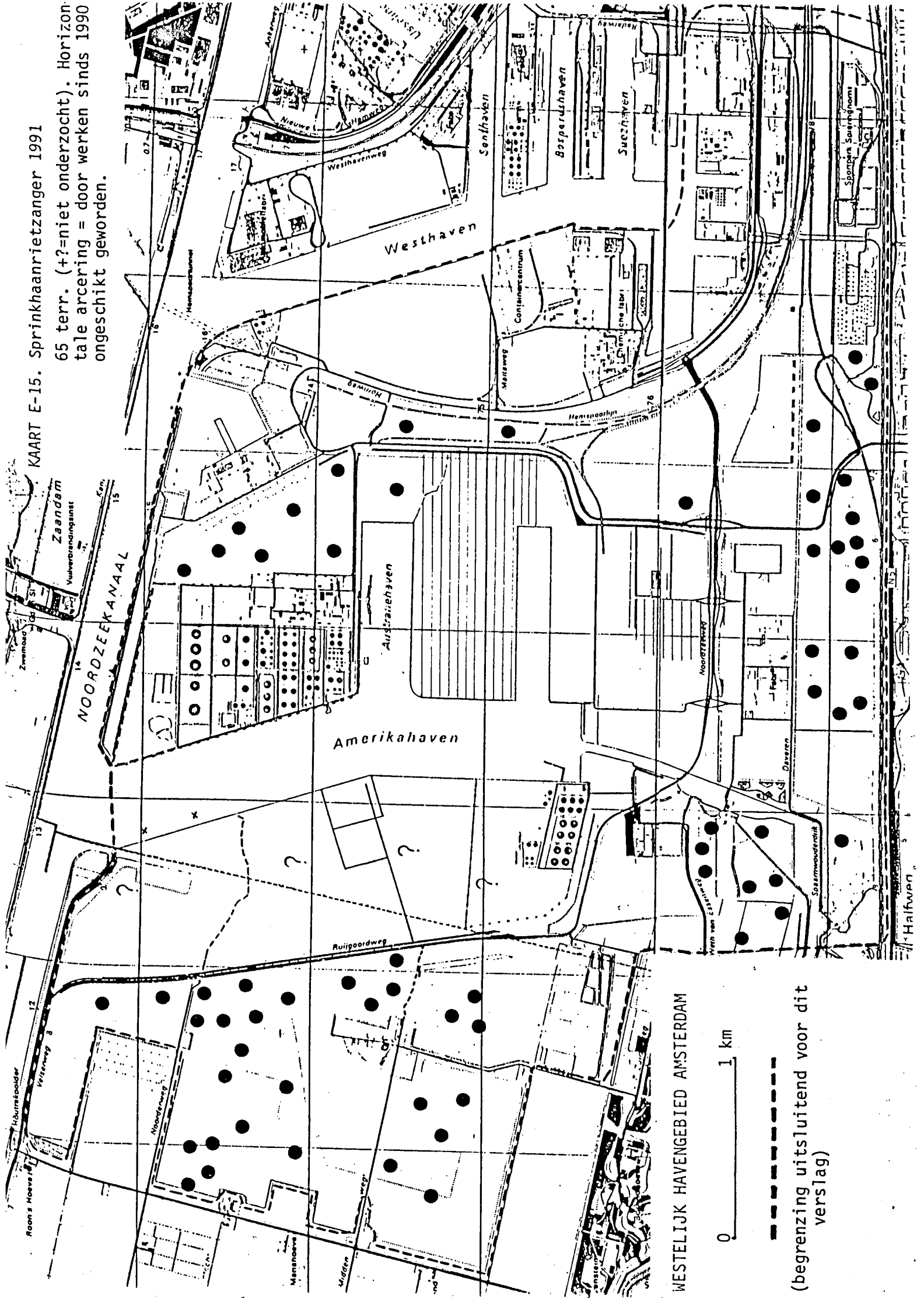
WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

0 1 km

--- (begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

KAART E-15. Sprinkhaanrietzanger 1991

65 terr. (+?=niet onderzocht). Horizon-
tale arcering = door werken sinds 1990
ongeschildt geworden.

WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

0 1 km

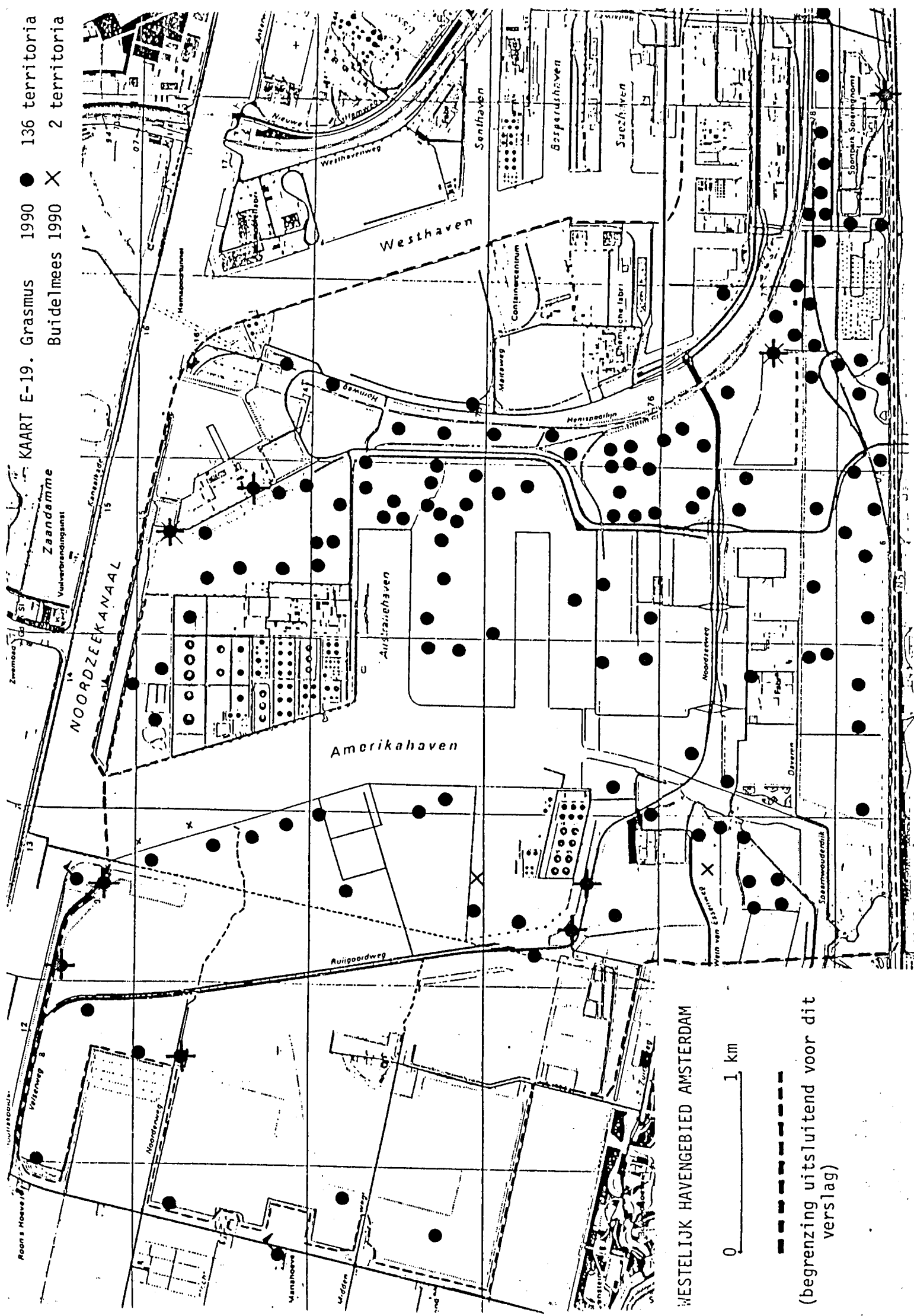

(begrenzing uitsluitend voor dit
verslag)

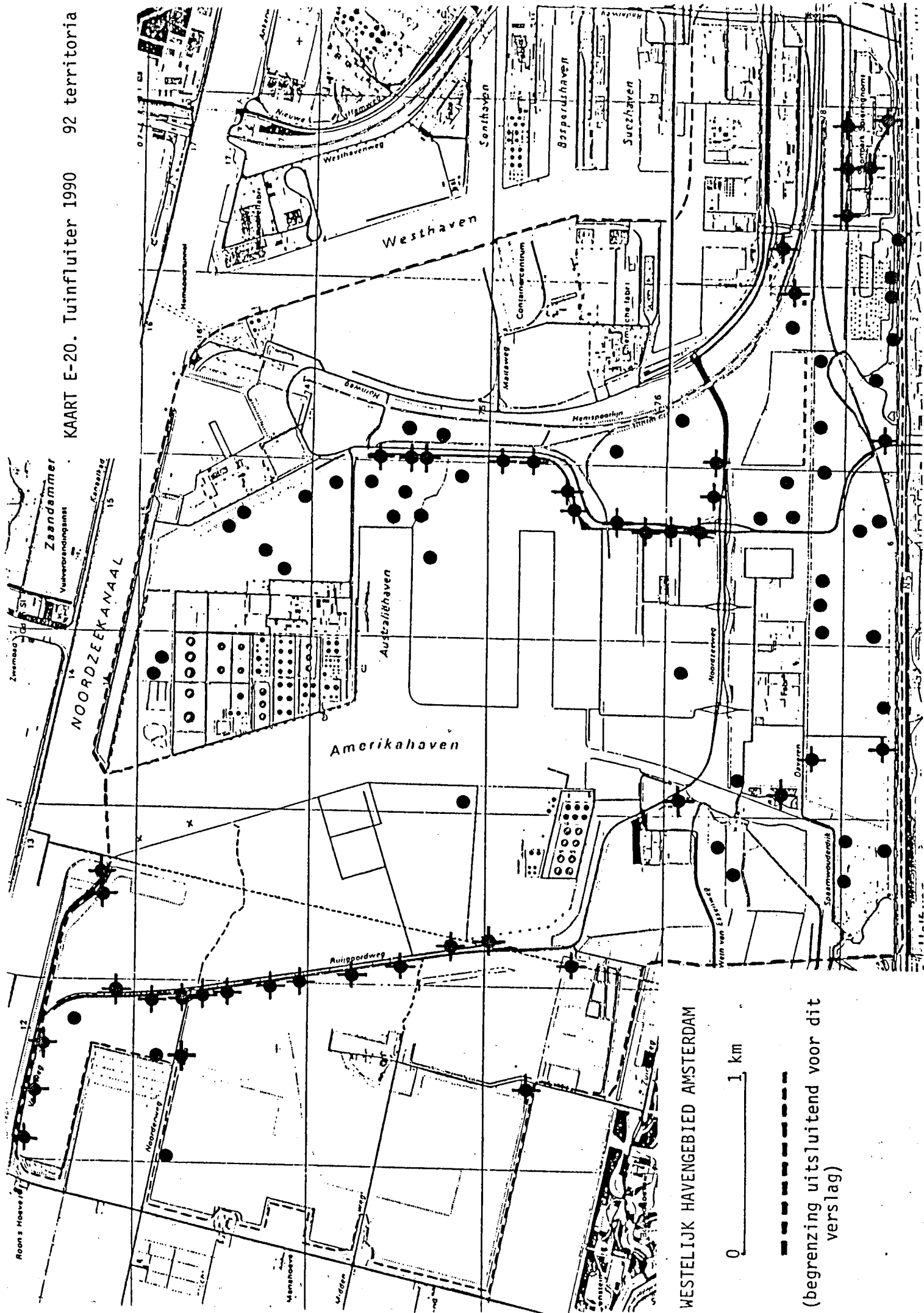
KAART E-19. Grasmus 1990 ● 136 territoria
 Buidelmees 1990 X 2 territoria

WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

0 1 km

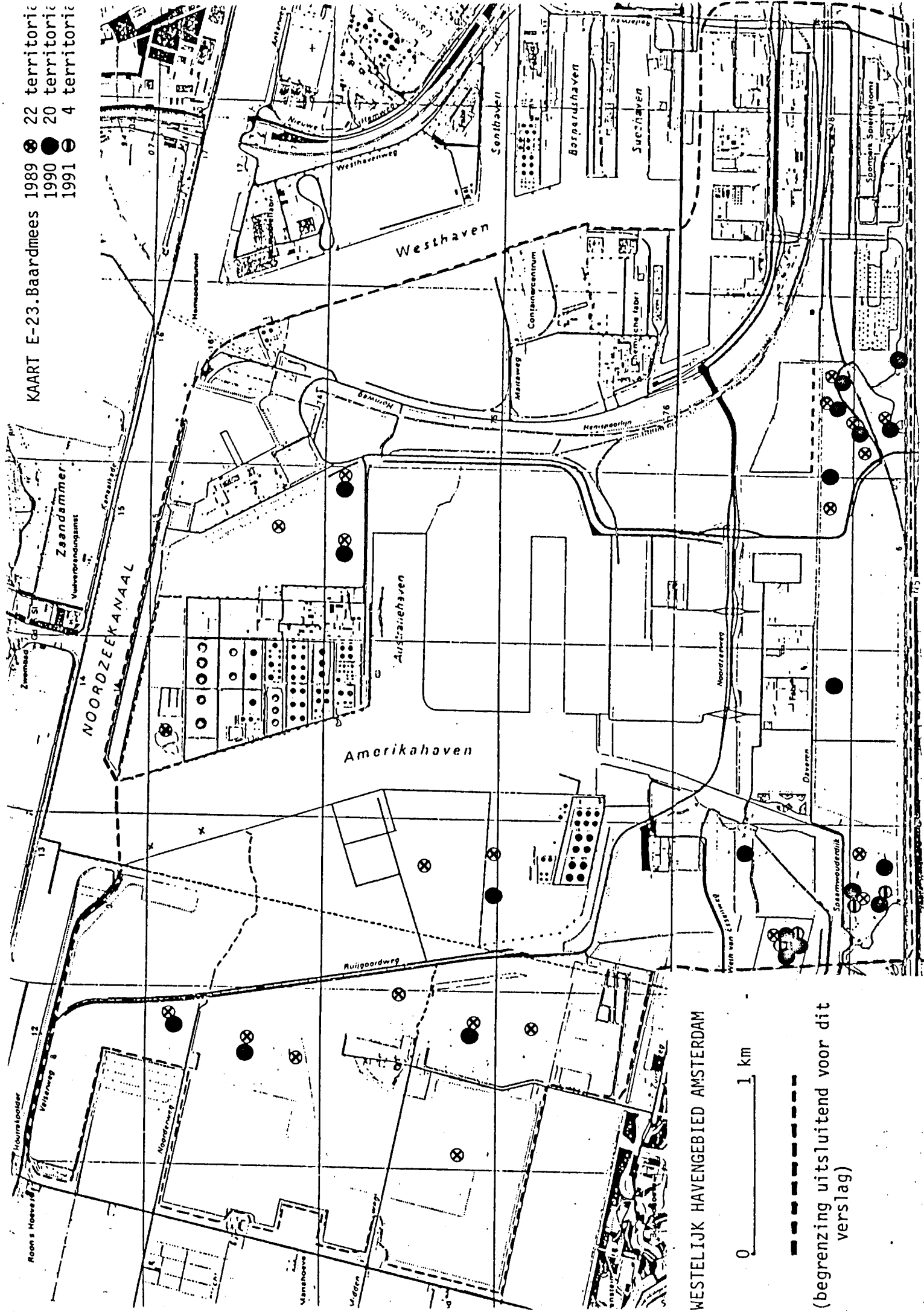
(begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

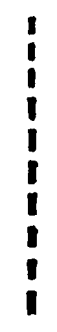

KAART E-23. Baardmees 1989 ⊗ 22 territoria
 1990 ● 20 territoria
 1991 ⊖ 4 territoria

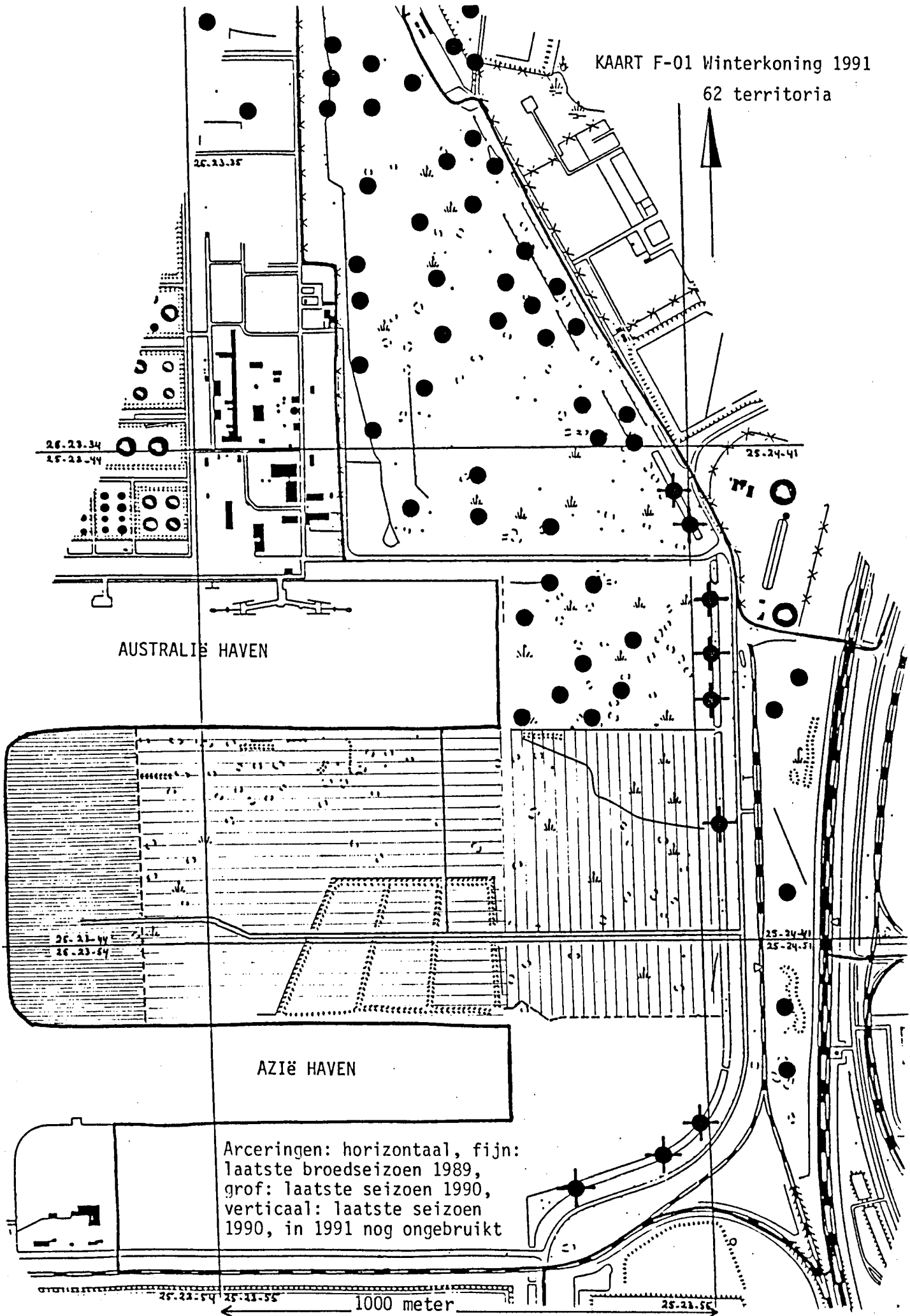

WESTELIJK HAVENGEBIED AMSTERDAM

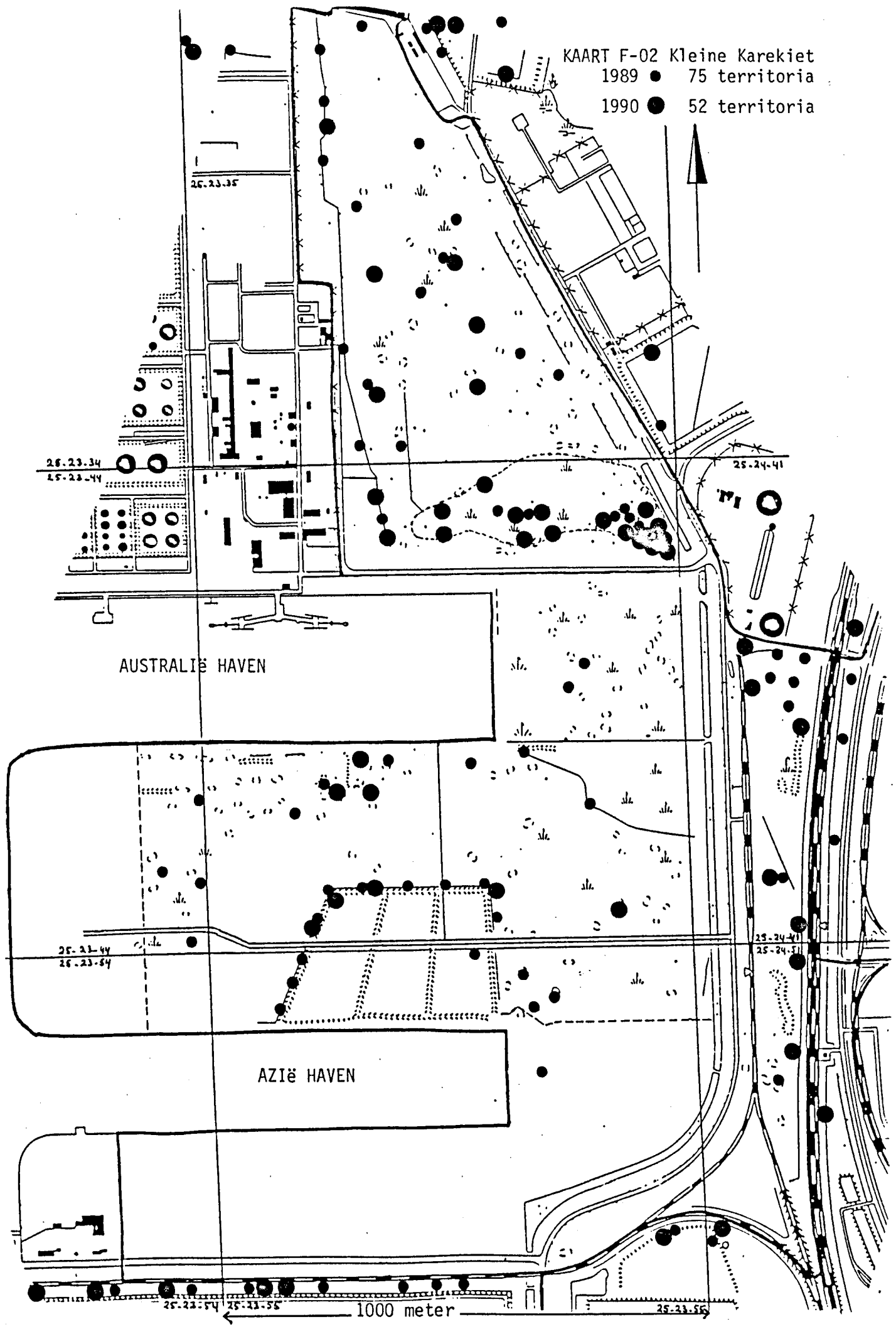

(begrenzing uitsluitend voor dit verslag)

KAART F-01 Winterkoning 1991
62 territoria

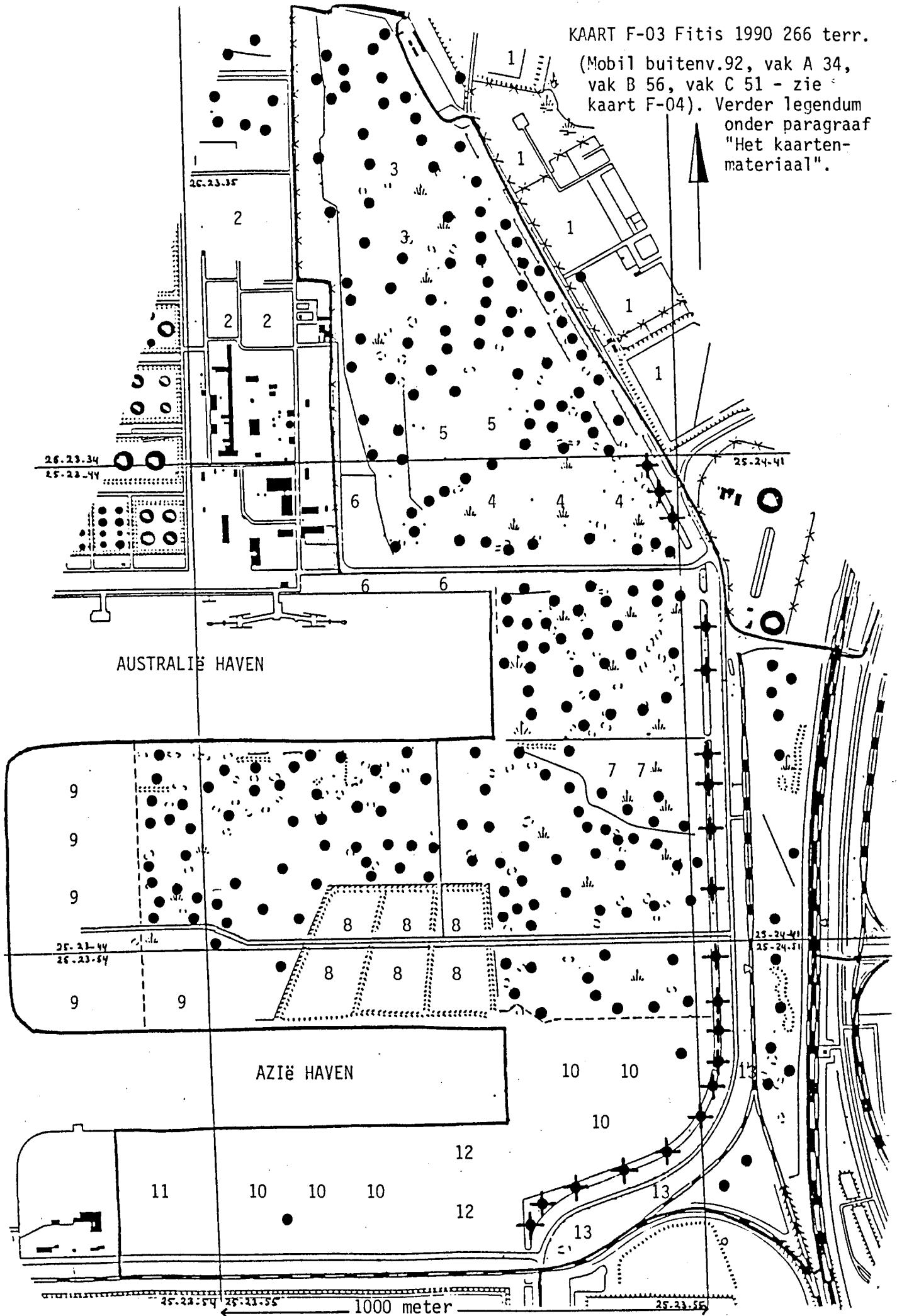

KAART F-02 Kleine Karekiet
1989 ● 75 territoria
1990 ● 52 territoria

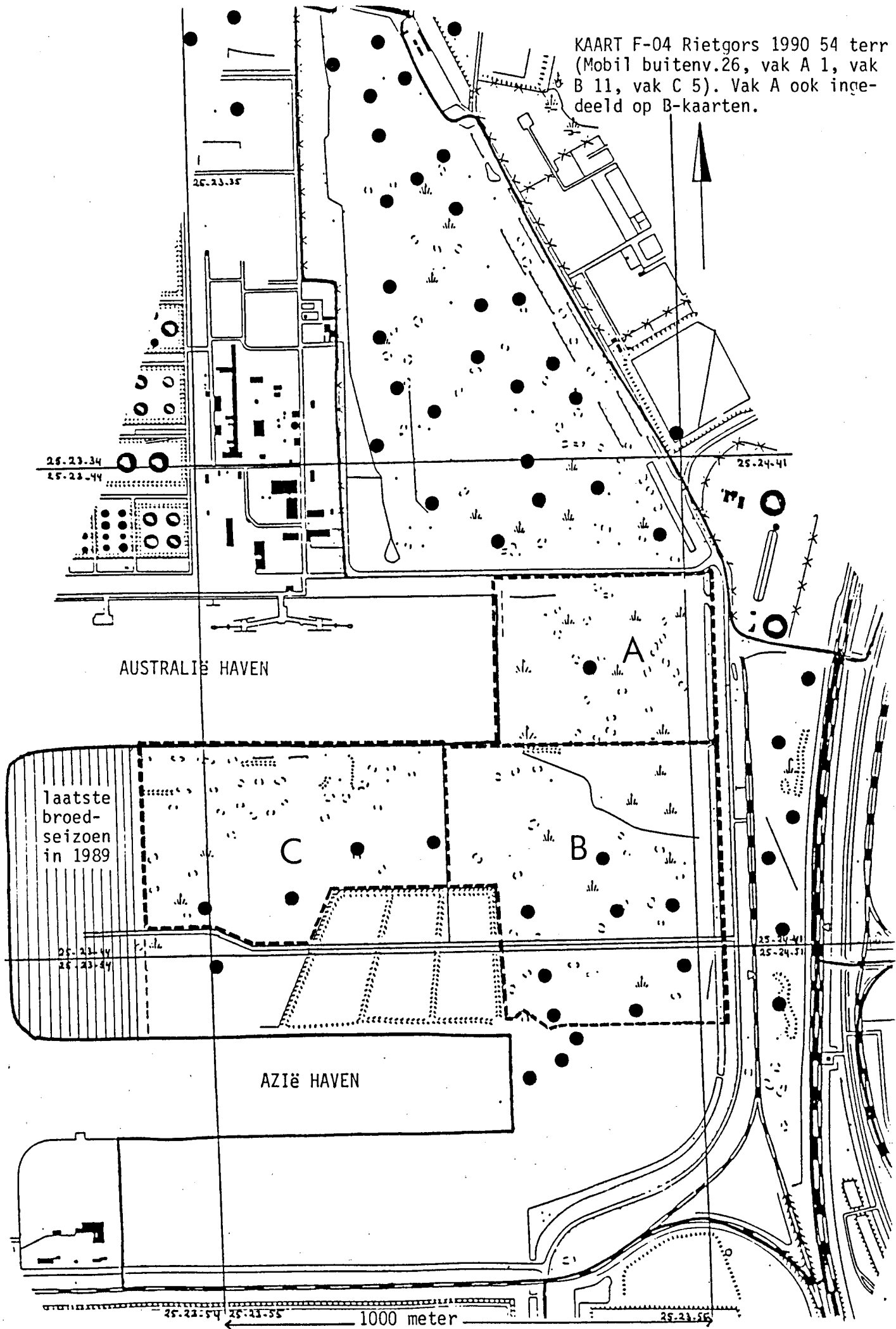

KAART F-03 Fitis 1990 266 terr.

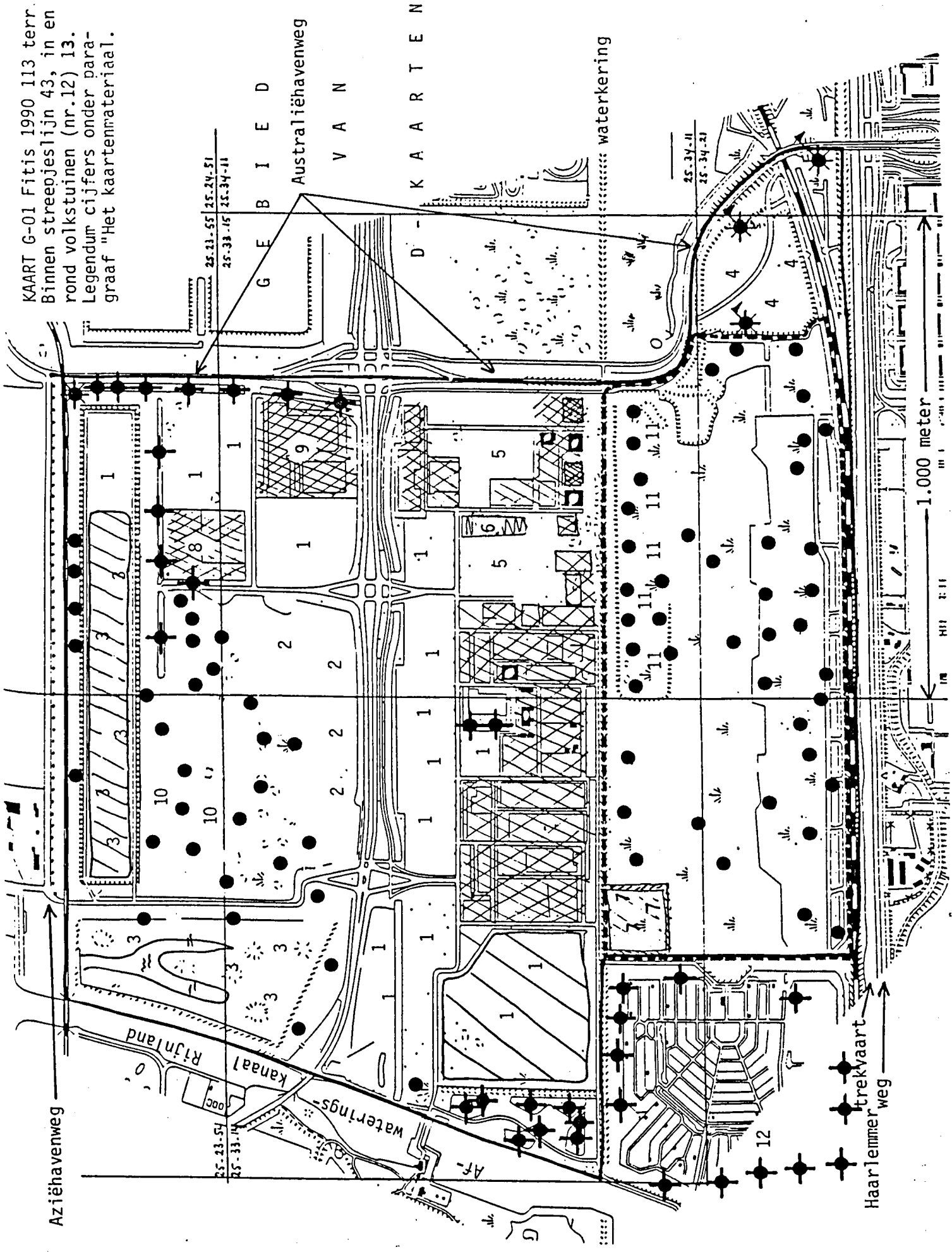
(Mobil buitenv.92, vak A 34,
vak B 56, vak C 51 - zie
kaart F-04). Verder legendum
onder paragraaf
"Het kaarten-
materiaal".

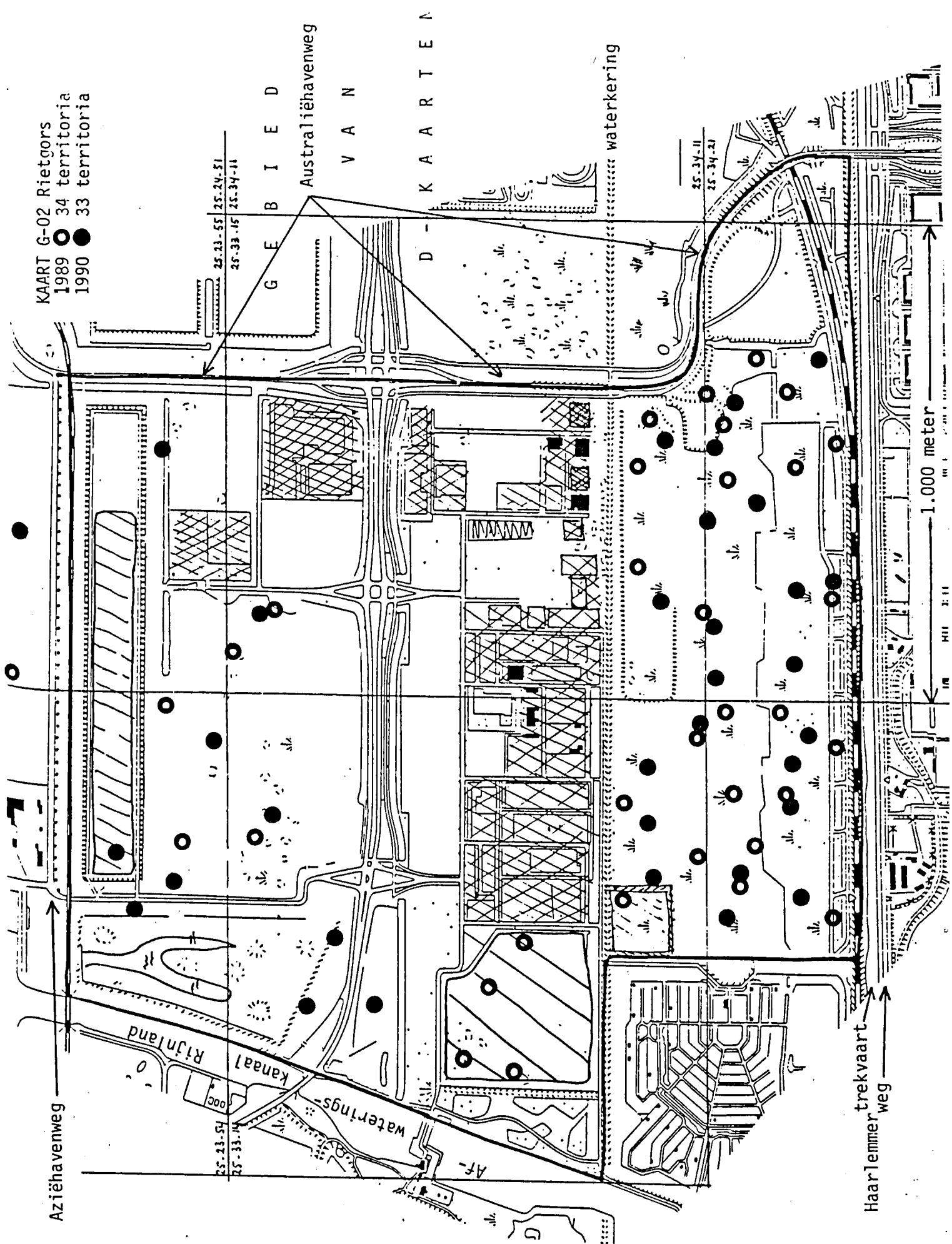
KAART F-04 Rietgors 1990 54 terr
(Mobil buitenv.26, vak A 1, vak
B 11, vak C 5). Vak A ook inge-
deeld op B-kaarten.

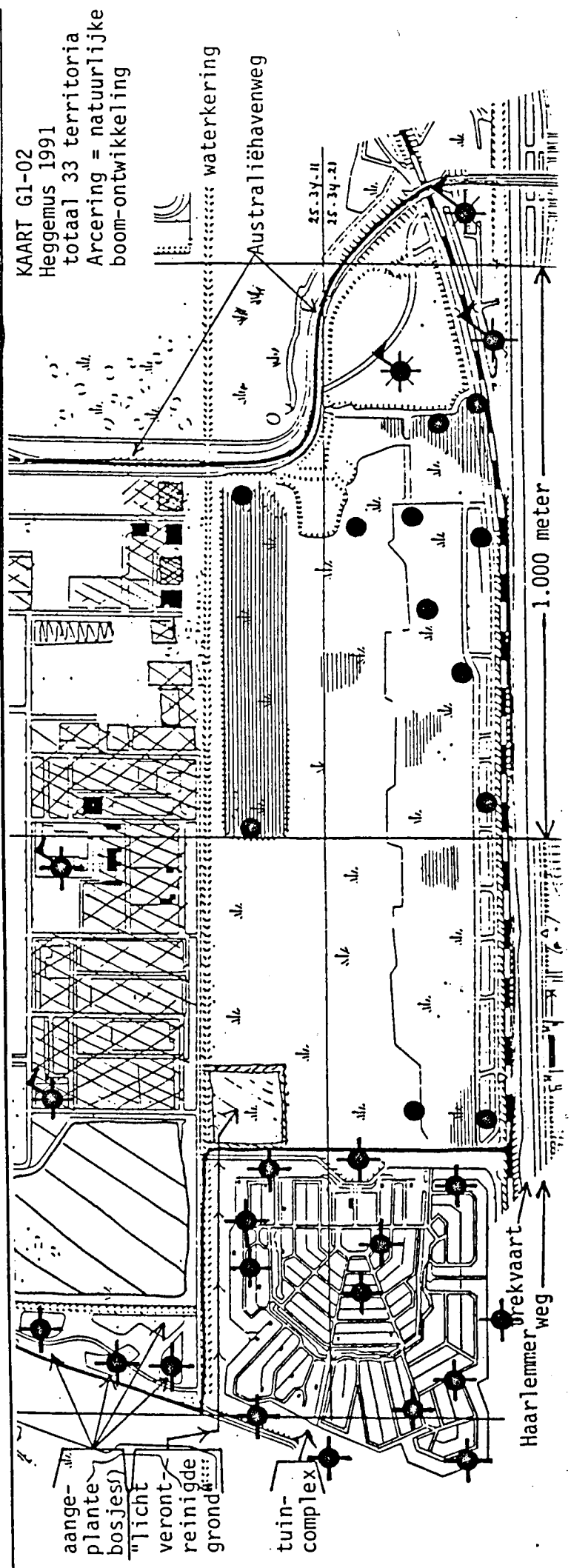
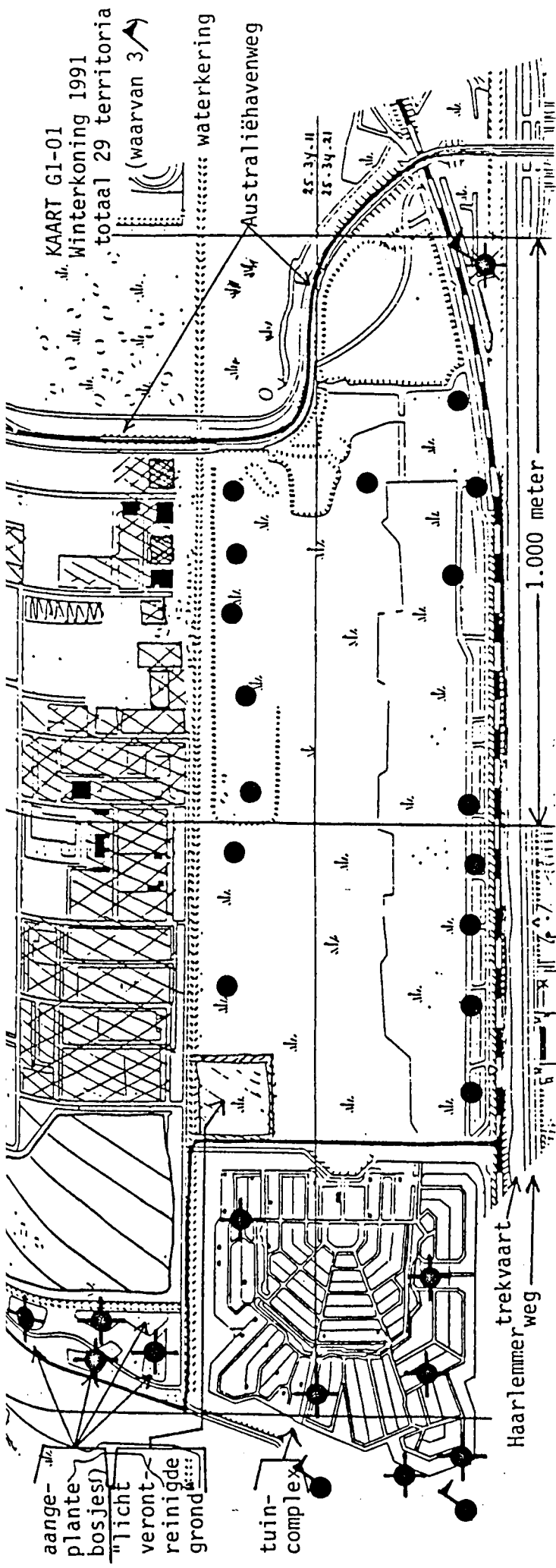

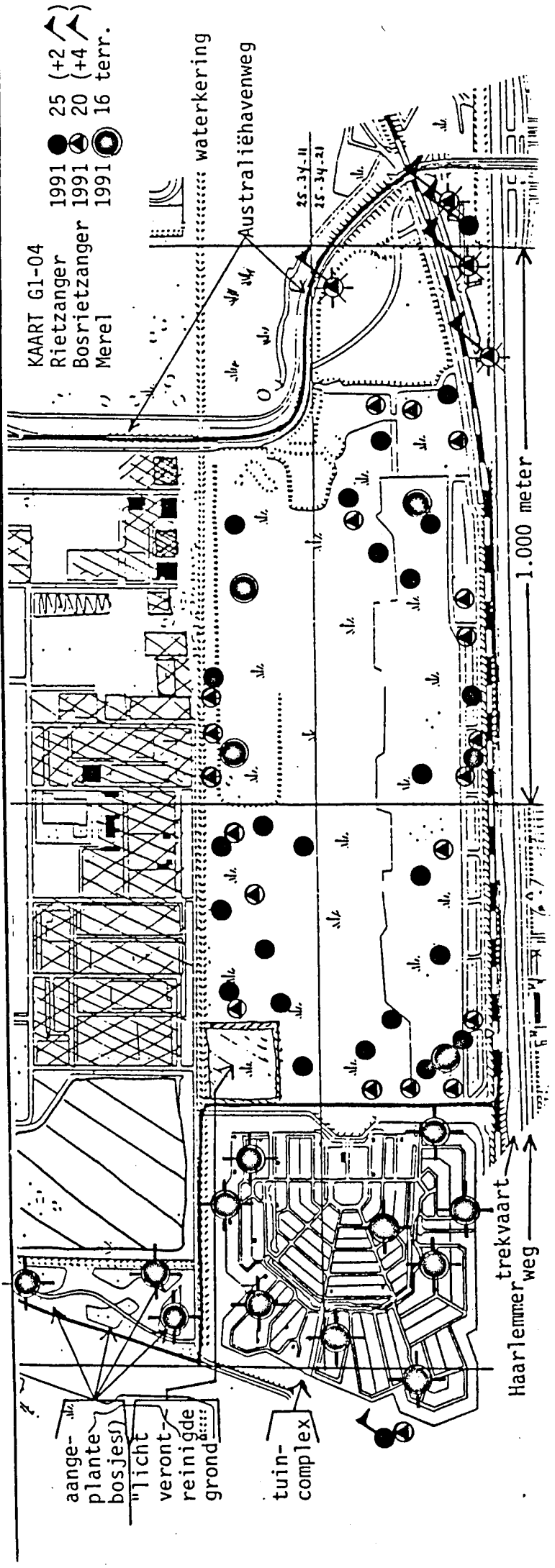
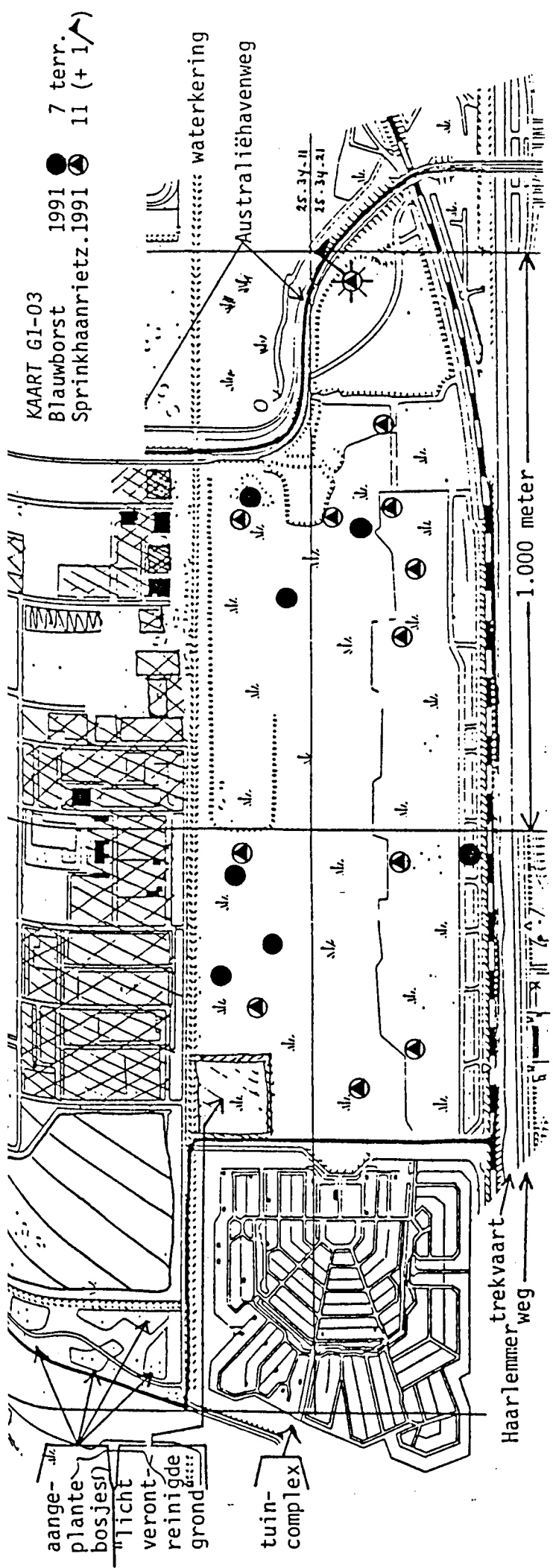
KAART G-01 Fitis 1990 113 terr.
 Binnen streepjeslijn 43, in en
 rond volkstuinen (nr.12) 13.
 Legendum cijfers onder para-
 graaf "Het kaartenmateriaal."

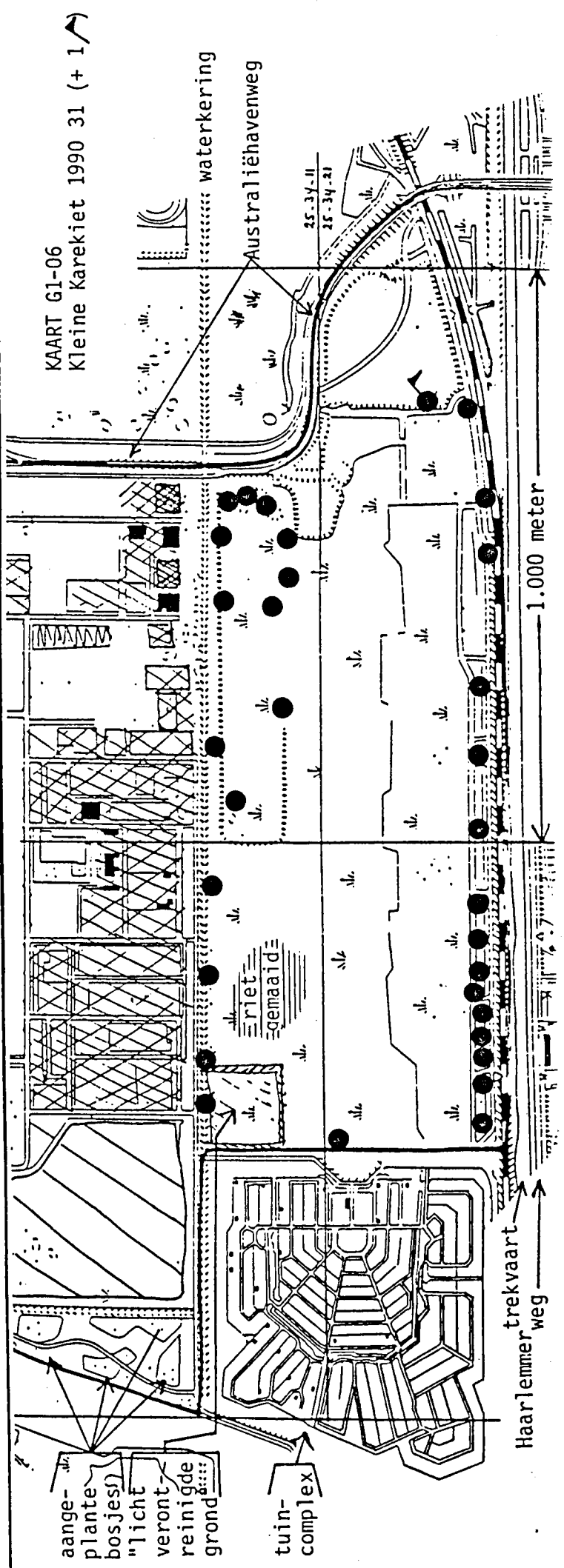
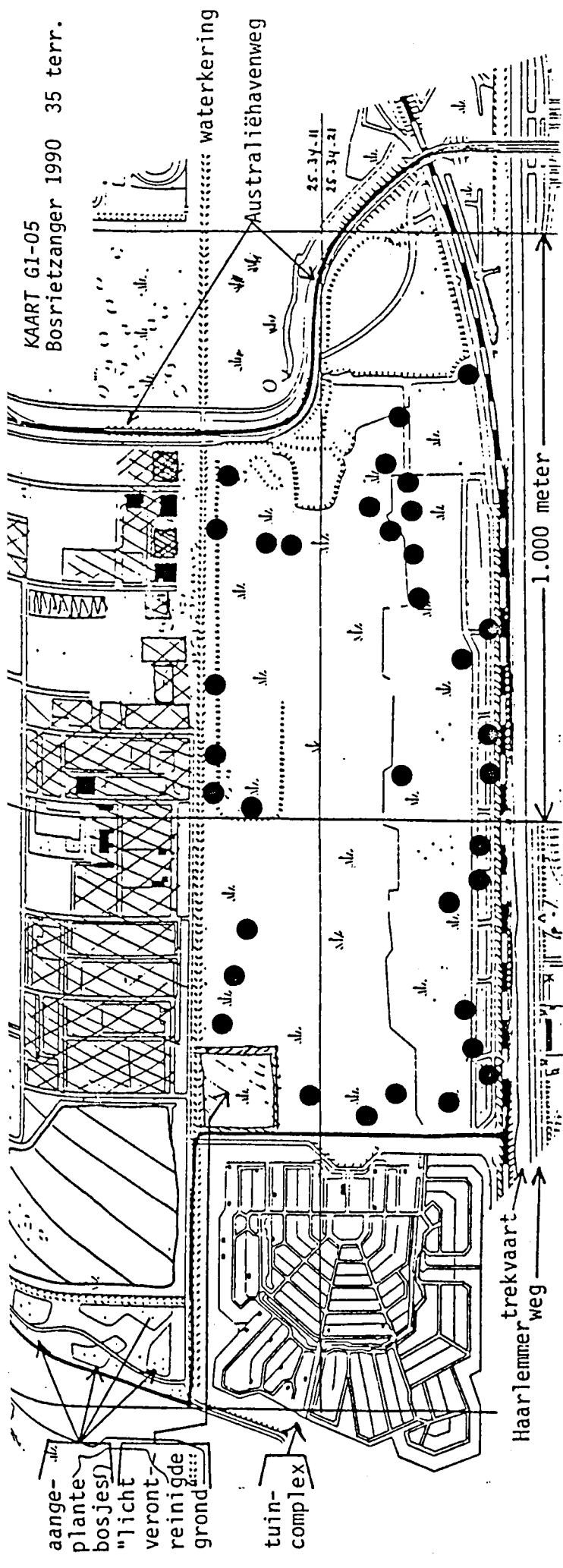

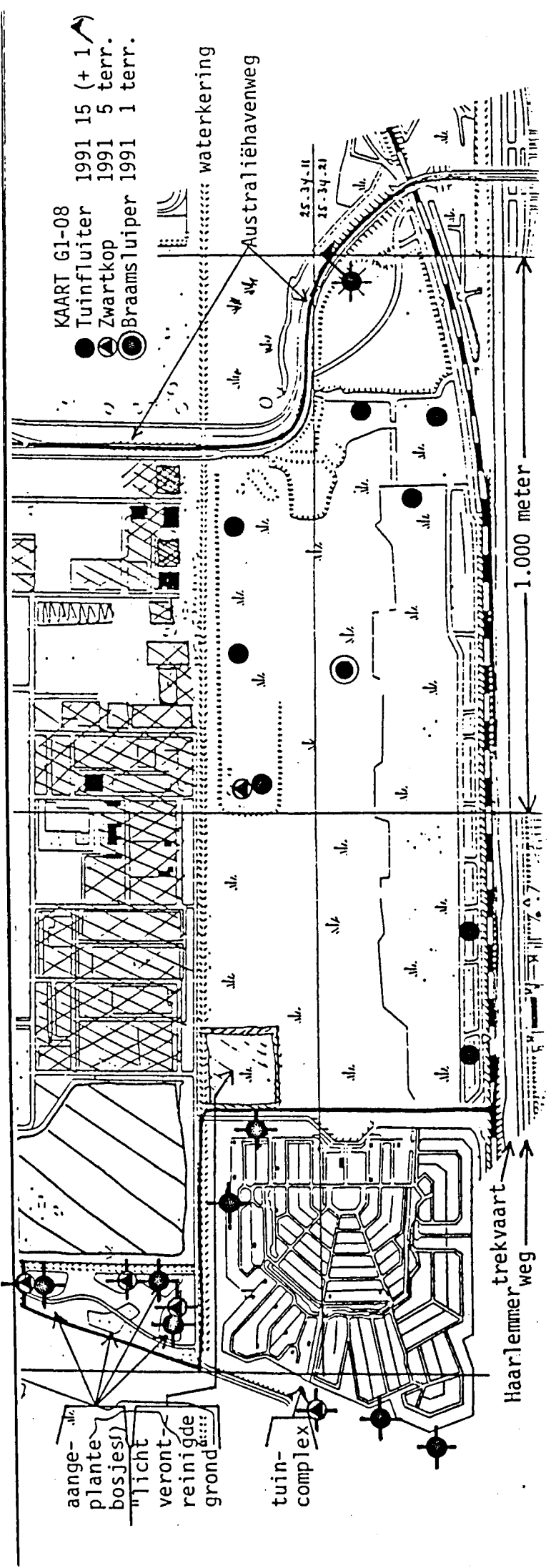
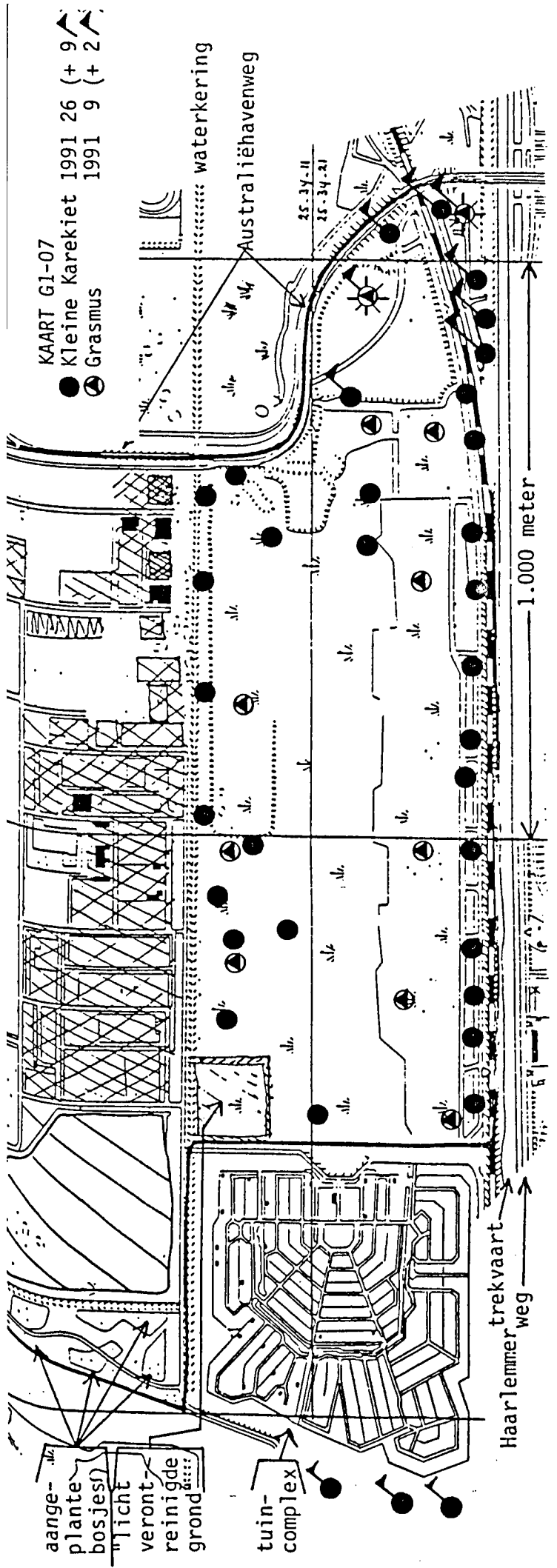
KAART G-02 Rietgors
 1989 ○ 34 territoria
 1990 ● 33 territoria

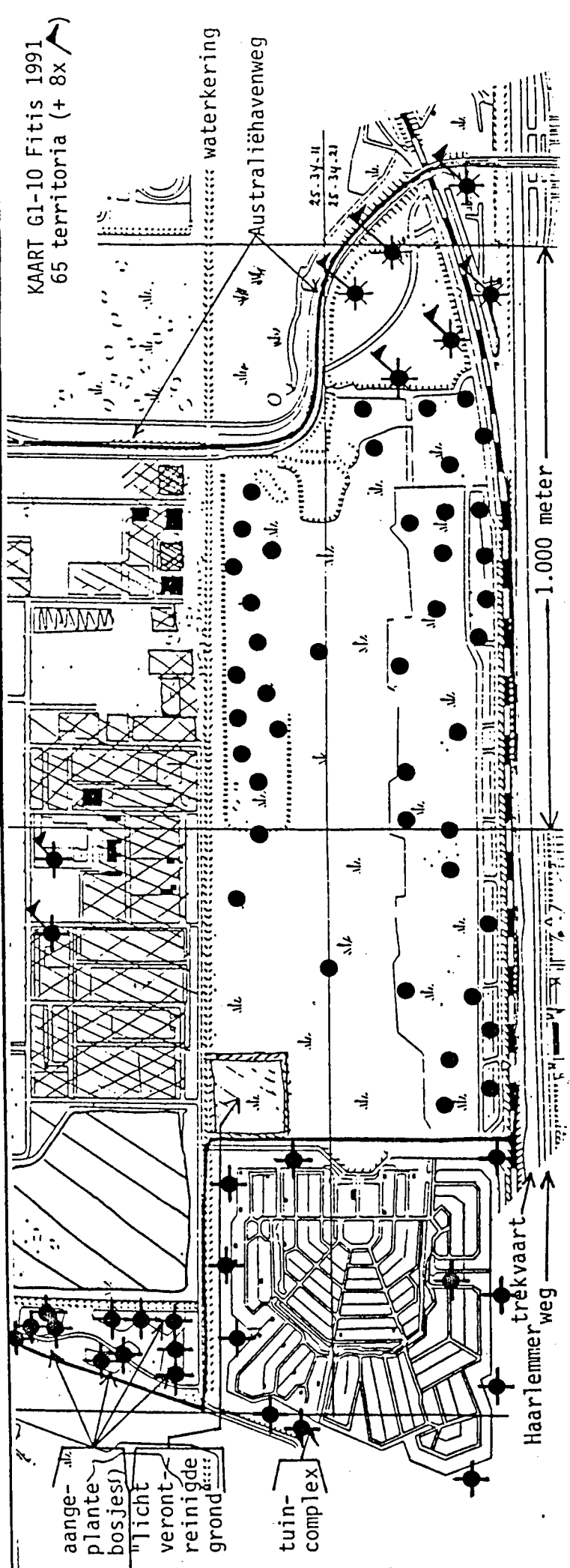
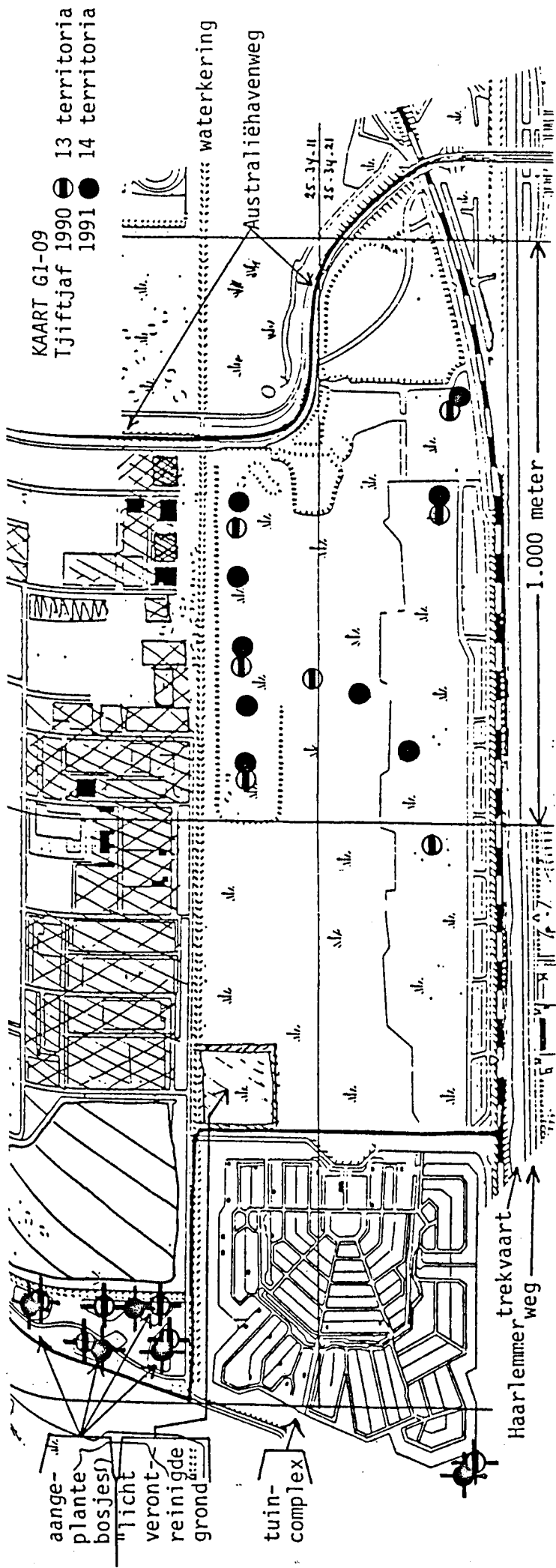

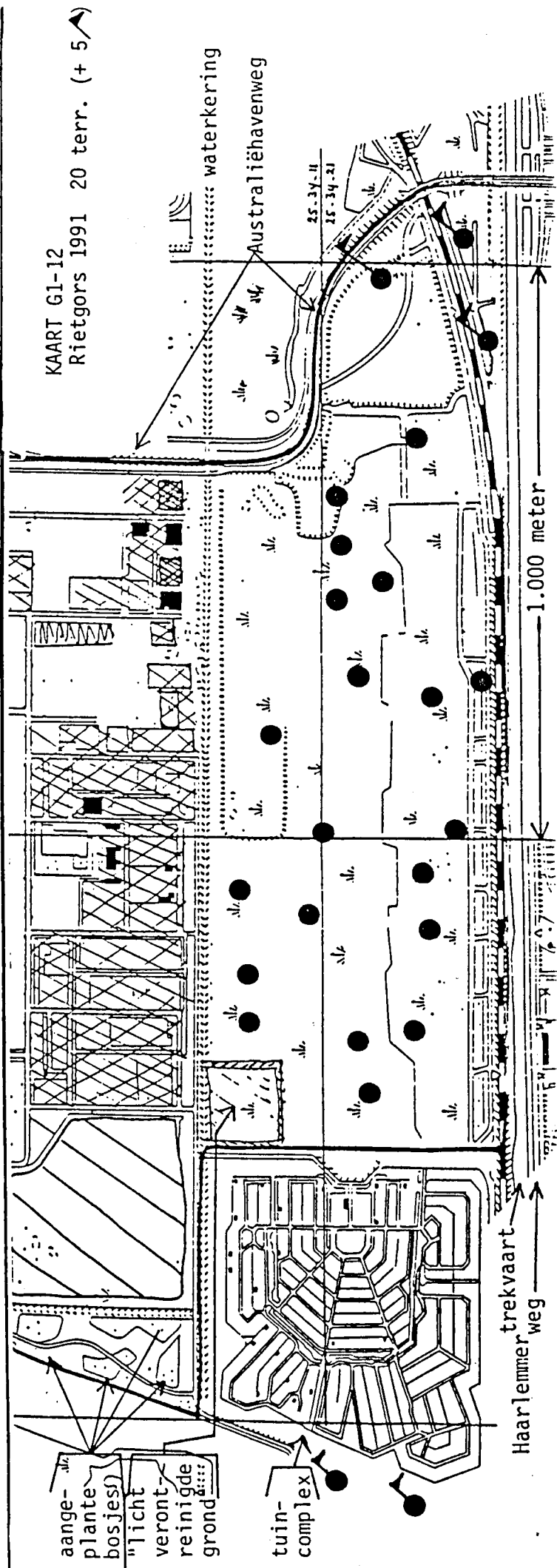
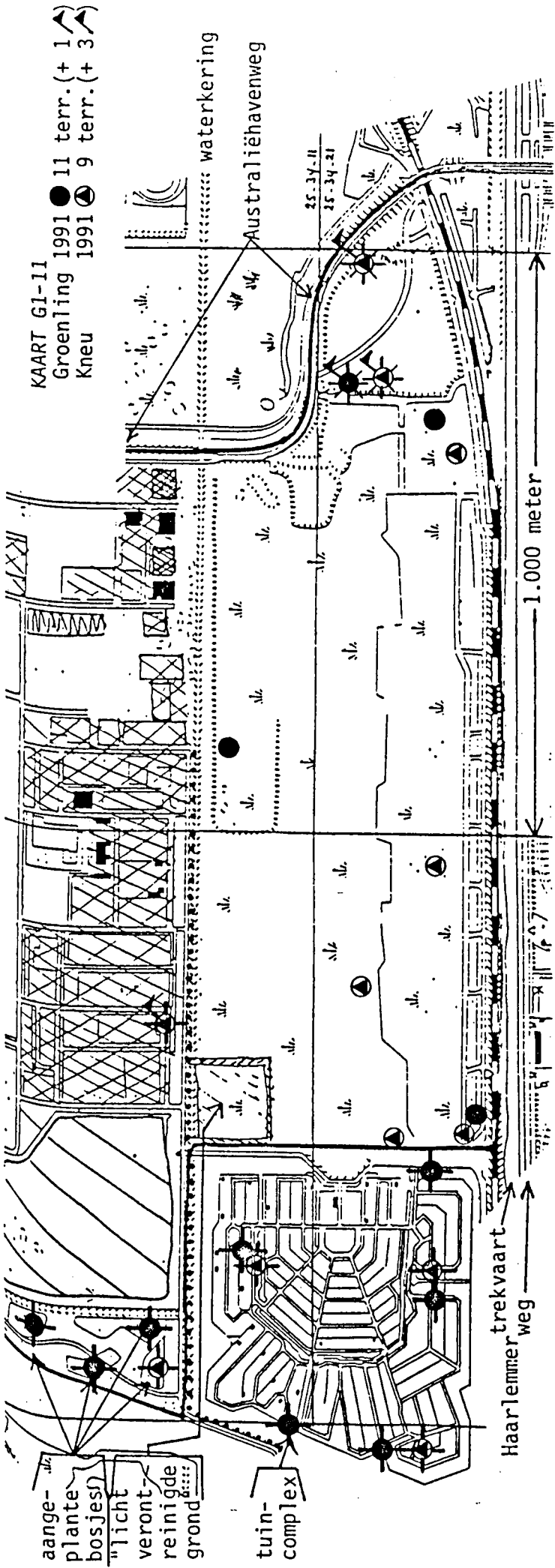

KAART H-01 Fitis 1990 86 territoria

(daarvan 22 op terrein Oiltanking en 35 in natuurgebied tussen Oiltanking en Oceanenweg, dat in 1990/1991 werd verwoest)

